

**Қазақстан Республикасы Перзиденті Қ.К.Тоқаевтың
«Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы
мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына
Жолдауын ілгерлету жөніндегі
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАРЫ**

МАЗМҰНЫ

I. ҚАЗІРГІ ТИІМДІ МЕМЛЕКЕТ	4
1. «Қуатты Президент-ықпалды Парламент-есеп беретін үкімет» - тұрақты мемлекеттің формуласы.	4
2. «Еститін мемлекет» тұжырымдамасы	4
3. ҚР Президенті жанындағы Қоғамдық сенім ұлттық кеңесі	5
4. Партиялық құрылыс	6
5. Халықпен тиімді кері байланыс	21
6. Мемлекеттік қызметкерлер мен ұлттық компаниялар қызметкерлерінің санын қысқарту.....	24
7. Митингілер туралы заңнаманы жетілдіру.....	24
8. Қоғамдық келісім	24
9. Мерейтойлық даталар	30
II. АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ	33
1. Сот және құқық қорғау жүйесін реформалау	33
2. Жыныстық зорлық-зомбылық, педофилия, браконьерлік, әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін жазаны күшейту.....	36
3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы жүйесі күрес	37
4. Құқық қорғау органдарын реформалау	38
5. Әкімшілік полиция комитетінің жұмысын қайта құру	40
6. Азаматтық қорғау органдарында қызмет өткеру жағдайын жақсарту	41
7. Әскери қызмет мәртебесін көтеру.....	42
III. ҚАРҚЫНДЫ ДАМЫҒАН ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ ЭКОНОМИКА	44
1. Шикізат менталитетінен шегіну және экономиканы әртараптандыру	44
2. Квазимемлекеттік сектордан қайтарымды арттыру.....	49
3. Баға белгілеу және тарифтер мәселелері	50
4. Шағын және орта бизнесті дамыту, салық жүктемесін төмендету.....	55
5. Туризмді дамыту	61
6. Жоғары өнімді орта бизнесті қолдау.....	66
7. Инвестицияларды, оның ішінде шетелдік инвестицияларды тарту жөніндегі жұмысты жандандыру	67
8. АӨК дамуы.....	68

9. Әділ салық салу және қаржылық реттеу	72
IV. ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҢҒЫРУДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІ	73
1. Білім беру сапасын арттыру	73
4. Медициналық қызметтердің сапасы мен қол жетімділігін қамтамасыз ету .	95
5. Мәдениет саласының қызметкерлерін қолдау	98
6. Әлеуметтік қолдау жүйесін дамыту	98
V. КҮШТІ АЙМАҚТАР, КҮШТІ ЕЛ	101
1. ЖАО жұмысының тиімділігін арттыру	101
2. Бюджетаралық қатынастар жүйесін реформалау	101
3. Басқарылмалы урбанизация және бірыңғай тұрғын үй саясаты	102
4. Инфрақұрылымның дамыуы	105

I. ҚАЗІРГІ ТИІМДІ МЕМЛЕКЕТ

1. «Қуатты Президент-ықпалды Парламент-есеп беретін үкімет» - тұрақты мемлекеттің формуласы.

Мемлекеттік басқару жүйесін жаңғырту «Бес институционалдық реформаны іске асыру бойынша 100 нақты қадам» Ұлт жоспары шеңберінде жүргізіледі.

2017 жылы мемлекеттік билік тармақтары арасындағы өкілеттіктерді қайта бөлуге бағытталған конституциялық реформа жүзеге асырылды. Парламенттің рөлі және оны үкіметті бақылау күшейтілді. Азаматтар алдында жауапты «жинақы Үкімет» қалыптасады.

Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауында Мемлекеттік басқарудың президенттік моделін ұстанатыны атап өтілді.

Бұл ретте Парламент саяси жүйеде лайықты орын алуы тиіс. Парламенттің ұстанымдарын күшейту сайлау заңнамасын жетілдіру арқылы көзделеді. Сонымен қатар, Парламентке қолданыстағы заңнама шеңберінде маңызды мемлекеттік шешімдер қабылдауда елеулі рөл беріледі.

Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауын іске асыруда Қазақстан Республикасы Парламентінің жаңа бастамалары атап өтілді.

Атап айтқанда, Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің барлық заң шығару жұмысы ашықтық режимінде, азаматтық қоғам өкілдерімен де, бұқаралық ақпарат құралдарымен де сындарлы өзара іс-қимыл жасағанда өтетін болады.

Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің сайтында онлайн режимінде барлық жалпы отырыстардың тікелей трансляциясы ғана емес, сонымен қатар жұмыс топтарының кеңестері, комитеттер мен қоғамдық маңызы бар заң жобаларын талқылау жөніндегі презентациялар да жүргізілетін болады.

Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының ресми сайты жаңғыртылды. Ол азаматтармен, Мәслихаттармен және өңірлермен өзара байланыс орнатуға бағытталған. Бұл депутаттарды олардың атына келіп түскен өтініштер мен ұсыныстарға жедел ден қоюға міндеттейді. Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Төрағасының бастамасы бойынша парламенттік тыңдаудың форматы өзгертіледі. Тыңдауларда резонанстық мәселелерді көтеріп, қоғам өкілдерін, сарапшыларды шақыру жоспарланып отыр.

2. «Еститін мемлекет» тұжырымдамасы

«Еститін мемлекет» тұжырымдамасына қатысты мәселелер ҚР Президентінің 2018 жылғы 15 ақпандағы Жарлығымен бекітілген Қазақстанның 2025 жылға дейінгі даму стратегиясында баяндалған.

Аталған стратегиялық құжаттың «7-реформа. Мемлекеттік сектор өзгерістер көшбасшысы ретінде» атты тарауында реформаның мәні өзінің үлгісінде өзгерістердің жүзеге асырылуын көрсететін, елдегі өзгерістердің бастамашысы және көшбасшысы ретінде мемлекеттік органдардың рөлін арттыруда екені, реформаны жүзеге асыруда бағдарламалар мен саясатты

әзірлеуге, олардың орындалуын бақылауға қоғам өкілдерін тарту есебінен «Еститін мемлекет» тұжырымдасын іске асыру ерекше рөл атқараны айтылған.

Бүгінгі таңда тұжырымдамаға көшу бойынша ұсыныстар әзірленді, оның негізінде мынадай міндеттерді белгілеу ұсынылады.

1-міндет. Ашық үкімет порталдарын жетілдіру және танымал ету.

Қазіргі уақытта «Ашық үкімет» «Ашық НҚА», «Ашық бюджеттер», «Ашық деректер» және «Ашық диалог» құрамдауыштардан тұрады және мемлекет пен азаматтардың өзара іс-қимылының бірыңғай тетігі болып табылады.

Алайда халықтың аз бөлігі оның мүмкіндіктерін пайдаланады. Порталдың төмен ақпараттылығы, ыңғайсыз құрылымы және қазіргі заманғы талаптарға сәйкес келмеуі болып табылады және бұл жағдай «Ашық үкіметтің» құрамдауыштарын пысықтау және жаңарту бойынша қажетті шаралар қабылдауды талап етеді.

2-міндет. Әлеуметтік желілер мен БАҚ жұмысын жандандыру.

Әлбетте, халықтың көпшілігі бүгінгі күні әлеуметтік желілерден ақпарат алады. Мемлекеттік органдар ресми әлеуметтік желілердегі аккаунттарды жүргізгеніне қарамастан, олардың халық арасында танымалдығы жоғары емес. Көп жағдайда бұл азаматтардың әлсіз алға басуына, ақпаратты қызықсыз беруге, шамадан тыс «ресми» итермелейтін азаматтарға байланысты.

Мемлекеттік органдардың әлеуметтік желілердегі ресми аккаунттары мемлекеттік бастамаларды жедел жеткізу бойынша тиімді алаңға айналуы тиіс.

3-міндет. Халықты шешім қабылдау процесіне кеңінен тарту.

Қоғамдық бірлестіктер алаңдарынан басқа, қоғамды мемлекеттік шешімдер қабылдауға тартудың тиімді құралы онлайн режимінде жұмысты күшейтуде көрінеді.

3. ҚР Президенті жанындағы Қоғамдық сенім ұлттық кеңесі

Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 17 шілдедегі № 63 Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы ұлттық қоғамдық сенім кеңесі (бұдан әрі – Ұлттық кеңес) туралы ереже мен құрам бекітілді.

Ұлттық кеңес Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы консультативтік-кеңесші орган болып табылады.

Оның қызмет мақсаты жұртшылық, саяси партиялар, азаматтық қоғам өкілдерімен кеңінен талқылау негізінде мемлекеттік саясаттың өзекті мәселелері бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар әзірлеу болып табылады.

Ұлттық кеңестің негізгі міндеттері:

- тұжырымдамалар, Мемлекеттік бағдарламалар және нормативтік құқықтық актілер жобаларына қоғамдық сараптама жүргізу;
- қоғамның және азаматтық қоғамның пікірін ескере отырып, маңызды стратегиялық проблемаларды қарастыру;
- қоғамдық, саяси партиялар, үкіметтік емес сектор және мемлекеттік органдар өкілдері арасында сындарлы диалогты қамтамасыз ету.

Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің құрамына 44 адам кірді, оның ішінде беделді қоғам қайраткерлері, түрлі саладағы сарапшылар, белгілі экономистер, қоғамдық ұйымдар мен талдау құрылымдарының басшылары, құқық қорғаушылар.

2019 жылғы 6 қыркүйекте кеңес төрағасы, Мемлекет басшысы Қ. Тоқаевтың қатысуымен Ұлттық кеңестің бірінші отырысы өтті.

Отырыс шеңберінде келесі бағыттар бойынша жұмыс топтары құрылды:

- саяси жаңғырту мәселелері бойынша;
- әлеуметтік-мәдени жаңғырту мәселелері бойынша;
- экономикалық жаңғырту мәселелері бойынша.

Өңірлік және салалық күн тәртібін қамтамасыз ету мақсатында бірінші отырыстың жұмысына барлық сала, Нұр-сұлтан, Алматы, Шымкент қалалары мен облыстардың қоғамдық кеңестерінің басшылары қатысты.

Ашық диалог пен пікірталас форматындағы бірінші отырыс барысында БАҚ туралы заңнаманы ырықтандыру, одан әрі партиялық құрылыс, сайлау заңнамасын жетілдіру, жергілікті мемлекеттік басқару мәселелері талқыланды.

Экономикалық блокта салық заңнамасын жетілдіру, зейнеткерлік реформалау, ұлттық қаржы-банк жүйесін жетілдіру бойынша тәсілдемелер ұсынылды.

Әлеуметтік-мәдени жаңғырту мәселелері жөніндегі Ұлттық кеңес мүшелері мен сарапшылар тобы адами капиталды дамытуға, қазақстандықтардың өмір сүру сапасына, қазақ ұлтының мәдени-рухани құндылықтарын сақтаудың маңыздылығына назар аударды.

Ұлттық кеңестің мүшелері көтерген мәселелер Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Жолдауында айтылғанын атап өту қажет.

4. Партиялық құрылыс

Бизнес-сәйкестендіру нөмірлерінің ұлттық тізіліміндегі мәліметтерге сәйкес 2019 жылғы қыркүйектегі жағдай бойынша Қазақстанда 7 саяси партия тіркелген:

1. «Nur Otan» партиясы
2. «Ақ жол» демократиялық партиясы
3. Қазақстан коммунистік халық партиясы
4. «Ауыл» халықтық-демократиялық патриоттық партиясы
5. «Бірлік» саяси партиясы
6. Қазақстанның «Азат» демократиялық партиясы
7. Жалпыұлттық социал-демократиялық партиясы.

ҚР Қаржы Министрлігі мемлекеттік кірістер Комитетінің ақпаратына сәйкес, «Азат» БЖК әрекетсіз деп танылған салық төлеушілер тізімінде тұрады (2014 жылғы 18 сәуірдегі №128 бұйрығы).

«Nur Otan» партиясының қызметі туралы ақпарат

Жалпы ақпарат:

«Қазақстан Республикасының Президенттігіне кандидат Н.Ә. Назарбаевты қолдау жөніндегі қоғамдық штаб» қоғамдық қозғалысы негізінде 1999 жылы құрылды.

2019 жыл – «Nur Otan» партиясының 20 жылдығы. Бүгінгі күні бұл Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті, «Nur Otan» партиясының Төрағасы Н.Ә. Назарбаевтың саяси және экономикалық бағытының тірегі болып табылатын елдің жетекші саяси күші.

Партия мүшелерінің саны – 1 млн астам адам (5 595 бастауыш партия ұйымы).

2019 жылғы 1 шілдедегі жағдай бойынша партияның 247 филиалы жұмыс істейді:

- 17 өңірлік – облыстар мен Нұр-Сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларында;

- 230 аумақтық – 217 аудан мен қалаларда;

- 13 – ірі бастауыш партия ұйымдары базасында құрылған.

Keң филиалдық желі және адам саны мыңдаған алғашқы буын партияға жергілікті жерлерде саяси жұмыс жүргізуге мүмкіндік береді. Біздің партияластарымыз мемлекеттік саясаттың басты және белсенді өткізушісі болып табыла отырып, халыққа іске асырылып отырған өзгерістердің мәнін түсіндіреді.

«Nur Otan» партиясының қоғамдық қабылдау бөлмесі:

Халықпен жұмысты күшейту мақсатында 2005 жылы жалпы республика бойынша партияның Қоғамдық қабылдау бөлмелері жұмыс істей бастады. Жыл сайын Қоғамдық қабылдау бөлмелеріне 100 мыңнан астам адам өтініш жасайды. Өтініштердің 95% оң шешілді немесе олар бойынша азаматтарға түсініктемелер берілді.

231 – республика бойынша қоғамдық қабылдау бөлмесі, оның ішінде:

1– республикалық

14 – облыстық және 3 республикалық маңызы бар қалаларда

36 – қалалық

170 – аудандық және 7 аумақтық ірі кәсіпорындар базасында.

«Nur Otan» партиясының Жастар қанаты – «Jas Otan»:

2000 жылғы 4 қаңтарда партияның Саяси кеңесі Бюросының отырысында партияның жастар қанатын құру туралы қаулы қабылданды.

«Жас Отан» жастар қанатының белсенділері Қазақстанның мемлекеттік жастар саясатын қазіргі кезеңде қалыптастырудың бастауында тұрған.

2003 жылы жасотандықтар ҚР Парламентіне «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты туралы» жаңа заң жобасы үшін ұсыныстар жіберді. 2004 жылы құжат қабылданды. Жастар саяси процестің нақты қатысушысы болды.

«Жас Отан» әр түрлі жастар тобы мүдделерінің нақты қорғаушысы болып табылады. Қызмет жылдары ішінде жастарды қолдау мен дамытуға, жас

қазақстандықтардың ел өміріне қатысуын кеңейтуге бағытталған 100-ден астам жоба іске асырылды.

Ауқымды жобалар арасында: «Жастар кадрлық резерві», «Дипломмен ауылға!», «Жастар-Отанға», «Сәтті қадам», «English for Jastar», «Bilim Ortalygy», «Школа лидеров», «Бизнес-Ментор», «Таза мекен» және басқалар.

Жастар ұйымының филиалдары тек елді мекендерде ғана емес, еліміздің жоғары оқу орындарында да ашылады. Ұйым сұранысқа неғұрлым жоғары ие болады.

Сайлауалды бағдарламаның орындалуы:

Құрылған сәттен бастап партия елдің партиялық алаңында жетекші орынға ие болды. Партияның парламенттік фракциясының белсенді қатысуымен 20 жыл ішінде 2000-нан астам заңнамалық актілер қабылданды, олар бүгінгі күні де әлеуметтік-экономикалық және саяси реформаларды, теңдестірілген қоғамдық қатынастарды іске асыруды қамтамасыз етеді.

2016 жылғы Парламенттік сайлау кезінде «NurOtan» партиясы 82,15% дауыс алды. Бүгін Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінде 107 мандаттың 84-ін партияның кандидаттары алды.

Партияның «Қазақстан – 2021: Бірлік. Тұрақтылық. Жасампаздық» Сайлауалды бағдарламасын 2016-2018 жылдар арасында іске асыру шеңберінде:

- апатты және үш ауысымды мектептердің орнына 132 мектеп салынды («Нұрлы жол» аясында);

- 19 бала-бақша салынды («Нұрлы жол» аясында) және 3-тен 6 жасқа дейінгі балаларды мектепке дейінгі тәрбиемен қамту 95% - ға дейін ұлғайды;

- 2017 жылы зейнетақы мөлшері 20% – ға, 2018 жылы ортақ зейнетақы мөлшері 8% – ға, 2019 жылы ортақ зейнетақы мөлшері 7% - ға, базалық зейнетақы 5% - ға, мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақы мөлшері 5% - ға артты;

- электрондық түрде 634 қызмет және сервис ұсынылады, оның ішінде лицензиялар, рұқсаттар және хабарламалар;

- 2018 жылдан бастап кедейлік шегі ең төменгі күнкөріс деңгейінің 40% - дан 50% - ға дейін артты және оның азық-түлік емес бөлігінің үлесі 40% - дан 45% - ға дейін артты, соның нәтижесінде әлеуметтік төлемдер 3 млн астам қазақстандықтар үшін өсті;

- шағын несие лимиті бір қарыз алушыға 3 млн теңгеден 18 млн теңгеге дейін арттырылып, шағын бизнеске шағын несие беру көлемі 2015 жылғы 10,3 млрд теңгеден 2018 жылғы 64 млрд теңгеге дейін ұлғайтылды;

- 2015-2018 жылдары 1,4 млн шаршы метр жалдамалы тұрғын үй салынды («Нұрлы жол» және «Нұрлы жер» аясында);

- 2017 жылдан бастап жастарға бірінші жұмыс мамандығын тегін алуға мүмкіндік берілді;

- «Электрондық еңбек биржасы» іске қосылды (enbek.kz), сол арқылы 2018 жылы 554 мың адам жұмыспен қамтылды;

- Қазақстан бизнесті жүргізу жеңілдігі бойынша «Doing Business» рейтингінде өз позициясын 28 орынға дейін жақсартты (2015 жылы 41 орын).

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі жұмыс:

2008 жыл – Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі Республикалық қоғамдық кеңес және Партиялық бақылау комитеті құрылды.

2014 жыл – 2025 жылға дейінгі Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасы қабылданды. Партияның бастамасымен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы, ақпаратқа қол жеткізу туралы, қоғамдық кеңестер туралы және басқа да заңдар қабылданды. Мемлекеттік қызметтің 80% - дан астамы автоматтандырылды, сот отырыстарының барлық залдары аудио – және бейнетіркеу жүйелерімен жабдықталған. Жалпы, бүгінгі күні бағдарлама индикаторларының 70% - ына қол жеткізілді.

Партия қазір өз қызметін жаңартуды өткізіп отыр:

2019 жылғы 21 тамызда «NurOtan» партиясы Саяси кеңесінің отырысы өтті, оның барысында Елбасы, Партия Төрағасы Н.Ә. Назарбаев партияны «қайта жаңғыру» туралы тапсырмасымен сөз сойледі.

Партияны жаңартудың негізгі мақсаты – қоғаммен, өз сайлаушыларымен, партия мүшелерімен және оның ядросымен сындарлы диалог құру. Бұл қоғамның сенімін арттыруға және бірге әрі қарай нық қадам басуға мүмкіндік береді.

Алға қойылған мақсатқа қол жеткізу үшін «Nur Otan» партиясы партиялық ұяшықтардың қызметін белсендіреді. Жұмыс азаматтардың түрлі санаттарының проблемаларын анықтауға, оларды билік органдарына жеткізуге және қойылған мәселелердің шешілуін бақылауға бағытталатын болады.

Өңірлік, аумақтық филиалдар және әсіресе бастауыш партия ұйымдары жергілікті және жалпыұлттық міндеттерді шешу үшін азаматтар мен азаматтық қоғам институттарының күш-жігерін біріктіретін негізгі буын болуға тиіс.

Партия сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі жұмысты түбегейлі күшейтеді.

Мәжіліс пен барлық деңгейдегі мәслихаттардағы партия фракциясының партияның сайлауалды бағдарламасы мен ҚР Президентінің Жолдауының орындалуын бақылау жөніндегі жұмысын күшейтеді.

Партияішілік бақылауды күшейтеді. Партияның кез келген мүшесінің міндетті мінез-құлқының нормасы қоғамдық борышты жоғары сезінуі, қоғамдық мүдделерді бұзуға төзбеушілік, адалдық пен шындық, рухының тазалығы, қоғамдық және жеке өмірде қарапайым болуы тиіс.

Партияның қоғамдық қабылдау бөлмелері «бір терезе» қағидаты бойынша жаңа жұмыс форматына көшті.

Партия кері байланыс арналарын және халықпен диалог үшін мүмкіндіктерді кеңейтеді.

Бұдан басқа, «Nur Otan» азаматтардың жекелеген санаттарының проблемаларын шешуге бағытталған партиялық жобаларды іске асыруды жалғастырады.

«Ардагерлерді ардақтайық» жобасы

Мақсаты: Қарт адамдардың өмір сүру ұзақтығын арттыруға және өмір сүру сапасын арттыруға ықпал етуге, сондай-ақ қоғамда ҰОС қатысушылары мен

мүгедектеріне, тыл еңбеккерлеріне, қарт адамдарға құрметпен қарауды қалыптастыруға және ұжым арасындағы байланыстарды нығайтуға бағытталған.

Негізгі міндеттері: Егде адамдардың өмір сүру сапасын арттыруға жәрдемдесуге бағытталған шараларды іске асыруға жұртшылықты тарту, қарт адамдардың бос уақытын ұйымдастыруға және оларды қоғамдық өмірге тартуға жәрдемдесу, қоғамда батырлықты, ҰОС қатысушыларының, жергілікті соғыстардың, тыл еңбеккерлерінің, еңбек ардагерлерінің және қарт адамдардың еңбекқорлығын насихаттау және тәлімгерлік институтын дамыту, өскелең ұрпақ арасында ата-аналарға құрмет пен сүйіспеншілікті насихаттау және тәрбиелеуді күшейту арқылы жалғыз басты қарттардың болмауына ықпал ету.

«Кедергісіз келешек» жобасы

Мақсаты: Сондай-ақ мүгедектігі бар азаматтардың өмір сүру сапасын арттыруға, оларды жұмысқа орналастыруға, белсенді қоғамдық және әлеуметтік өмірге тартуға, қолайлы құқықтық базаны қалыптастыруға бағытталған

Негізгі міндеттері: Бейінді мемлекеттік және салалық бағдарламалардың тиімді орындалуына қоғамдық-партиялық бақылауды ұйымдастыру, мүгедектігі бар азаматтардың проблемаларын шешуге мемлекеттік органдарды, азаматтық қоғамды, бизнесті шоғырландыру, олардың әлеуметтік бейімделуі, сондай-ақ оларға қамқорлық жасау қажеттілігі туралы қоғамдық пікірді қалыптастыру.

«Құтты мекен» жобасы

Мақсаты: Азаматтардың өмір сүру сапасын арттыруға бағытталған қолайлы жағдайлар жасау бойынша бақылау мен мониторингтің пәрменді тетігін ұйымдастыру.

Негізгі міндеттері: Жобаны бақылаудың және мониторингтің көп деңгейлі жүйесін ұйымдастыру, «бір терезе» қағидаты бойынша жұмыс істейтін әлеуметтік қызметтерді ұсыну желісін құру және дамыту арқылы халықпен кері байланысты қамтамасыз ету, мемлекеттік бағдарламалар мен реформаларды іске асырудың тиімділігін бағалау және мониторингі орталығымен белсенді өзара іс-қимыл жасау, елдің инженерлік және әлеуметтік инфрақұрылымын дамытуға бағытталған қаражаттың бөлінуін және игерілуін бақылауды қамтамасыз ету.

«Бақытты отбасы» жобасы

Мақсаты: Қазақстандағы отбасы институтын жүйелі қолдау, қазақстандық отбасылардың әл-ауқатының деңгейін арттыру жөніндегі шараларды күшейту үшін жағдай жасау. Отбасы құндылықтарын насихаттау арқылы отбасы, адамгершілік, руханилық институтын нығайту.

Негізгі міндеттері: Аз қамтамасыз етілген және көп балалы отбасыларды мемлекеттік қолдау шараларын іске асыруға қоғамдық бақылауды ұйымдастыру, қиын өмірлік жағдайға тап болған отбасылар мен балаларға практикалық көмек көрсетуге бағытталған мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғамның күш-жігерін шоғырландыру, қиын өмірлік жағдайға тап болған отбасылар мен балаларға психологиялық, заң көмегін көрсетуге бағытталған профилактикалық және оңалту сипатындағы іс-шараларды іске асыру, қиын өмірлік жағдайға тап болған, отбасы мен отбасы тәрбиесінің, жауапты әке мен ананың маңыздылығы туралы қоғамдық пікірді қалыптастыруға және партия жұртшылығын және

бизнес-қауымдастықты жүргізіліп жатқан жұмысқа тартуға, қатысу сезімін қалыптастыруға бағытталған.

«Халыққа көмек» жобасы

Мақсаты: Азаматтардың күнделікті мәселелерін шешуге көмек көрсету, халықтың барлық топтарының мүдделерін білдіру.

Негізгі міндеттері: Қоғамның өзекті сұрауларына жедел ден қою, мемлекеттік органдардың назарын аудару, халықпен тиімді қуатты кері байланысты қалыптастыру және азаматтардың проблемаларын шешу мәселелеріне қоғамның белсенді бөлігін тарту.

«Nur Otan» партиясы

Құрылған күні	1 наурыз 1999 ж.
Саны	Шамамен 1 000 000 (2019 жылғы жағдай бойынша)
Басшылық	НАЗАРБАЕВ НҰРСҰЛТАН ӘБІШҰЛЫ Партия төрағасы БАЙБЕК БАУЫРЖАН ҚЫДЫРҒАЛИҰЛЫ Төрағаның бірінші орынбасары
Соңғы съезд	Партияның XIX съезі 2019 жылдың 23 сәуірінде өтті
Сайлауға қатысу	2007 жылғы сайлау қорытындысы бойынша ҚР Парламенті Мәжілісіне партия 88,41 % дауыс жинады 2012 жылғы сайлау қорытындысы бойынша ҚР Парламенті Мәжілісіне партия 81 % дауыс жинады 2016 жылғы сайлау қорытындысы бойынша ҚР Парламент Мәжілісіне 82,15% дауыс жинады
Идеология	Центризм, секуляризм
Жастар қанаты	«Жас Отан». «Жас Отан» ЖҚ негізгі мақсаты Қазақстан Республикасы жастарының жан-жақты дамуы үшін әлеуметтік-экономикалық, саяси және басқа да жағдайлар жасау, оның рухани-адамгершілік, зияткерлік және дене әлеуетін, әлеуметтік мәртебесі мен экономикалық жағдайын, саяси, құқықтық, экологиялық және рухани мәдениетін арттыру, сондай-ақ Мемлекет басшысының және «Nur Otan» партиясының жастар арасындағы саясатын жақтаушылардың санын арттыру болып табылады. «Жас Отан» ЖҚ төрағасы Дәулет Кәрібек болып табылады.
Бағдарлама	«Nur Otan» партиясының Доктринасы (2013 жылдың 18 қазанында партияның XV съезінде қабылданды). Доктринаның негізгі бағыттары: • «Nur Otan» партиясының XXI ғасырдағы

	миссиясы; • Құндылықтар; • Азамат және мемлекет: өзара іс-қимылдың жаңа принциптері; • Жалпы табыс факторлары; • Партияның тарихи жауапкершілігі. «Nur Otan» партиясының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бағдарламасы («Nur Otan» партиясы Саяси кеңесінің 2014 жылғы 11 қарашадағы кеңейтілген отырысында бекітілді). Бағдарлама қоғам мен мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдағы күш-жігерін шоғырландыруға бағытталған саяси құжат болып табылады. Партия бағдарламасы идеологиялық негізін қалайды Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік стратегиясының негізі 36 индикатордан тұрады. «Әл-ауқат қоғамы: онжылдықтың 10 мақсаты» партияның 2030 жылға дейінгі бағдарламасы.
Күшті жақтары (сараптамалық қоғамдастықтың пікірі бойынша)	Партия «Nur Otan» партиясы – бүгінгі таңда Қазақстанның саяси аренасындағы әлеуеті зор және сайлау мен саяси бәсекелестермен күресте табысқа жететін жалғыз партия;
Әлсіз жақтары (сараптамалық қоғамдастықтың пікірі бойынша)	Қуатты қаржылық және ақпараттық ресурстарына қарамастан жергілікті жерлердегі жұмыста (облыстық, қалалық, аудандық филиалдары) жеткілікті белсенділік танытпайды. Соңғы уақытта партияның белсенділігі төмендеді, «үкіметтің іс-қимылына қатысты келісушілік позициясын» көрсете отырып, орталықтағы және жергілікті жерлердегі проблемаларды шешуге бастама көтермейді.
Мекен жайы	Астана қ., Сол жағалау, Қонаев к., 12/1

**Қазақстанның демократиялық партиясы
«Ақ Жол»**

Құрылған күні	2002 жылғы 3 сәуір
Саны	Шамамен 180 000 адам (2019 жылғы жағдай бойынша)
Басшылық	ПЕРУАШЕВ АЗАТ ТҰРЛЫБЕКҰЛЫ Партия төрағасы
Соңғы съезд	24 сәуір 2019 жыл (партияның XV кезектен тыс съезі)
Сайлауға қатысу	2007 жылы Мәжіліс сайлауында партия 3,09% дауыс алып, парламентке өтпеді. 2012 жылы Мәжіліс сайлауында партия 7,47% дауыс алды. «Ақ жол» ҚДП-дан Парламенттің төменгі палатасына партиялық тізім бойынша 8 депутат сайланды 2012 жылы Мәжіліс сайлауында партия 7,18% дауыс алды. «Ақ жол» ҚДП-дан Парламенттің төменгі палатасына партиялық тізім бойынша 7 депутат сайланды
Идеология	Базалық құндылықтар: Либерализм, этатизм, азаматтық ұлтшылдық
Жастар қанаты	«Ақ жол» БЖК жастар қанаты
Бағдарлама	«Ақ Жол» ҚДП саяси бағдарламасы. • Саяси жаңғырту: шаралар, өзара іс-қимыл қағидаттары және жүзеге асыру жолдары; • Адами капиталдың сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру; • Қазақстан халқының рухани және мәдени саласын дамыту. <u>Анықтама:</u> «Ақ жол» ҚДП өзін «сындарлы оппозиция» және «Алаш» қозғалысының ізбасары ретінде танытады. Партия қызметінің негізгі мақсаты «тәуелсіз, гүлденген, демократиялық және еркін Қазақстан, әрбір азамат үшін лайықты өмір» болып табылады. Партия сындарлы, ымыралы бағытты ұстанады, тұрақтылықты, демократиялық үдерістердің дәйектілігін, эволюциялық дамуды қолдайды.
Мекен жайы	Қазақстан Республикасы, Пошталық индексі 010000, Астана қаласы, Есіл ауданы, Мәңгілік ел көшесі, № 30

«Ауыл» халықтық-демократиялық патриоттық партиясы

Құрылған күні	2015 жылғы 5 қыркүйекте Қазақстан патриоттар партиясын және Қазақстан социал-демократиялық партиясын біріктіру жолымен "Ауыл" партиясының құрылуы болды. «Ауыл» ӨСКҮК 2002 жылғы 1 наурызда тіркелген. 2003 жылғы 2 сәуірде партия қайта тіркеуден өтті. Патриоттар партиясы 2000 жылдың 4 тамызында тіркеліп, 2003 жылы 21 наурызда қайта тіркеуден өтті.
Саны	Шамамен 233 043 адам (2019 жылғы жағдай бойынша)
Басшылық	БЕКТАЕВ ӘЛИ Партия төрағасы
Соңғы съезд	25 сәуір 2019 жыл (XV съезд)
Сайлауға қатысу	<u>«Ауыл» социал-демократиялық партиясы</u> : сайлауда Мәжіліс 2007 жылы партия 1,51% дауыс алды және Парламентке өтпеді. 2012 жылы Мәжіліс сайлауында партия 1,19% дауыс алды және Парламентке өтпеді. <u>Патриоттар партиясы</u> : 2007 жылғы Мәжіліс сайлауында партия 0.78% дауыс алды және Парламентке өтпеді. 2012 жылғы Мәжіліс сайлауында партия 1,19 % дауыс алды және Парламентке өтпеді. 2016 жылы Мәжіліс сайлауында Ауыл партиясы 2,01% дауыс алды және Парламентке өтпеді.
Идеология	Социал – демократия
Жастар қанаты	2015 жылғы 23 желтоқсанда құрылды. Төраға болып жастар белсендісі Абаканов Елдос сайланды.
Бағдарлама	«Ауыл» ХДП бағдарламасы. «Ауыл» ХДП Жарғысы мен бағдарламасы партияның кезектен тыс XI съезінде 2015 жылдың 5 қыркүйегінде қабылданды. Негізгі бағыттары: • Нақты еңбек үшін нақты төлем; • Жақсы отбасы-қоғам дамуының негізі; • Білім берудің инновациялық жүйесі-еліміздің тұрақты дамуының негізі; • Медициналық көмектің қолжетімділігі, сапасы және уақтылығы; • Мәдени әлеуеті – ұлт игілігі үшін; • Жастар-ел болашағы; • Индустрияландыру және инновация-бәсекеге қабілетті экономиканың негізі; • Тиімді Ауыл шаруашылығы-елдің азық-түлік

	қауіпсіздігінің кепілі; • Билік қызметінде қоғам мен халықтың; • Сыртқы саясат және қауіпсіздік. <u>Анықтама:</u> <i>Екі партияның ұйымдастырушылық және зияткерлік ресурстарын біріктіре отырып, мемлекеттік тілді одан әрі дамыту, ұлттық тарих пен мәдениетті және қоғамды толғандыратын басқа да мәселелерді шоғырландыру үшін өзінің қоғамдық-саяси жұмыс тәжірибесін шоғырландырады. Сонымен қатар, партия Ауыл мәселелеріне ерекше көңіл бөледі. Олардың айтуынша, қазіргі заманғы күшті және бәсекеге қабілетті ауыл шаруашылығы елдің өркендеуін қамтамасыз етеді.</i>
Мекен жайы	Астана қаласы Сол жағалау, Алматы көшесі № 1 «Асыл тау» Бизнес орталығы 12-қабат

«Бірлік» партиясы

Құрылған күні	26 Сәуір 2013 ж. қоғамдық ұйымдар - «Әділет» және «Руханият» партиялары - бірыңғай қозғалысқа біріктіру туралы шешім қабылдады. ҚР «Әділет» министрлігі құқықтық көмек көрсету және тіркеу қызметінің комитеті 2013 жылғы 17 маусымда Руханият» және «Әділет» партияларын «Бірлік» саяси партиясы ҚБ-не бірыңғай қозғалысқа біріктіру туралы мемлекеттік қайта тіркеуден өткізді.
Саны	Шамамен 50 000 адам (2019 жылғы жағдай бойынша)
Басшылық	СҰЛТАНҒАЛИЕВ СЕРІК СҰЛТАНҒАЛИҰЛЫ Партия Төрағасы
Соңғы съезд	5 ақпан 2016 жыл (II кезектен тыс съезд)
Сайлауға қатысу	2012 жылғы Мәжіліс сайлауында партия үшін «Әділет» партиясы үшін сайлаушылардың 0,66% дауыс берді, партия соңғы жетінші орынды иеленді және Парламентке өткен жоқ. «Руханият» партиясы: саяси партияның партиялық тізімін тіркеу партияның "сайлау туралы" Заңын бұзуына байланысты ОСК күшін жоюға қаулы қабылдады. 2016 жылы Мәжіліс сайлауында сайлаушылардың 0,29% дауыс беріп, Парламентке өтпеді.
Идеология	Либералды консерватизм;
Бағдарлама	Елдің әл-ауқаты мен прогресі – барлық еркін, жауапты және белсенді қазақстандықтардың ісі. • Бірлік прогресс жолындағы; • Принциптер мен құндылықтар; • Мақсаттары мен міндеттері. <u>Анықтама:</u> Партия өзінің басты міндеттерімен экономиканың өрлеуін, әлеуметтік мәселелерді шешуді, жоғары адамгершілік және рухани бай қоғамды дамытуды көреді. Билікке партия өкілдерін сайлау немесе заң шығарушы және өкілді билік органдарына және жергілікті өзін-өзі басқару органдарына жіберу арқылы конституциялық жолмен келу. Қазақстанда біртұтас мемлекеттік құрылымды нығайту, оның аумағының тұтастығы мен қол сұғылмаушылығын сақтау, онда тұратын барлық халықтардың тең құқылығы. Партия мемлекеттің әлеуметтік функциясын күшейтуді, қоғамның ізгілендіру және кемелдену дәрежесінің көрсеткіші ретінде әлеуметтік кепілдіктердің жаңа тиімді жүйесін құруды, әлеуметтік саясаттың жаңа тұжырымдамасын әзірлеуді қолдайды.

Қазақстанның Коммунистік Халық партиясы

Құрылған күні	2004 жылғы 21 маусымда партия мемлекеттік тіркеуден өтті
Саны	Шамамен 90 000 адам (2019 жылғы жағдай бойынша)
Басшылық	АХМЕТБЕКОВ ЖАМБЫЛ АУЖАНҰЛЫ Қазақстанның Коммунистік Халық партиясы Орталық Комитеттің Хатшысы ЛЕГКИЙ ДМИТРИЙ МАКСИМОВИЧ Қазақстанның Коммунистік Халық партиясы Орталық Комитеттің Хатшысы ҚОҢЫР АЙКЫН ОЙРАТОВИЧ Қазақстанның Коммунистік Халық партиясы Орталық Комитеттің Хатшысы, ҚР Парламенті Мәжілісіндегі "Халық коммунистері" фракциясының депутаты
Соңғы съезд	26 сәуір 2019 жыл (XIV съезд)
Сайлауға қатысу	2004 жылғы Мәжіліске сайлаудың қорытындылары бойынша партия 1,98% дауыс алды. 2007 жылы Мәжіліс сайлауында партия 1,29% дауыс алып, Парламентке өтпеді. 2012 жылы Мәжіліс сайлауында партия 7,19% дауыс алды. ҚКХП атынан Парламент палатасына партиялық тізім бойынша 7 депутат сайланды. 2016 жылы Мәжіліс сайлауында партия 7,14% дауыс алды және Парламент палатасына партиялық тізім бойынша 7 депутат сайланды
Идеология	Қоғамдық дамудың жаңа жағдайларына бейімделген марксистік-лениндік идеология.
Жастар қанаты	ҚКХП жастар қанаты
Бағдарлама	Бағдарламаның негізгі сәттері: • ғылыми социализм идеяларын, марксистік-лениндік ілімді және прогрессивті қоғамдық ойды насихаттау; • қоғамның саяси өміріне қатысу, партияның бағдарламалық мақсаттарын бөлісетін Қазақстан Республикасы азаматтарының саяси ерік-жігерін қалыптастыру және іске асыру; • заңмен белгіленген тәртіпте мемлекеттік билік органдарын қалыптастыруға қатысу; • азаматтық қоғам институттарын дамыту мен

	нығайту арқылы мемлекеттің парламенттік типі үшін әрекет етеді; • қоғам, Мемлекетті басқаруда халық массасын кеңінен тарту Қазақстанның Халық Республикасын құру; • интернационалдық бауырластық пен халықтар достығын нығайту; • жастардың бойында патриоттық сезімді, өз халқының тағдырына қатыстылығын тәрбиелеу. Бағдарлама өзін Әлеуметтік және саяси тепе-теңдікке, халық билігін нығайтуға, коммунистік идеяның жақтаушыларына ұмтылатын пайдаланушы қызметкерлердің, жұмыссыздардың, зейнеткерлердің, жастардың және халықтың басқа да топтарының авангард ретінде көрсетеді. <u>Анықтама:</u> <i>Бірінші кезеңде оппозициялық партия ретінде Қазақстанның Коммунистік Халық партиясы шынайы халық билігін қайта жаңғырту жағдайларын жасау үшін саяси күресті ұйымдастыруды, еңбекшілердің өмірін одан әрі нашарлатуға, олардың саяси және әлеуметтік құқықтарына қысым жасауға бағытталған кез келген қадамдарды болдырмау үшін билік органдарына саяси қысым көрсетуді өз міндетіне алады. Республиканың әлеуметтік және Ұлттық құтқаруының коалициялық үкіметін қалыптастыруға қабілетті және республиканың ТМД елдерімен интеграциялық процестерін қолдауға қатысатын левоцентристік күштердің қуатты саяси блогын құру. Биліктің өкілетті органдарында көптеген орындарды иелену.</i>
--	---

Жалпыұлттық социал-демократиялық партиясы

Құрылған күні	Партия 2006 жылдың 10 қыркүйегінде құрылды. 2007 жылғы 25 қаңтарда тіркелді 26 сәуір 2019 ЖҚЖ «АҚИҚАТ» партиясына өзгертілді.
Саны	140 000 адам (2019 жылғы жағдай бойынша)
Басшылық	РАХИМЖАНОВ АСХАТ Партия төрағасы
Соңғы съезд	26 сәуір 2019 жыл (XIV кезектен тыс съезд)
Сайлауға қатысу	Мәжіліс сайлауында 2007 жылы партия 4,54% дауыс алды және Парламентке өтпеді. 2012 жылы Мәжіліс сайлауында партия 1,68% дауыс алды және Парламентке өтпеді. Партия 2015 жылдың сәуірінде Қазақстан Президентінің кезектен тыс сайлауына оны «саяси мағынасыз» деп санайтынын мәлімдей отырып қатыспаған. 2016 жылы Мәжіліс сайлауында партия 1,18% дауыс алды және Парламентке өтпеді.
Идеология	Социал-демократизм
Жастар қанаты	ЖҚДП жастар қанаты
Бағдарлама	«Социал-демократия-21 ғасыр жолы!» (2013 жылғы 20 наурызда ЖДП X съезінде бекітілді). • Демократия; • Экономика халық үшін; • Әлеуметтік сала. Адам үшін мемлекет; • Экология; • Ғылым; • Тіл, мәдениет, руханият; • Қазіргі әлемдегі Тәуелсіз Қазақстан <u>Анықтама:</u> ОСДП өзін біздің елдегі негізгі оппозициялық партия ретінде көрсетеді. Партияның негізгі талаптарының бірі-авторитарлық режимді бейбіт түрде бөлшектеу, зейнеткерлік жасты төмендету, әлеуметтік төлемдерді арттыру, барлық сатыда тегін білім беру, адал және баламалы сайлау, әділ сот және құқық қорғау жүйесі, салықтарды және т. б. азайту болып табылады.

5. Халықпен тиімді кері байланыс

2015 жылы «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» ҚРЗ (бұдан әрі – Заң) қабылдау мезетінен бастап халықпен кері байланыстың көптеген арналары пайда болды.

Мемлекеттік органдар бірінші басшыларының блог-платформасы

Мемлекеттік органдар бірінші басшыларының блог-платформасы «Ашық диалог» интернет-порталын құраушыларының бірі және мемлекеттік органдар мен халық арасындағы кері байланысқа арналған алаң болып табылады. Берілген блог-платформаның көмегімен әр азамат қызықтырған сұрақтарын мемлекеттік органның бірінші басшысына тікелей қоя алады.

Мемлекеттік органдардың интернет-ресурстары

Заңға сәйкес ақпаратты иеленушілер (мемлекеттік органдар) ақпаратқа қол жеткізуді ұсынуға, соның ішінде интернет-ресурстарда ақпаратты орналастыру жолымен міндетті. Қазіргі уақытта, мемлекеттік органдар Заңның 16-бабына басшылық жасай отырып, өз қызметі туралы ақпаратты орналастырады: байланыстар, құрылымдық бөлімшелер, ведомстволық бағыныстағы ұйымдар, нормативтік құқықтық актілер, вакансиялар туралы және т.б. ақпарат. Бұдан басқа, интернет-ресурстарда әлеуметтік желілердегі ресми аккаунттарға, Мемлекеттік органдар бірінші басшыларының блог-платформасына, сондай-ақ онлайн-қабылдау бөлмелеріне тікелей сілтемелер бар.

Сенім телефондары мен call-орталықтар

Қазіргі уақытта, 12 орталық мемлекеттік орғанда (*Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі агенттік, Ұлттық қауіпсіздік комитеті, Жоғарғы сот, Ақпарат және қоғамдық даму, Ішкі істер, Мәдениет және спорт, Білім және ғылым, Денсаулық сақтау, Қаржы, Индустрия және инфрақұрылымдық даму, Ұлттық экономика, Энергетика министрліктері*) сенім телефондары бар. Call-орталықтар 6 орталық мемлекеттік органның (*Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі агенттік, Ұлттық қауіпсіздік комитеті, Бас прокуратура, Қаржы министрілігінің Мемлекеттік кірістер комитеті, Әділет, Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрліктері*) жанында жұмыс жасайды.

Бұдан басқа, Нұр-Сұлтан, Алматы қалалары мен Шығыс Қазақстан облысында азаматтар тікелей кеңесті ала алатын не өзінің өтінішін қалдыра алатын call-орталықтар жұмыс жасайды.

Көрсетілген телефондардың байланыстары «Мемлекеттік органдар – Сенім телефондары» бөлімінде «электрондық үкімет» порталында қолжетімді.

Онлайн-қабылдау бөлмелері

Қазіргі уақытта бірқатар мемлекеттік органдар (*ЕХӘҚМ, БҒМ, ДСМ, ИИДМ, АҚДМ, АШМ, ҰЭМ*) халық қызықтырған сұрақтарын қоя алатын, ЭЦҚ қолданбай-ақ ұсыныстары мен тілектерін қалдыра алатын қоғамдық онлайн-бөлмелерді ресми интернет-ресурстарының базасында құрған.

ЭЦҚ қолданусыз кері байланыстың қажеттігі «бюрократиялық кешіктірушіліксіз» өтініштерді беру үдерісін жеңілдетумен шартталды.

«Ашық НҚА» порталы

«Ашық НҚА» порталы мемлекеттік органдардың нормативтік құқықтық актілері мен заң жобаларының тұжырымдамаларын қарауда азаматтардың қатысуын қамтамасыз етеді.

Азаматтарды мемлекеттік шешімдерді қабылдау үдерісіне тартудың мақсатында «Ашық НҚА» және «Ашық бюджеттер» порталдары жұмыс жасайды.

«Ашық НҚА» порталында мемлекеттік қызметтер стандарттарымен қоса, нормативтік құқықтық актілердің жобалары көпшілік талқыланады. Портал жұмыс жасаған барлық уақыты бойынша 43 мыңнан астам НҚА жобасы жарияланды, 20 мыңнан астам түсініктеме қалдырылды.

«Ашық бюджеттер» порталы

Мемлекеттегі «бюджет» ұғымы туралы азаматтардың көзқарасын жеңілдетудің және бюджеттік қаражаттардың жұмсалуына қоғамдық бақылау арқылы белсенді азаматтық ұстанымды дамытуға жәрдемдесудің мақсатында «Ашық бюджеттер» порталы құрылған болатын. «Ашық бюджеттер» порталында бюджеттік бағдарламалар жобалары мен бюджеттік бағдарламаларды іске асыру туралы есептер орналастырылады және көпшілік талқыланады, бұл бюджеттік қаражаттардың жұмсалуына қоғамдық бақылауды жүзеге асыруға жол ашады.

«Ашық деректер» порталы

«Ашық деректер» порталы – бұл мемлекеттік органдардың жалпыға қолжетімді деректері машинада оқылатын түрде орналастырылатын алаң.

Қазіргі таңда мемлекеттік органдар «Ашық деректер» порталында 3 500 астам ашық деректер жиынтықтарын орналастырған. Портал деректерінің негізінде IT-қауымдастықпен 31 қосымша мен сервис әзірленген.

Портал Мекенжай тіркеуіші және Бірыңғай нормативтік-анықтамалық ақпарат секілді жүйелермен интеграцияланған. Бұл деректер, мәселен, көше атауын тексеру үшін, жақын арадағы ХҚКО немесе дәріхананы іздеу және т.б. қолданыла алады.

Интернет-конференциялар мен сауалнамалар

«Ашық диалог» порталының құрамдауыштарына интернет-конференциялар мен сауалнамалар секілді сервистер кіреді.

Интернет-конференциялардың көмегімен азаматтар қызықтырған сұрақтарын қоя алады немесе онлайн режимде өтінішпен жүгіне алады.

Бұдан басқа, пікірлерді жинақтау жолымен халықтан кері байланысты алу мақсаты болып табылатын сауалнамаларды мемлекеттік органдар тұрақты негізде өткізеді.

«Ашық НҚА» порталы

Бұрын айтылғандай, «Ашық НҚА» порталы талқылау жолымен мемлекеттік органдардың нормативтік құқықтық актілерінің жобалары мен заң жобаларының тұжырымдамаларын қарауда азаматтардың қатысуын қамтамасыз етеді.

Азаматтар тиісті өзгерістерді не толықтыруларды ұсына отырып, НҚА жобасына түсініктемелерін қалдыра алады, сондай-ақ жобаға дауыс бере алады.

Қазіргі уақытта порталдағы НҚА жобаларының саны шамамен 45 мыңды құрайды.

«Ашық бюджеттер» порталы

«Ашық бюджеттер» порталындағы бюджеттік бағдарламалар жобаларын жариялау, халыққа жұмсау үдерісіне өзгерістерді енгізуге мүмкіндік береді.

Бұдан басқа, порталда мемлекеттік органдардың қаржы-шаруашылық қызметі туралы барлық ақпарат жарияланады: шоғырландырылған қаржылық есептілік, мемлекеттік аудит нәтижелері туралы ақпарат, азаматтық бюджет және т.б.

Жарияланған бюджеттік бағдарламалар жобаларының жалпы саны 53 мыңнан астам жобаны құрайды.

«Ашық деректер» порталы

Көрсетілген порталдың көмегімен азаматтар мен бизнес жеке және коммерциялық мақсаттарда ашық деректерді пайдалана алады.

Бұдан басқа, қажетті ақпарат болмаған жағдайда, азаматтар ақпаратты жариялауға, сондай-ақ оны өзектендіруге өтінімді беруге құқылы.

Статистикаға сәйкес, қаралған деректердің саны 1 миллионнан астамын құрайды, бұл порталдың танымалдығын көрсетеді.

«Ашық диалог» порталы

Портал үш сервистен тұрады:

- Бірінші басшылардың блог-платформасы – азаматтар тікелей бірінші басшыға электрондық өтінімді қалдыра алады;

- Интернет-конференциялар – халыққа қызықтырған сұрақтарды қоюға, сондай-ақ онлайн режимде мемлекеттік органдардың өкілдеріне ұсыныстарды енгізуге мүмкіндік береді;

- Сауалнамалар – кез келген мәселелер бойынша қоғамдық пікірлерді жинақтауға арналған тиімді құрал болып табылады.

Қазіргі таңда Блог-платформа арқылы түскен өтініштердің саны 287 мыңнан астамын, ал интернет-конференциялар мен сауалнамалар – 700 астамын құрайды.

Сонымен бірге, бар алаңдарды жетілдіру бойынша жұмыс тұрақты негізде жүргізілуде.

Осылайша, 2020 жылдың қаңтарынан бастап мемлекеттік органдардың барлық интернет-ресурстарының, сондай-ақ «электрондық үкімет» порталының Мемлекеттік органдар интернет-ресурстарының бірыңғай платформасына көшуі жоспарланған. Берілген шара пайдаланушылар үшін «бірыңғай терезені» құруға, уақыт ресурстарын үнемдей отырып іздеу тапсырмасын жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Бұдан басқа, «Ашық үкімет» порталдарын жетілдіру жоспарлануда. Мысалы, қазіргі уақытта, азаматтарға ұлттық компаниялардың басшыларына тікелей сұрақ беруге мүмкіндік беретін Блог-платформаға квазимемлекеттік сектор ұйымдарының бірінші басшыларын қосу мәселесі пысықталуда.

Сонымен қатар, ақпаратқа қол жеткізу туралы заңнама жетілдірілуде. Атап айтқанда, ақпаратқа қол жеткізу саласындағы уәкілетті органды, мемлекеттік органдардың құзыреттерін айқындау және т.б. жоспарланып отыр.

6. Мемлекеттік қызметкерлер мен ұлттық компаниялар қызметкерлерінің санын қысқарту

Мемлекет басшысы 2020 жылдан бастап, 2024 жылға дейін мемлекеттік қызметшілер мен ұлттық компаниялар қызметкерлерінің санын **25%-ке** біртіндеп **қысқартып**, үнемделген қаражатты неғұрлым пайдалы қызметкерлерді ынталандыруға жұмсау міндетін қойды.

Әлеуметтік шиеленісті болдырмау мақсатында кандидаттарды қабылдауға **мораторий жариялай** отырып, «жұмсақ» құралдарды қолдану ұсынылады:

1) бос орындарға (а.ж. 1 қаңтардағы жағдай бойынша **7 824** бос орын, оның ішінде ұзақ уақыттан бері – **5 083**);

2) бос қалған орындарға (зейнет алды жасындағы қызметшілер - **2 243** адам, қызмет мерзімі ұзартылған зейнеткерлер – **621** адам);

3) **жыл сайын** орта есеппен **1 000** адам зейнет жасына жетеді, мемлекеттік қызметтен **6 000** адам шығады.

Бірінші кезеңде ұзақ уақыттан бергі бос орындарды (5 083) қысқарту ұсынылады, болжам бойынша 8,7 млрд. теңге бос қалады.

Бұл шараны, мүмкін, **2020 жылғы 1 тоқсан ішінде** орындау қажет болар.

Бұдан басқа, Мемлекеттік басқару жүйесін дамыту тұжырымдамасын әзірлеу шеңберінде мемлекеттік органдардың ұйымдық құрылымын қайта қарау жолымен мемлекеттік аппаратты оңтайландыру бойынша кешенді және жүйелі шаралар жасалатын болады.

7. Митингілер туралы заңнаманы жетілдіру

Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі Жалпыұлттық іс-шаралар жоспарына сәйкес бейбіт митингілер ұйымдастыруды рұқсат етуді қарастыратын ҚР заңнамасына өзгерістер мен толықтырулар енгізу көзделеді.

Заңнамалық өзгерістер митингілерді өткізуге рұқсат алу рәсімдерін оңайлатуды, митингілер өткізетін орындарды айқындау, сонымен қатар митингілер өткізу тәртібін бұзған тұлғалардың жауапкершілігін бекітудеі көздейтін болады.

Қазірде Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі халықаралық тәжірибені зерделеуде.

Халықаралық тәжірибе 2 тетік – рұқсаттамалық тәртіп және хабарламалық тәртіп – бар екендігін көрсетеді.

Халықаралық тәжірибе негізінде Қазақстан Республикасында митингілер өткізу рәсімдерін оңайлатудың тетіктері ұсынылатын болады.

8. Қоғамдық келісім

Қоғамдық келісімді сақтау және көпұлтты қоғамның барлық ұлт топтарының дамуына мүмкіндік жасау - мемлекеттік саясаттың маңызды басымдығы болып табылады.

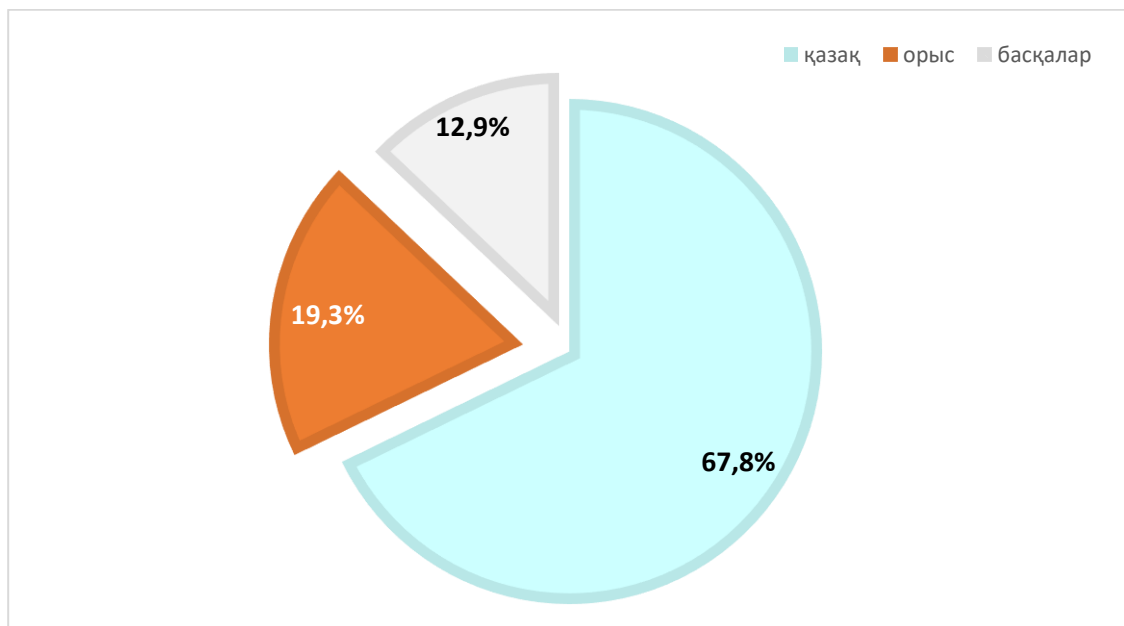
Бүгінгі таңда Қазақстанда жүзден астам ұлт өкілдері тату-тәтті өмір сүруде.

Ресми статистикаға сәйкес 2019 жылдың басында Қазақстан халқы 18 миллион 395,5 мың адамды құрайды.

Халықтың этникалық құрамы келесідей қалыптасты: 12 миллион 505,2 мың қазақ, бұл жалпы халықтың 67,98%-ын құрайды, 3 млн 553,2 мың орыс немесе халықтың 19,32%-ы.

Басқа этникалық топтардың саны жалпы 2 миллион 337 мыңнан астам адам немесе халықтың 12,7%-ын құрайды («Халықтардың этникалық құрамы» 1-қосымшада). Бұл ақпарат 1-диаграммада айқын көрсетіледі.

1-диаграмма. 2019 жылдың басындағы халықтың этникалық құрылымы

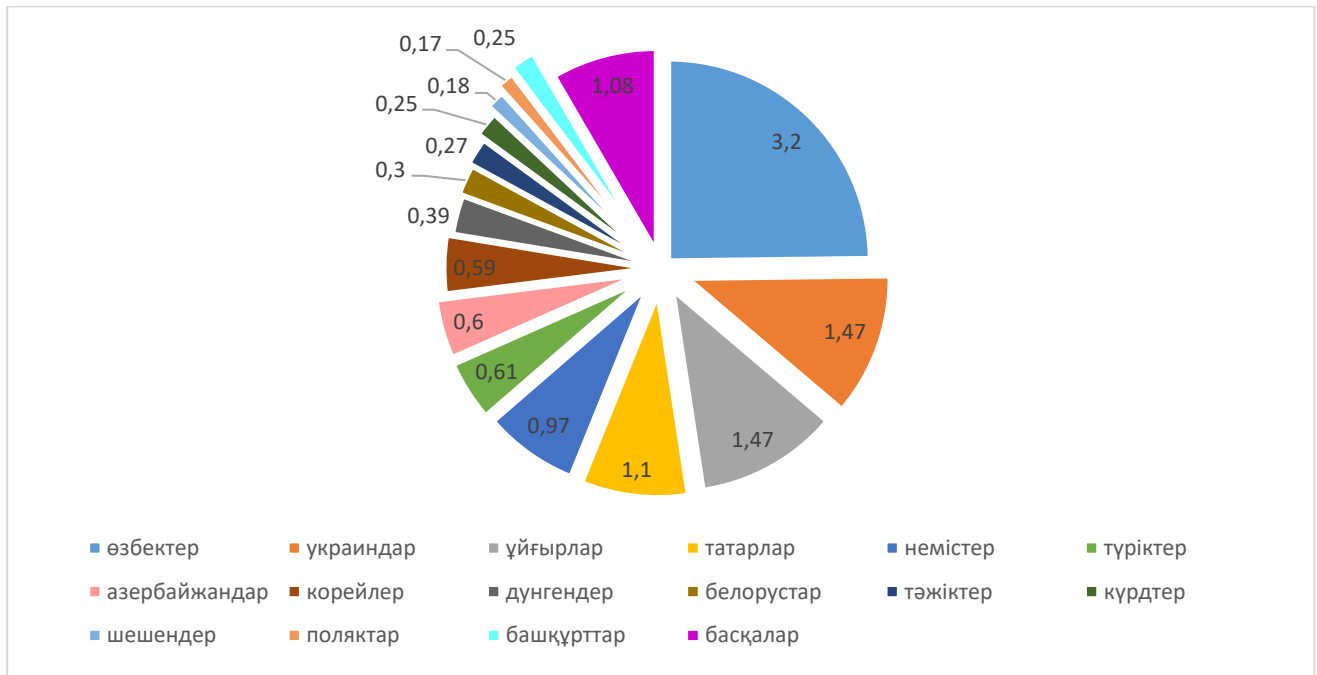
Қазақтар мен орыстардан кейінгі ең көп этникалық топты өзбектер құрайды, олардың саны қазіргі таңда 590,9 мың адамға жетті, яғни жалпы халықтың 3,2%-ын құрайды.

Украиндар мен ұйғырлардың саны тең пропорцияда қалыптасты – 270 916 және 270 096 адам, атап айтқанда әрқайсысы 1,47%-дан құрады.

Татарлардың саны 201 492 адамға жуық немесе 1,10%-ды құрады, немістер - 178 029 адам (0,97%), түріктер - 112 107 адам (0,61%), әзербайжандар - 110 341 адам (0,60%), корейлер - 108 396 адам (0,59%).

Халқының Қазақстандағы саны 100 мыңға жетпейтін: дүнгендер - 72,361 адам (0,39%), белорустар - 54,690 адам (0,30%), тәжіктер - 48 749 адам (0,27%), күрдтер - 46 348 адам (0,25%), шешендер - 33 318 адам (0,18%), поляктар - 30 456 адам (0,17%), башқұрттар - 16 732 адам (0,25%), басқалары - 192060 адам (1,04%).

2-диаграмма. Халықтың құрылымындағы басқа этностардың өкілдігі

Осылайша, Қазақстанда этникалық топтар қауымдастығының ерекше бейнесі қалыптасты.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Тоқаев 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына бірінші жолдауында «Ел бірлігі – оның әралуандығында» деген ұстанымды білдірді.

Этносаралық және конфессияаралық келісімнің қазақстандық моделінің негізгі басмыдықтары Қазақстан Республикасы Конституциясының және Қазақстан халқы Ассамблеясының ережелерінде белгіленген.

Конституция негізінде этносаралық қатынастар саласындағы бірқатар маңызды стратегиялық құжаттар: Ұлттық бірлік доктринасы, «Қазақстан халқы Ассамблеясы туралы» Қазақстан Республикасының Заңы және Қазақстан халқы Ассамблеясының (2025 жылға дейінгі) даму тұжырымдамасы қабылданып, іске қосылды.

Конституцияның нормалары азаматтардың этникалық тегіне қарамастан тең құқықтарды қамтамасыз етеді, қазақстандықтарды кез келген кемсіту түрлерінен қорғауға бағытталған.

Қазақстан халқы Ассамблеясы өз кезегінде барлық этностардың мүдделерін қорғайды, конституциялық мәртебеге ие, сондай-ақ, әлеуметтік, экономикалық және саяси салаларда конституциялық қағидалардың тиімділігін қамтамасыз етеді.

Қазақстан халқы Ассамблеясы (ҚХА) 1995 жылы құрылды. Бұл жоғары билік деңгейінде барлық этностардың мүдделерін қорғаудың негізгі институты. ҚХА төрағасы ретінде Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті - Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев болып табылады.

ҚХА туралы ережелер Конституцияда қарастырылған. ҚХА өзінің 9 өкілін сайлауға және оларды Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісіне жіберуге құқылы.

ҚХА қайырымдылық, медиация, әлеуметтік қолдау және қоғамдық бақылау процестерін үйлестіру кезінде азаматтарға қолдау көрсетіп, орасан зор бедел мен сенімге ие болды.

2018 жылы «Қазақстан халқы Ассамблеясы туралы» Қазақстан Республикасының Заңына және Қазақстан халқы Ассамблеясының даму тұжырымдамасына түзетулер қабылданды. Олар азаматтардың аудандық деңгейлерде басқаруға қатысуын арттыруға, белсенді этникалық топтардың мәртебесін көтеруге, сондай-ақ ҚХА институттарының жергілікті деңгейдегі медиация мен қайырымдылық процестеріндегі өкілеттіктерін нақтылауға бағытталған.

«Ассамблеяның этномәдени бірлестігі» түсінігі және «ҚХА-ның жанындағы этномәдени бірлестіктерді қоғамдық аккредиттеу туралы» нормалар енгізілді. Бұндай өзгерістер ҚХА-ның құқықтық саласын кеңейтті, ҚХА институты арқылы халықтың мүдделерін еркін білдіру үшін мүмкіндіктер терезесін ашты.

Заң ҚХА-ның қайырымдылық пен медиация саласындағы басымдықтарын айқындады, бұл аталған мәселелерді шешуде аймақтық тәжірибені реттеді және көрсетілген салалардағы заңнаманы тереңірек пысықтау үшін ынталандыру болды. ҚХА-ның атқарушы органы және оның мемлекеттік органдармен және басқа құрылымдармен өзара әрекеттесу тәртібі нақтыланды.

Этникалық топтардың өз өкілдерін ҚХА-ны басқарудың жоғарғы деңгейіне жолдау үшін мүмкіндіктері кеңейтілді.

Осылайша ҚХА-ның қоғамдық келісім мен ұлттық бірлік моделін жүзеге асырудағы рөлі артты.

Осы саясаттың арқасында бүкіл елде түрлі этностардың мәдениеті мен тілдерінің дамуына қолайлы жағдайлар жасалды.

Бүгінгі таңда Қазақстанда 1000-ға жуық этномәдени орталықтар бар. 308 жексенбілік мектептер жұмыс атқарады, онда 30-дан астам этникалық топтардың өкілдері (*неміс, корей, татар, поляк, украин, армян, грек, әзербайжан, шешен, ингуш, белорус, чуваш, болгар, башқұрт, тәжік, чех және т.б.*) оқиды.

Алматы қаласында ТМД аумағындағы жалғыз Республикалық мемлекеттік Корей музыкалық комедия театры бар. Бұл жерде ТМД-дағы жалғыз Қ.Қожамяров атындағы Ұйғыр музыкалық комедия драма театры жұмыс істейді.

Көптеген жылдар бойы Мемлекеттік республикалық Неміс драма театры (Алматы қ.) және Өзбек драма театры (*Сайрам қ., Түркістан облысы*) өнер көрсетуде.

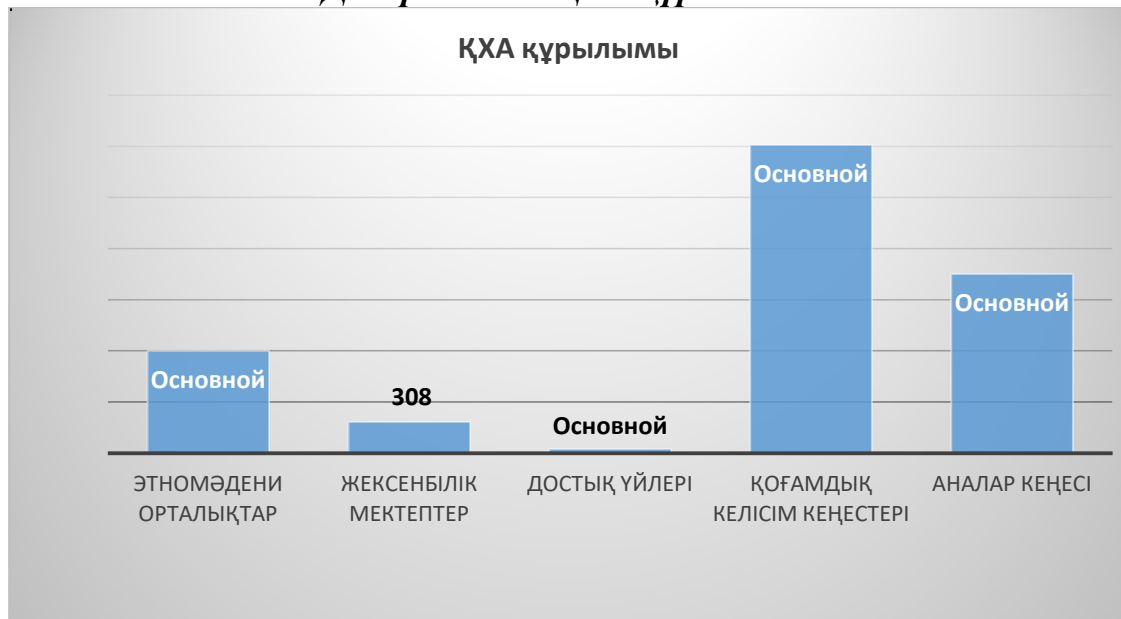
Бүгінгі таңда Қазақстанда этникалық топтардың 13 тілінде 53 ұлттық баспа басылымы тіркелді (*«Украински новини», «Дойче альгемайне цайтунг», «Коре ильбо», «Ұйғыр авазы», «Ватан», «Ақ Барс», «Ahiska-Aхыска»*).

Телеарналар арқылы ұйғыр, корей, неміс тілдерінде хабар таратылады.

Сонымен қатар ҚХА құрылымында облыстық деңгейде 40 достық үйі, 3114 қоғамдық келісім кеңестері, 1753 аналар кеңесі үйлесімді жұмыс істеуде

(3-ші диаграмма).

Диаграмма 3. ҚХА құрылымы

Өңірлерде ҚХА-ның кәсіби медиаторлардың штаттық кеңселері бар медиация орталықтары мен кабинеттері қызмет атқарады.

Қазіргі уақытта Қазақстанда 84-тен астам медиация орталығы және 2000-нан астам медиатор бар. Олардың жұмысы ҚХА-ның Қоғамдық келісім кеңестерімен, аналар, ақсақалдар кеңестерімен тығыз байланыста жүзеге асырылады.

Жалпы қоғамдағы әлеуметтік шиеленісті болдырмау мақсатында ҚХА инфрақұрылымы 2019 жылдың бірінші жартыжылдығында 30 мыңнан астам адам қабылдады.

Осылайша Қазақстанның біртұтас шаңырағында көп ұлтты және көп дінді қоғамның барлық өкілдерінің мүдделері мен бейбітшілік пен келісім атмосферасын дамыту үшін жағдайлардың сақталуы үнемі түрде қамтамасыз етіледі.

Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі Жалпыұлттық іс-шаралар жоспарына сәйкес **2025 жылға дейінгі азаматтық қоғамды дамыту тұжырымдамасы** бекітілетін болады.

Тұжырымдама үкіметтік емес ұйымдардың рөлін күшейту, пікірлердің көп партиялылығы мен плюрализмін және саяси бәсекелестікті дамыту, орталық және жергілікті атқарушы органдардың халықтың өзекті проблемаларын шешуде азаматтық қоғам институттарымен өзара іс-қимыл тетіктерін жетілдіру жөніндегі шараларды көздейді.

Мемлекеттік міндеттерді шешуде ҰЕҰ рөлін күшейту және орталық және жергілікті атқарушы органдардың азаматтық қоғам институттарымен өзара іс-қимылын жетілдіру халықтың өзекті проблемаларын шешуде **мынадай тетіктер** түрінде ұсынылады:

1) Волонтерлік қозғалысты қолдау бағдарламаларын кеңейту арқылы позитивті азаматтық белсенділікті дамыту; еріктілерді оқыту жүйесін құру; салалық еріктілікті дамыту үшін еріктілерді қолдаудың өңірлік орталықтарын құру; әлеуметтік және экономикалық шаралар қабылдау арқылы еріктілер қозғалысы мен қайырымдылықты ынталандыру; еріктілер мен халық арасында қайырымдылық мәдениетін танымал ету; азаматтардың әлеуметтік бастамаларда өзін-өзі жүзеге асыруы үшін мүмкіндіктерді кеңейту; азаматтық бастамаларды қолдау үшін жергілікті қайырымдылық қорларын дамыту. волонтерлік қызмет саласындағы халықаралық ынтымақтастықты кеңейту;

2) Жауапты азаматтың құндылықтарын ілгерілету және «ұқыпты ұлт» мәдениетін қалыптастыру азаматтық құндылықтар туралы ағарту және өз елді мекені мен елінің өміріне қатысу әдетін қалыптастыру мақсатында үкіметтік емес сектордың әр түрлі деңгейдегі білім беру мекемелерімен жұмысы; жауапты тұтыну, дұрыс тамақтану, дене шынықтырумен айналысу әдеттерін қалыптастыру; құқықтық, қаржылық және экологиялық сауаттылыққа бағдарлай отырып, жергілікті қоғамдастықтардың мүдделері мен деңгейін ескере отырып, ересек тұрғындар үшін білім беру бағдарламаларын әзірлеу. Халықпен коммуникацияның қазіргі заманғы арналары арқылы;

3) Жергілікті өзін-өзі басқаруды дамытуда ҰЕҰ, жергілікті қоғамдастықтардың қызметін жандандыру және азаматтық қоғам институттарының жергілікті өзін-өзі басқаруды дамытуға қатысуын кеңейту арқылы олардың қызметіне халықты тарту; жергілікті өзін-өзі басқару органдарын қоғамдық қатысу тетіктеріне оқыту жүйесін ұйымдастыру; ауылдық/қалалық аумақтарды инклюзивті жоспарлауды енгізу үшін жергілікті қоғамдастықтың қажеттіліктерін анықтау бойынша әлеуметтік зерттеулер жүргізу; жергілікті қоғамдастық проблемаларын шешуге нысаналы топтарды тарту; жергілікті өзін-өзі; жергілікті өзін-өзі басқаруды дамытудың оң тәжірибесін тарату; қаржыландырудың жаңа көздерін іздеу мен дамытуға жергілікті қоғамдастықтарды бағдарлау; өмір сапасының жоғары стандарттарын ілгерілетудегі ҰЕҰ, жергілікті қоғамдастықтардың қызметін жандандыру; жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, жергілікті қоғамдастықтардың оң имиджін қалыптастыру және халықты олардың қызметіне тарту.

4) Халықты толғандыратын өзекті мәселелер бойынша, оның ішінде адамның құқықтары мен бостандықтарына қатысты заңнамалық актілер бойынша міндетті қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыру тетіктерін дамыту арқылы Тараптардың жария диалогын дамыту; елдің қоғамдық және әлеуметтік-экономикалық даму міндеттерін шешуде мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, азаматтық қоғам ұйымдарының тиімді әріптестігін қамтамасыз ететін әлеуметтік технологиялардың модельдерін жасау және оларды енгізу; халықты толғандыратын өзекті мәселелер бойынша қоғамдық; мемлекеттік бюджет есебінен жүзеге асырылатын мемлекеттік бағдарламалар мен жобалардың іске асырылуын қоғамдық бақылау жүйесін енгізу; қоғамдық аудит жүйесін, әлеуметтік маңызы бар жобаларды іске асыру бойынша қоғамдық тыңдауларды дамыту.

5) Азаматтар бастамашылық жасаған коммерциялық емес ұйымдарды құру рәсімдерін оңайлату арқылы үкіметтік емес сектордың тұрақтылығын арттыру; мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты және гранттық қаржыландыруды кешенді қайта жүктеу жөніндегі шаралар пакетін әзірлеу; мемлекеттік функцияларды бәсекелестік ортаға беру; ҰЕҰ-дың институционалдық және ұйымдық дамуын қаржыландыру жүйесін дамыту; ҰЕҰ-ны әртүрлі бағыттар бойынша сындарлы азаматтық белсенділікпен біріктіретін ірі желілік ұйымдардың рөлін арттыру; Ұлттық шоттар жүйесінде ҰЕҰ қызметін есепке алу арқылы ҰЕҰ-дың ЖІӨ-ге экономикалық үлесін есепке алудың нормативтік-құқықтық базасын құру; жұртшылықты және сараптамалық қоғамдастықты тарта отырып, Нормативтік құқықтық актілер жобаларына сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама енгізу; ҰЕҰ қаржыландыру көздерін әртараптандыру; әлеуметтік ҰЕҰ үшін шағын несиелер, ҰЕҰ старт-ап жобаларын қолдау үшін инновациялық гранттар бөлуді қоса алғанда, әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытуды ынталандыру шараларын енгізу; азаматтық қоғам институттарын; мемлекеттік органдар үшін үкіметтік емес ұйымдардың консультативтік функцияларын жүзеге асыру; медиация институтын жетілдіру.

Көп партиялықты және пікірлердің плюрализмін, саяси бәсекелестікті дамыту мақсатында Ұлттық кеңес қызметінің шеңберінде әзірленген ұсыныстар мен ұсынымдарға негізделген саяси партиялар мен сайлау туралы заңнаманы жетілдіру жөнінде шаралар қабылданатын болады.

9. Мерейтойлық даталар

Мерейтолық даталарды мерекелеу аясында Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 30 мамырдағы № 55 «**Абай Құнанбайұлының 175 жылдық мерейтойын мерекелеу туралы**» Жарлығы бекітілді.

2019 жылғы 1 қазанға дейін Үкімет Абай Құнанбайұлының 175 жылдық мерейтойын дайындау және өткізу бойынша жалпыреспубликалық жоспарын бекітуді жоспарлап отыр.

Жалпыреспубликалық жоспар жобасында 500-ге жуық мәдениет ұйымдарда, жоғары және орта арнаулы оқу орындарында, орта білім беру, ғылыми-зерттеу мекемелерінде республикалық және жергілікті деңгейлерде іс-шаралар өткізу қамтылған (*конференциялар, фестивальдер, форумдар, конкурстар, айтыс, Абай оқулары, семинарлар, музыкалық және поэзия кештері, кино түсіру, қойылымдарды қою, кітап шығару және т.б.*).

Абайдың әлемдік әдебиет пен мәдениетке қосқан үлесін кеңінен насихаттау мақсатында Мәдениет және спорт министрлігі Ұлттық аударма бюросымен, Түркі академиясымен бірлесіп Абай Құнанбаевтың белгілі еңбектері мен шығармаларын **10 шет тіліне** және түркі халықтарының тілдеріне аудару және басып шығару көзделген.

Түркі тілдес елдерде трансляциялау үшін түркі тілдеріне дубляжбен қазақ мәдениетін дамытудағы Абайдың өмірі, шығармашылығы, мұрасы мен рөлі туралы **3 деректі-қойылым фильм шығару** жоспарланып отыр. Сонымен

қатар, «Абай» телесериалын, «Абайтану» бейне және аудиолекцияларының циклін, сондай - ақ арнайы мерейтойлық теле -, радио жобаларын, тақырыптық бағдарламаларды, бейне, аудио материалдарды барлық медиа, әлеуметтік желілер мен мессенджерлерде кеңінен таратуға шығару жоспарлануда.

Авторлық бастамаларды қолдау үшін Абай Құнанбаев атындағы әдебиет саласындағы мемлекеттік емес Ұлттық сыйлық мекемесі ұсынылды. Сондай-ақ, «Тәуелсіздік толғауы», «Елім менің» республикалық шығармашылық байқаулары аясында Абайға арналған жаңа үздік авторлық қойылымдар, музыкалық, көркем, поэтикалық шығармаларды және т.б. жасауға ерекше номинациялар құрылатын болады.

Мерейтойдың басты оқиғаларының бірі **ЮНЕСКО-ның қолдауымен Париж қаласында** белгілі отандық және шетелдік ғалым-абайтанушы әдебиеттанушылардың, жазушылардың, ақындардың қатысуымен ұйымдастырылған ауқымды **Халықаралық ғылыми-практикалық конференция** өткізу болып табылады. Сол жерде Қазақстанның үздік шығармашылық ұжымдарының мерейтойлық Гала-концерті беріледі.

Білім және ғылым саласында, осы оқу жылынан бастап барлық оқу орындарында ашық сабақтар, тақырыптық шығармалар, мазмұндама және Абайдың өлеңдері мен қара сөздерін мәнерлеп оқу конкурстары өтетін болады. Республиканың барлық аймақтарынан «Абай жеріне саяхат» атты Абай жерлеріне экскурсиялық турлар қарастырылған.

Жоғары оқу орындарымен ғылыми конференциялар мен симпозиумдар, Абай оқулары, поэтикалық және әдеби фестивальдар, поэзия кештері, Абай шығармашылығын жақсы білуіне және оның шығармаларын орындауға арналған семинарлар мен конкурстар жоспарланған. Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті жанынан «Абай академиясы» ғылыми-зерттеу институтын құру жоспарланған.

Әбу-Насыр әл-Фарабидің 1150 жылдығын мерекелеу шеңберінде Президенттің 2019 жылғы 26 тамыздағы №133 «Әбу-Насыр әл-Фарабидің 1150 жылдық мерейтойын дайындау және өткізу жөніндегі мемлекеттік комиссия құру туралы» Жарлығы бекітілді.

Мерекелеудің басты мақсаты ұлы ойшылдың образын ілгерілетуге және қоғамдық санада нығайтуға жаңа серпін беру.

Әл-Фарабидің 1150 жылдығын өткізудің негізгі міндеттері:

- қоғамдық санада әл-Фарабидің образын әлемдік өркениеттің ұлы кемеңгерлерінің бірі ретінде бекіту;
- әл-Фарабидің әлемдік ғылым тарихындағы ойшыл-гуманист және энциклопедист ғалым ретіндегі рөлі мен оның Еуропалық Ренессансқа ықпалын ілгерілету;
- әл-Фарабидің идеалдарын қазақстандықтардың жаңа интеллектуалдық ұрпағын қалыптастыру үшін нығайту;
- әл-Фарабидің ізгіліктің, ақиқаттың және әсемдіктің үйдесуіне негізделген жоғары интеллектуалдық қоғам құру туралы идеяларын ілгерілету;
- әл-Фарабиді Қазақстанның тумасы, сондай-ақ идеялары Шығыстың және

Батыстың мәдениеті мен философиясын жақындастыратын көпірге айналған ұлы ойшыл ретінде таныту.

Әл-Фарабидің ғылымның рөлі, ізгілік, этикалық кемелдік туралы идеялары қоғамдық-саяси, әлеуметтік-экономикалық, салалық, кәсіби іс-шаралар мен халықаралық, республикалық және өңірлік деңгейлердегі атаулы оқиғалардың негізіне интеграциялануы тиіс.

Іс-шаралардың мақсаттық тобы – қазақстандық және шетелдік ғалымдар, оқытушылар мен студенттер, мектеп оқушылары, жастар, үкіметтік емес ұйымдар өкілдері, шығармашалық зиялы қауым, бизнесмендер мен кәсіпкерлер, халықаралық ұйымдардың өкілдері мен басқа да мүдделі тұлғалар.

Әл-Фарабидің 1150 жылдығын мерекелеу шеңберінде келесі іс-шараларды өткізу жоспарлануда:

- әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жанындағы Ғылыми-зерттеу орталығының базасында 2 санаттағы ЮНЕСКО Орталығын (Институтын) құру;

- fusion music session (қазақтың дәстүрлі және заманауи музыкасының дәстүрлі бағыттарын аранжировкалау) өткізе отырып арт-фестиваль ұйымдастыру (атауының нұсқалары – «Отырар Вудстогі», «Turkic World», «Farab»);

- (жасанды) интеллектімен, этикамен және руханги дамумен байланысты проблемаларды зерделеу жөніндегі «Ғылым және руханият» пәнаралық жобалар әзірлеу;

- Түркістан облысында маусымдық тарихи-мәдени алаңшалар құру (сапар орталығы, «open air» кинотеатры, ежелгі Отырар өмірінен тарихи қайта сахналау);

- әл-Фараби мұралары тақырыптары бойынша «Kazakh Speaker» халықаралық конкурсын ұйымдастыру;

- ғылымды әйгілеу үшін ғалымдарды, азаматтық секторды, шынайы секторды және БАҚ-ты тарта отырып Science Talks ұйымдастыру;

- әл-Фараби идеяларын дамыту, оларды бейімдеу және заманауи дамуға қолдану үшін TedEx Talks ұйымдастыру;

- «әл-Фарабидің ізімен» атты әлемдік road-show ұйымдастыру;

- ғылымды дамыту тарихындағы әл-Фарабидің рөлін, оның мұраларын ұғынуға бағытталған тақырыптық дөңгелек үстелдер, ғылыми конференциялар, симпозиумдер мен семинарлар ұйымдастыру;

- әл-Фараби идеяларының қазіргі замандағы мәні мен өзектілігін ашатын республикалық және халықаралық іс-шаралар ұйымдастыру;

- көрмелер (соның ішінде виртуалдық), қазақстандық және әлемдік фарабитанушы ғалымдардың кездесулерін ұйымдастыру;

- жастардың ізгілік пен парасаттылықтың құндылықтарын креативті және бейстандарт нысанда әйгілеуге бағытталған флеш-мобтар, open air форматындағы іс-шаралар өткізу жөніндегі бастамаларын қолдау;

- кітапханалар мен музейлерде тақырыптық экспозициялар өткізу.

II. АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

1. Сот және құқық қорғау жүйесін реформалау

- *Сот шешімдерінің сапасын арттыру туралы:*

Сот жүйесінде жүргізіліп жатқан өзгерістер ең алдымен сот актілерінің сапасын жақсартуға бағытталған. Бұл жұмыс кәсіби судьялардың ғана қолынан келеді. Осы мақсатта келесі тәсілдер тұжырымдамалық түрде өзгертілді:

1) судьяларды іріктеу, олардың мансаптық өсуі мен жеке жауапкершілігін арттыру;

2) артық жүктемені азайту;

3) бірыңғай сот практикасын қалыптастыру.

17 заң жобасы әзірленді: 5-еуі - қабылданды, 6-ауы - Мәжіліс қарауында, 6-ауы - мемлекеттік органдармен келісуде.

1) Судьяларды іріктеу жүйесі толығымен қайта қарастырылды: заңға енгізілген өзгертулер сот жүйесіне бизнестен және мемлекеттік органдардан білікті заңгерлерге, прокурорлар мен адвокаттарға жол ашты. Қатаң іріктеулер «кездейсоқ» үміткердің судья болуына еш мүмкіндік бермейді. Егер бұрын әрбір 4-ші үміткер судья болса, қазір бұл көрсеткіш 20-ны құрайды.

Сот төрелігінің сапасы жөніндегі комиссия толығымен жұмыс істей бастады. Егер судья жоғары тұрған лауазымға өтуге талаптанса, онда ол комиссияның сынағынан өтуге міндетті. Онда судьяның кәсіби жұмысы мен адамгершілік қасиеттері жан-жақты бағаланатын болады. 2019 жылдың соңына дейін комиссия әр бесінші судьяның (барлығы 418 адам) кәсіби қызметін бағалайды. Олардың сот төрелігін жүзеге асыруда білімі мен оны қолдану мүмкіндігі, судьялық қызметінің нәтижелері, іскерлік және адамгершілік қасиеттері зерттеледі. Комиссия судьяның күшті және әлсіз жақтарын, біліктілігін көтеру бағыттарын анықтау арқылы сот төрелігінің сапасын арттыруды көздеуде.

2) Заңға енгізілген түзетулер сот жүктемесін азайтуға мүмкіндік береді. Жаңашылдықтар дау тудырмайтын талап-арыздарды нотариустардың қарауына беруге, сот орындаушыларының жекелеген әрекеттерін санкциялауды қысқартуға және осы өкілеттікті прокурорларға беруге, сонымен қатар бұйрықтық іс жүргізу санаттарының тізімін кеңейтуге бағытталған. Бұл судьяларды жүктемеден айтарлықтай босатып, олардың нақты әрі күрделі істерге баса назар аударуына мүмкіндік береді.

3) Сот төрелігінің болжамдылығын қамтамасыз ету мақсатында сот ісінің нәтижесін болжай алатын сервис жасалуда. Ол, ең біріншіден, адамдарға қандай құқықтық жағдайға түскенін жақсы түсінуге көмектесетін болады.

Сот актілерінің сапасын арттыру мақсатында «Сот шешімі туралы» нормативтік қаулыға өзгерістер енгізілді, сот үкімі және әкімшілік құқық бұзушылық туралы жаңа қаулылар қабылданды. Олар сот қабылдаған шешімнің мәні мен құқықтық салдарын қарапайым тілде түсіндіруді міндеттейді. Судьяларға сот актілерін жаңа форматта әзірлеу бойынша ұсынымдар бекітілді,

онда судьялардың шешім шығару кезінде жиі кездесетін қателіктеріне талдау жасалды. Осы орайда көрнекі мысалдар келтірілген, істердің неғұрлым көп таралған санаттары бойынша сот актілерінің үлгілері қоса берілген.

Жоғарғы Сот апелляциялық қаулының жаңа үлгісін әзірлеуде. Ол «айнадан көрсету» қағидатына сәйкес келеді: қанша сұрақ - сонша жауап, бұл кассациялық сатыға келіп түскен өтінішхаттардың санын азайтуға мүмкіндік береді.

Әкімшілік әділет жүйесі судьяға сот ісін жүргізуде өз бастамасы бойынша дәлелдемелер жинауға, өзінің заңды ұстанымын білдіруге құқық береді, осылайша институционалдық ортада елеулі өзгерістер күтілуде.

Қорыта айтқанда, кәсіби судьялар корпусын қалыптастыру, соттың белсенді рөлі мен болжамды сот практикасын, жаңа ақпараттық технологиялардың енгізілуі және тағы басқа жаңашылдықтар сот актілерінің сапасын одан әрі арттыруға ықпал етпек.

- Әкімшілік әділет туралы

Қазіргі уақытта Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (ӘРПК) жобасы Парламент Мәжілісінде қаралуда. Жоба барлық мемлекеттік органдармен, әкімдіктермен, құқықтық қауымдастықпен және Ұлттық кәсіпкерлер палатасымен келісілді.

Заң жобасы әкімшілік рәсімдерді жүзеге асыруға, соның ішінде мемлекеттік органдардың ведомствоаралық қызметін ұйымдастыруға, сондай-ақ жария құқықтық қатынастар саласындағы дауларды шешу жөніндегі әкімшілік іс жүргізуге байланысты қоғамдық қатынастарды реттеуге бағытталған. Заң жобасы «Әкімшілік рәсімдер туралы», «Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы» заңдарды жоюды және жалпыға бірдей танылған халықаралық стандарттарға сәйкес әкімшілік рәсімдерді реттеудің жаңа тетіктерін енгізуді ұсынады.

Жеке сот ісін жүргізу енгізілуде, ол жария-құқықтық дауларды әкімшілік процестің қағидалары бойынша шешеді.

Заң жобасы әкімшілік рәсімдерді ішкі және сыртқы деп бөлуді, әкімшілік актілерді қолайлы және ауыр деп ажыратуды, әлеуметтік-саяси тәуекел тудыруы мүмкін әкімшілік актіні басқарушы органдардың бастамашылық жасауының, қарауының және қабылдауының егжей-тегжейлі және айқын рәсімін көздейді.

Тұлғаға қатысты әкімшілік акт қабылданғанға дейін оны тыңдау және дауды міндетті түрде сотқа дейінгі реттеу (*әкімшілік актіні жоғары тұрған органға шағымдану*) құқығы регламенттелген. Арнайы қағидаттар белгіленген (*әкімшілік шешімдегі сәйкестілік, сенім білдіру құқығын қорғау, формальді талаптарды асыра пайдалануға тыйым салу және т.б.*), оларды сақтамау сипаты мен мәніне қарай әкімшілік актіні заңсыз деп тануға негіз болуы мүмкін.

Жария-құқықтық сипаттағы дауларды шешу бойынша жеке сот ісін жүргізуде жаңа механизмдер енгізіледі. Заң жобасында жеке тұлғаның әкімшілік органмен дауласқан сот процесінде құқықтық мүмкіндіктерін теңестіретін құқықтық құралдар көзделген. Атап айтқанда, дәлелдеу ауыртпалығы дау айтылған әкімшілік актіні қабылдаған әкімшілік органға жүктеледі.

Соттың белсенді рөлінің қағидаты бекітіледі. Оған сәйкес: тараптардың тең емес мүмкіндіктерін ескере отырып, сот істің мән-жайын өз бастамасы бойынша зерттейді; сот процеске қатысушылар мәлімдеген түсініктемелерімен, тараптар ұсынған дәлелдермен және дәлелдемелермен шектелмейді. Судья талап арызда жіберілген формальді қателіктерді жоюға жәрдемдесуге, түсініксіз талап арыздарды түсіндіруге және нақтылауға, тиісті мақсатқа сай арыздар жазуға көмектесуге, жартылай іс жүзіндегі мәліметтерді толықтыруға, сонымен қатар мән-жайларды анықтау мен бағалау үшін мәні бар түсініктемелер беруге міндетті. Жария-құқықтық дауды шешу кезінде судья әкімшілік органдардың шешімдерін тек жалпы конституциялық қағидаттарға ғана емес, сонымен бірге заң жобасында қамтылатын арнайы қағидаларға сәйкестігін тексереді.

Заң жобасының мақсаттары:

- жария құқықтық қатынастар саласында әкімшілік рәсімдер мен сот ісін жүргізуді жүзеге асырудың құқықтық негіздерін, қағидаттарын белгілеу және бірыңғай заңнамалық актімен бекіту;

- мемлекеттік органдар қызметінің ашықтығын қамтамасыз ету және әкімшілік озбырлықты жою, сыбайлас жемқорлық фактілерін тудыратын жағдайлардың жолын кесу;

- мемлекеттік басқару қызметінің тиімділігі мен халықтың мемлекетке деген сенімін арттыру;

- әкімшілік органдардың шешімдерін тиімді және толық сот бақылауына арналған критерийлерді белгілеу болып табылады.

Кодекстің жобасын әзірлеу кезінде Германияның, Латвияның, Эстонияның, Нидерландының, Ресейдің, Әзербайжанның, Арменияның және ТМД-ның бірқатар елдерінің тәжірибелері қолданылды. Жалпы, ӘРПК-ні қабылдау құқықтық мемлекет идеяларына сәйкес мемлекет пен қоғам арасындағы қатынастардың жаңа кезеңі, заң үстемдігін қамтамасыз етудің маңызды қадамы, сонымен бірге елдің инвестициялық ахуалына жағымды әсер етеді.

- Аудандық және оған теңестірілген соттардың істерді қарау, сот төрелігін іске асыру сапасы туралы деректер

Атауы	2018 ж.	2019 жылдың 6 айы
Барлық келіп түскен істер (өтініштер)	1 325 503	569 350
азаматтық	928 896	358 733
қылмыстық істер	49 097	19 678
әкімшілік	347 510	190 939
Барлық аяқталған істер	1 254 882	527 378
Азаматтық, оның ішінде:	871 355	327 112
шешім шығарумен	517 056	205 597
Қылмыстық, оның ішінде:	48 393	19 055
үкім шығарумен	27 817	11 952
Әкімшілік істер	335 134	181 211
Барлық шағым берілді	81 277 (9%)	38 416 (9,4%)

Барлық шағым жасалған аз. апелляциядағы істер	65 104 (12,6%)	30 254 (14,7%)
Барлығы шағым жасалған уг. істер апелляция (тұлғалар)	7 882 (15,7%)	3 337 (16,7%)
Барлығы әкімге шағымданды. апелляциядағы істер	8 291 (2,5%)	4 825 (2,7%)
Барлығы ӘК-ге өтініштер келіп түсті	22 845	11 995
азаматтық	14 062	7 480
қылмыстық	6 611	3 390
әкімшілік	2 172	1 125
Сот төрелігінің сапасы (күші жойылған/өзгертілген барлығы)	9 446 (1%)	5 087 (1,2%)
азаматтық істер жөніндегі	6 187 (1,2)	3 408 (1,7%)
қылмыстық істер бойынша	2 404 (4,8%)	1 107 (5,8%)
әкімшілік істер бойынша	855 (0,3%)	509,3%)

2. Жыныстық зорлық-зомбылық, педофилия, браконьерлік, әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін жазаны күшейту

Ішкі істер министрлігі мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу, кәмелетке толмағандар мен жас балаларға жыныстық қол сұғушылыққа қарсы қылмыстар үшін, әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылыққа, адам саудасына және браконьерлікке байланысты қылмыстар үшін жауапкершілікті қатаңдату бойынша кешенді шаралар әзірлеуде.

ІІМ қылмыстық заңнамасын жаңғырту шеңберінде Қылмыстық кодекске мынадай өзгерістер мен толықтырулар енгізілді:

- ҚР ҚК-ның 120, 121, 122 және 124-баптары бойынша жас балаларға қатысты қылмыс жасағаны үшін жаза мерзімдерін қатаңдату;

- дәлелдемелерді бұрмалағаны және кәмелетке толмағандардың жыныстық тиіспеушілігіне қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасырғаны үшін жауапкершілікті күшейту;

- психикалық жай-күйіне қарамастан, жас балалардың жыныстық тиіспеушілігіне қарсы қылмыс жасаған барлық адамдарға қатысты химиялық кастрация рәсімін қолдану.

Бұған қоса, ҚР «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Кодексіне құқық бұзушылыққа бейім психикалық ауытқулары бар адамдарды міндетті геномдық тіркеу туралы норма енгізу ұсынылды.

ҚР Бас прокуратурасының ҚСЖАЕК-ның 1-ші есебінің статистикалық мәліметтеріне сәйкес, 2018 жылы кәмелетке толмағандардың жыныстық қол сұғушылығына қарсы қылмыстар 6,8% - ға артты (676-дан 722-ге дейін).

Үстіміздегі жылы ҚК-ның 120-бабы «Зорлау» бойынша қылмыстардың саны 51,9%-ға (77-ден 117-ге дейін), ҚК-ның 121-бабы «жыныстық сипаттағы күш қолдану әрекеттері» бойынша 36,8%-ға (76-ден 104-ке дейін) өсті.

Ағымдағы жылдың 8 айында отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында 597 қылмыс жасалды (2018 жылдың ұқсас кезеңінде – 437, +36,6%).

2018 жылдың 12 айында 919 тұрмыстық қылмыс жасалды (2017ж. – 445, +106,5%).

Ішкі істер министрлігі **браконьерлікке қарсы күрес** шеңберінде атыс немесе басқа да аңшылық қаруды, иттерді, аңшы құстарды, атпен, ат арба көлігін пайдалана отырып заңсыз аң аулағаны үшін жауапкершілікті, сондай-ақ міндетті түрде мүлікті тәркілеу туралы қосымша жаза түрін енгізе отырып, Қылмыстық кодекстің 337-бабын толықтыру туралы ұсыныстар енгізді.

Одан басқа, республиканың су бассейндерінде **биоресурстарды заңсыз табудың** жолын кесу, Қазақстанның экологиясын, оның ішінде құнды тұқымдас балық түрлерін сақтап қалу мақсатында Қылмыстық кодекстің 335-бабы *«Балық ресурстарын, басқа да су жануарларын немесе өсімдіктерді заңсыз аулау»* бойынша қылмыстық жауапкершілікті күшейту ұсынылуда.

Соңғы 2 жылда және ағымдағы жылғы 8 айда ішкі істер органдары республика бойынша 37 615 табиғатты қорғау заңнамасын бұзушылықтар анықтады (2017 жылы - 14815, 2018 – 14734, а.ж. 8 айда. - 8066).

СДТБТ-ге 4438 қылмыстық құқық бұзушылық тіркелді, оның ішінде заңсыз балық аулау фактілері бойынша (ҚК-нің 335-бабы) – 564, заңсыз аң аулау фактілері бойынша (ҚК-нің 337-бабы) – 320, жануарлар және өсімдіктер түрлерінің заңсыз айналымы фактілері бойынша (ҚК-нің 339-бабы) – 635, ағаштарды және бұталарды заңсыз кесу фактілері бойынша (ҚК-нің 340-бабы) – 2620.

3513 қылмыстық іс өндіріспен аяқталды, 1575 іс сотқа жолданды.

Биологиялық ресурстарды және объектілерін ұрлау (ҚК-нің 188-бабы), сатып алу немесе сату (ҚК-нің 196-бабы) СДТБТ-ге 255 қылмыстық құқық бұзушылық тіркелді, оның 108-і сотқа жолданды.

Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексінің 382, 383 және 386-баптары бойынша **33177** құқық бұзушы әкімшілік жауапкершілікке тартылды (2017ж. – 12871, 2018ж. – 13205, 2019 жылғы 8 айда - 7101).

3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы жүйесі күрес

- Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптаманы қалпына келтіру

Осы мәселе бойынша Парламент депутаттары Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптаманы қалпына келтіру бөлігінде түзетулерді көздейтін «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік қызмет және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасына бастама жасады.

Қазіргі уақытта Мәжіліс тиісті заң жобасын екі оқылымда қабылдады және Сенаттың қарауында.

- Бірінші басшылардың тәртіптік жауапкершілігі

Мемлекет Басшысының 2018 жылғы 5 қазандағы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының артуы: табыстар мен өмір сүру сапасын арттыру» Жолдауында мемлекеттік органдарға бағынысты қызметкерлердің сыбайлас жемқорлық

құқық бұзушылықтарын жасаған кезде бірінші басшылардың дербес тәртіптік жауапкершілігін арттыру мәселесін пысықтау тапсырылды.

Осы мәселе бойынша Парламент депутаттары басшылық лауазымындағы мемлекеттік қызметшілердің бағынышты қызметкерлердің сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтары үшін тәртіптік жауапкершілігін көздейтін «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік қызмет және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасына бастама жасады.

Қазіргі уақытта заң жобасы Сенаттың қарауында.

- Бірінші басшылардың орнынан түсуі

Мемлекет басшысының қатысуымен өткен кеңестің ағымдағы жылғы 20 мамырдағы №19-01-7.14 хаттамасының 12-тармағына сәйкес Агенттікке бірқатар сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралар бойынша шоғырландырылған шешімдер, оның ішінде бағынышты адамдар сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасаған жағдайда мемлекеттік органдардың бірінші басшыларының орнынан түсу институтын іске асыру тетіктерін әзірлеу тапсырылды (12.1-тармақ).

Атап айтқанда, бірінші басшылар сыбайлас жемқорлық қылмыс жасағаны үшін тікелей бағынышты адамға қатысты соттың айыптау үкімі заңды күшіне енгеннен кейін отставкаға кету немесе ақталмайтын негіздер бойынша қылмыстық іс қысқартылуы туралы өтініш беруге міндетті.

2019 жылғы 19 маусымдағы № 27 Жарлықпен бекітілген Президенттің сайлау алдындағы бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-қимыл жоспарына сәйкес МҚІА «бағыныштылардың сыбайлас жемқорлық қылмыстар жасағаны үшін мемлекеттік саяси қызметшілердің дербес жауапкершілігін заңнамалық бекіту» 15-тармағы бойынша жауапты орган болып табылады.

Қазіргі уақытта МҚІА «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Мемлекеттік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заң жобасын мемлекеттік органдарға келісуге жіберді, онда ОМО бірінші басшыларының және облыстар, республикалық маңызы бар қалалар мен астана әкімдерінің орнынан түсуін енгізу бойынша түзетулер көзделген.

4. Құқық қорғау органдарын реформалау

Полицияның жұртшылықпен тиімді өзара іс-қимылын ұйымдастыру, сервистік модельге көшу шаралары қабылданады.

Полицияның қалалық және аудандық бөлімшелерінде ХҚКО принципі бойынша 218 фронт-офис құрылған, онда азаматтарды қабылдау үшін жайлы орындар жасалған. Кезең-кезеңімен мұндай жағдайлар полицияның барлық бөлімшелерінде жасалатын болады.

Бұған қоса, мемлекеттік қызмет көрсетулер сапасын арттыруға мүмкіндік беретін белсенді жұмыс жүргізілуде.

Мысалға, ішкі істер органдары қызметкерлерінің өзара іс-қимылын автоматтандыру мен цифрландырудың превентивті шаралары қамтамасыз етіледі.

Мәселен, а.ж. 1 шілдеден бастап арнайы ХҚКО-дан облыстық маңызды және Нұр-Сұлтан, Алматы, Шымкент қалаларының тіркеу-емтихан бөлімшелері (ТЕБ) аумақтар бойынша Департаменттер ғимараттарына көшірілді, ал олардың қабылдау, дайын құжаттарды беру, теориялық және практикалық емтихандар өткізу функциялары «Азаматтарға арналған үкімет» Мемлекеттік корпорациясына берілді.

Бұл ретте облыстар орталықтары мен Нұр-Сұлтан, Алматы, Шымкент қалаларында 17 бэк-офис құрылды, онда келіп түскен автокөлікті тіркеуге және жүргізуші куәліктерін беруге арналған құжаттарды полиция онлайн-режимде тексеріп, бекітеді.

Барлық өңірлерде Көші-қон қызметін көрсету орталықтары ашылған, онда «еңбек иммигранттарына рұқсаттарды беру және ұзарту» мемлекеттік қызметі 2 сағаттың ішінде көрсетіледі (әдеттегі тәртіппен – 5-7 күн).

Жалпы ІІМ халыққа 40 мемлекеттік қызмет көрсетеді. 2019 жылдың соңына дейін электрондық форматқа тағы 8 қызметті көрсету жоспарлануда, 4 қызмет көрсету Тізілімнен алынып тасталады.

Осылайша, ІІМ 36 қызмет түрін көрсетеді, оның ішінде 31 немесе 86% автоматтандырылады.

Полицияны халықпен жұмыс істеудің «Сервистік моделіне» ауыстыру шаралары қабылданады.

Осыны ескере отырып, патрульдік полиция және учаскелік полиция инспекторлары қызметінің жұмысы ауыстырылады, оларды халықпен өзара іс-қимыл жасауға бағыттай отырып.

Халықпен диалогты қалыптастыруға және азаматтарды қызықтыратын барлық мәселелерді жедел шешуге назар аудара отырып, көрсеткіштерге жарысудан бас тарту жоспарлануда.

Осыған байланысты, ІІМ **ведомстволық «Учаскелік полиция инспекторлары қызметінің тиімділігін арттыру бойынша 2019-2020 жылдарға арналған жол картасының»** жобасын әзірледі.

Жобада азаматтармен өзара іс-қимыл жасасу, учаскелік полиция инспекторларының азаматтардың өтініштеріне ден қоюдың жеделдігі мен сапасы деңгейін арттыруға, халықтың оларға сенімін нығайтуға және қызметтің материалдық-техникалық жарақтануын жақсартуға бағытталған іс-шаралар көзделген.

Одан басқа, жобаға халықты алаңдататын құқықтық тәртіп саласындағы аса өзекті мәселелерді шешу бойынша іс-шаралар қосылған. Бұл рецидивтік, тұрмыстық, алкогольдік қылмыс профилактикасының проблемалары, сондай-ақ сыбайлас жемқорлықты төмендету бойынша шаралар.

Жол картасы жобасын сапалы әзірлеу үшін арнайы құрылған жұмыс топтары (*полиция қызметкерлері, мемлекеттік органдар, үкіметтік емес ұйымдар және қоғамдық бірлестіктер өкілдері қатарынан*) учаскеліктердің жұмысын жақсарту бойынша азаматтардың ұсыныстарын жинауды және жинақтауды жүзеге асырды.

Бұқаралық ақпарат құралдарында қазіргі заманғы учаскелік полиция инспекторының өмір салты мен жұмысының түрі туралы азаматтардан интернет сауалнама ұйымдастырылды, «қауырт» телефон желілері ашылды, әкімдермен, мәслихат депутаттарымен және халықпен кездесулер өткізілді.

Анықтама:

Учаскелік полиция инспекторларының штат саны:

2017 ж. – 6635 (қалада – 3362, ауылда – 3273)

2018 ж. – 6635 (қалада – 3362, ауылда – 3273)

2019 жылғы 8 ай – 6504 ед. (қалада – 3299, ауылда – 3205).

5. Әкімшілік полиция комитетінің жұмысын қайта құру

ПО-ны жаңашаландыру шеңберінде жол-патрульдік полицияны патрульдік полицияға қайта құру бөлігінде заңнамалық түзетулер қабылданды. Сержант құрамын офицер құрамына кезең-кезеңмен ауыстыру жалғастырылуда. Ағымдағы жылғы 1 шілдеде 5 183 лауазым (65,9%) ауыстырылды.

Ай сайын кең ауқымды «Жолда қабылдау» акциясы практикаға енгізіді, онда қалаларды және ауылдық жерлерде арнайы жабдықталған автобустар ПД, ОПБ, ЖПҚБ, КҚҚБ басшылары қатарынан мобильді топтар ұйымдастырылады, олар азаматтардың шұғыл мәселелерін шешу үшін азаматтарды қабылдауды жүзеге асырады.

Еліміздің барлық өңірлерінде «Әкімшілік құқық бұзушылықтардың бірыңғай тізілімі» пилоттық жобасы іске асырылуда.

Патрульдік полиция қызметкерлері Жол жүрісі қағидаларын бұзушылық фактілері бойынша планшеттер көмегімен электрондық түрде әкімшілік хаттама толтырады, ал Жол жүрісі қағидаларын бұзушылық үшін айыппұлды жүргізуші электронды үкімет порталы арқылы төлей алады.

Жол жүрісі қағидаларының сақталуын контактысыз бақылауға ауысу жүзеге асырылуда. Республиканың 16 қаласында ЖЖҚ-ны бұзушылықты тіркеу камералары қолданылады. Одан басқа полиция жасақшалары қызмет атқару кезінде бейнетіркегіштер қолданылады.

Қазіргі уақытта ішкі істер органдарының мамандандырылған күзет бөліністерін (МКҚБ) өңірлік Полиция департаменттерінің қарауына беру бойынша мәселе пысықталуда.

ІМ реформасына 2020-2022 жылдар аралығында бөлінетін 173 млрд. теңгені ағымдағы жылғы 1 шілдеден бастап полиция және қылмыстық-атқару жүйесі қызметкерлерінің лауазымдық айлықтарын көтеруге, жергілікті полиция қызметтерінің саптық бөліністерінің қызметкерлеріне, учаскелік полиция инспекторларына, кәмелетке толмағандар істері жөніндегі учаскелік полиция инспекторларына, тиісті қызметтердің басшы құрамына тұрғын үйді жалдауға өтемақы төлеуге бағыттау жоспарлануда.

Мемлекеттік органдар қызметкерлерінің еңбегін төлеудің бірыңғай жүйесіне тиісті өзгерістер енгізу жөнінде Үкімет қаулысының жобасын әзірлеу бойынша жұмыс жүргізілуде.

6. Азаматтық қорғау органдарында қызмет өткеру жағдайын жақсарту

2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап саны 19 мыңнан асатын азаматтық қорғау органдары қызметкерлерінің жалақыларын арттыру жоспарланды.

Азаматтық қорғау органдары қызметкерлері атқаратын функцияларды ескере отырып, лауазымдық жалақыны арттыруды 20%-тен 65%-ке дейінгі мөлшерде дифференциалды жүргізу қарастырылады.

Мысалға қарапайым өрт сөндірушіні ақшалай ұстау орташа алғанда 40 мың теңге артады.

Азаматтық қорғау органдары қызметкерлерінің әлеуметтік жағдайларын артту жөніндегі жұмыс «ҚР ІІМ ТЖК-нің аумақтық бөліністері мен ведомствоға бағынысты мемлекеттік мекемелерінің 2019-2021 жылдарға арналған төтенше жағдайларға дайындығы мен ден қойын арттыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекіту туралы» ЕХӘҚМ, АҚДМ, Қаржымині және ІІМ-нің бірлескен бұйрығына сәйкес жүргізілуде.

Азаматтық қорғау саласындағы бакалавриаттық білім беру бағдарламалары бойынша білікті кадрлар даярлау ТЖК Көкшетау техникалық институтында жүзеге асырылады. Оқу «Өрт қауіпсіздігі», «Төтенше жағдайлардан қорғау», «Азаматтық қорғаныстың командалық тактикалық күші» және «Өрт сөндіру және апаттық-қорғау ісі» мамандықтары бойынша жүргізіледі.

Ағымдағы жылдың мамыр айында Ішкі істер органдарын жаңғыртудың 2019-2021 жылдарға арналған жол картасын іске асыру аясында Көкшетау техникалық институтына штат саны (134 бірлік) және Өрт сөндіру қызметінің кәсіби даярлық мектебінің материалдық базасы берілді.

Нәтижесінде, Ақтөбе, Көкшетау, Шымкент және Өскемен қалаларында Институттың төрт Оқу орталығы құрылды, олар алғаш рет қызметке тұратын үміткерлерді арнайы бастапқы даярлауды, сондай-ақ азаматтық қорғау органдарының жұмыс істеп жүрген қызметкерлерін қайта даярлауды және біліктілігін арттыруды қамтамасыз етеді.

Институт жыл сайын халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар мен семинарларды өткізеді, олар республикада жалғыз азаматтық қорғау саласындағы өзекті мәселелерді талқылайды.

Жалпы, 1997 жылдан бастап ТЖК Көкшетау техникалық институтында 4890 білікті маман даярланды, оның ішінде 107 түлек үздік дипломға ие болды. Азаматтық қорғау органдарының 3661-ден астам қызметкері мен қызметшілері біліктілігін арттырудан және қайта даярлаудан өтті.

Сонымен қатар, үкіметаралық келісімдерге сәйкес жыл сайын азаматтық қорғау органдарының 37 курсанты Ресей және Беларусь Төтенше жағдайлар министрлігінің бейінді жоғары оқу орындарына оқуға жіберіледі.

7. Әскери қызмет мәртебесін көтеру

Әскери қызмет мәртебесін көтеру жөнінде Жолдауды жүзеге асыру шеңберінде Қорғаныс министрлігі мынадай іс-шараларды өткізуді жоспарлауда:

- әскери қызметшілердің кәсібилігін жетілдіру;
- әскери тәртіп пен құқық тәртібін күшейту;
- әскерлерді материалдық-техникалық жабдықтауды жақсарту;
- әскери қызметшілерді әлеуметтік қамтамасыз етуді жетілдіру;
- медиялық имидждік өнімдерді шығару және тарату (фильмдер, бейнероликтер, жариялымдар);

- БАҚ-та және әлеуметтік желілерде ҚР ҚМ ақпараттық қызметін белсендіруді күшейту.

Әскери қызметшілердің кәсібилігін жетілдіру барлық санаттағы әскери қызметшілердің жауынгерлік даярлығы қарқындылығын көбейту, материалдық және моралдық ынталандырудың жаңа түрлерін енгізу, әскерлердің қызметтік ісін оңтайландыру арқылы жүргізіледі.

Әскери тәртіп пен құқық тәртібін күшейту мәселелерінде сеніп тапсырылған бөлімшелердегі әскери тәртіп және құқық тәртібі жағдайы үшін лауазымды адамдардың жауапкершілігін арттыру, психологтар мен әскери қызметшілердің отбасы мүшелерімен жұмыс жөніндегі қызметтердің осы бағыттағы қызметтерін белсендіру, қоғамдық әсер ету бойынша шаралар қабылдау жоспарлануда.

Әскерлерді материалдық-техникалық жабдықтауды жақсарту шеңберінде қазіргі заманғы қару-жарақ және әскери техниканың жаңа түрлерін сатып алу, әскерлерге отандық қорғаныс-кәсіпорын кешенінің өнімдерін жеткізу, қолда бар қару-жарақты күрделі жөндеу және жаңарту жалғасатын болады.

Әскери қызметшілерді әлеуметтік қамтамасыз етуді жетілдіру мақсатында әскери қызмет және әскери қызметшілердің мәртебесі туралы заңнаманы жетілдіру бойынша, сондай-ақ қолданыстағы әскери қызметшілерді тұрғын үймен қамтамасыз ету жүйесін жүзеге асыру жұмыс жалғастырылады.

Қорғаныс министрлігі Қарулы Күштердің имиджін және әскери қызметтің абыройын көтеруге бағытталған жоспарлы жұмысты жүргізуде. Қорғаныс министрлігінде және ҚР Қарулы Күштерде өткізілетін, сондай-ақ әрі қарай бейне-хостингтерде, әлеуметтік желілерде, теледидарда көрсетілетін айтулы күндерге немесе оқиғаларға байланыстырылған тақырыптық іс-шаралар нәтижесі бойынша ұдайы түрде деректі фильмдер мен имидждік бейнероликтер дайындалады.

Деректі фильмдер республикалық телеканалдар эфирінде көрсетіледі, ақпараттық және имидждік сүйемелдеу бойынша қызмет көрсетіледі, дайындалған имидждік роликтерді кең аудиторияны қамти отырып интернеттегі әлеуметтік желілерде ротация жүргізіледі.

Мәселен, 2019 жылы 2 деректі фильм дайындалды:

- Отан қорғаушы күніне арналған ҚР Қарулы Күштері туралы «Отанды қорғауда» фильмі;

- «Айбалта-2019» стратегиялық командалық-штабтық оқу-жаттығу туралы «Айбалта-2019» фильмі.

Жергілікті әскери басқару органдары:

- азаматтарды мерзімді әскери қызметке шақыру;
- кандидаттарды әскери оқу орындарына іріктеу және жолдау;
- оқу-жаттығу взводтарын «ҚР ҚМ ӘТМ» РМҚК филиалдарында оқыту жүргізу үшін азаматтармен толықтыру;
- білім беру мекемелеріне алғашқы әскери дайындық курсын өткізуге көмек көрсету;
- келісімшарт бойынша әскери қызметті өткеруге азаматтарды іріктеу жұмыстарын жүргізуде.

2019 жылды Жастар жылы деп жариялау шеңберінде, сондай-ақ «Жас сарбаз» балалар-жасөспірімдер әскери-патриоттық қозғалысы» республикалық қоғамдық бірлестігін құру жөніндегі ҚР Тұңғыш Президенті - Елбасының Жолдауын іске асыру жөніндегі жалпыұлттық жоспардың 97-тармағын орындау мақсатында Қорғаныс министрлігі мынадай іс-шараларды орындады:

- «Жас сарбаз» балалар-жасөспірімдер әскери-патриоттық қозғалысы» республикалық қоғамдық бірлестігінің жарғысы бекітілді;

- «Жас сарбаз» қозғалысының филиалдары еліміздің барлық өңірлерінде мерзімінен бұрын ашылды, ол туралы ҚР Тұңғыш Президентіне - Елбасына Жастар жылына арналған Жастар форумында баяндалды;

- 2019 жылға арналған әскери-патриоттық тәрбиелеу жөніндегі негізгі іс-шаралар жоспары әзірленді және бекітілді, оған әскери-патриоттық жұмысты жетілдіруге бағытталған ұйымдастыру, әдістемелік және басқа да іс-шаралар енгізілді;

- Қорғаныс министрлігі, «Жас сарбаз» қозғалысы және Астана, Алматы және Шымкент қалаларының, Жамбыл, Қарағанды, Қызылорда облыстарының әкімдіктері арасында жастардың әскери-патриоттық тәрбиесі саласындағы ынтымақтастық және өзара іс-қимыл туралы меморандумға қол қойылды. Қалған өңірлермен меморандумдарға қол қою бойынша жұмыс жүргізілуде.

III. ҚАРҚЫНДЫ ДАМЫҒАН ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ ЭКОНОМИКА

1. Шикізат менталитетінен шегіну және экономиканы әртараптандыру

- Білім экономикасы

Білім экономикасы – инновациялық экономика дамуының жоғарғы кезеңі және оның дамуының негізгі факторлары білім мен адам капиталы болып табылады. Осындай экономиканың даму процесі адам капиталы сапасын жоғарлатуда, өмір сапасын жоғарлату, жоғары технология білімін, инновацияларды және жоғары сапалы қызметті шығаруда болып табылады. Бұл ретте әлеуметтік капиталдың жоғары дәрежелі дамуы қатар қажет.

Қазіргі күні «білім экономикасын» қалыптастыру мақсатында елде бірнеше «даму нүктелері», инновациялық даму орталықтары қалыптастырылуда:

1. **«Инновациялық технологиялар паркі» инновациялық кластері** құрылуда. Инновациялық технологиялар паркінің негізгі мақсаты - 4.0 индустриясы, смарт-сити, интеллектуалды жүйелер, жаңа материалдар мен аддитивті технологиялар, цифрлік қаржы технологиялары бағыттарында құзырет орталықтары бар технологиялық кластерлер жүйесін қалыптастыру болып табылады. Бұл орталықтар жаңа технологиялар иелері – ұлтаралық компаниялармен серіктестікте құралады.

2018 жылдан бастап, ҰАК бірлесе 3 Технологияларды дамыту орталықтары құрылды:

- IntelliSense.io ҰАК (Ұлыбритания) бірлесе «Индустрия 4.0» орталығы;
- ТНҚ «Metalysis» ҰАК (Ұлыбритания) бірлесе жаңа материалдар мен аддитивті технологиялар орталығы;
- EcoDomus ҰАК (АҚШ) бірлесе « BIM+ лабораториясы».

Құзырет орталықтарының негізгі мақсаты – озат технологиялардың трансферлеу мен бейімдеу және жоғары технологиялық кластерді құру үшін меншікті технологиялық құзыреттерді дамыту.

2. Жаңа инновациялық компаниялардың шектік массасын құру мақсатында **«Астана хаб» халықаралық IT-стартаптар технопаркі** қалыптастырылуда.

Осыған байланысты, «Астана хаб» халықаралық технопаркінде барлық қолайлы жағдайлар жасалған – инновациялық компанияларға жеңілдікті салықтық, визалық және еңбек тәртіптері. Әртүрлі қаржылық және қаржылық емес қолдау құралдары бар – инкубация, акселерация, экспортқа шығу қолдаулары, инвестерлері іздеу. Қазіргі мезетте 117 IT-компания (резидент) тіркелген. Астана хабта шетелдік және отандық жоғары технолгиялық компаниялардың 16 R&D орталықтары ашылған.

3. Нұр-Сұлтан қ. экожүйесіне 8 мектеп (446 профессор и 4600 студент), 2 зерттеу орталығы, технопарк, коммерциялау офисі, бизнес-инкубатор мен

бизнес-акселератор кіретін **Назарбаев Университетінің инновациялық кластері** құрылуда.

50 астам стартап жобалары инкубация мен акселерацияның толық циклдерін өтті. Коммерциялау жағынан роботты техника, IT, биомедицина, энергетикалық тиімділік және жаңа материалдар саласындағы профессорлар, оқытушылар мен зерттеушілердің 25 жобасы қаржыландырылған.

- Цифрландыру

Цифрлік технологияларды енгізу құқықтық реттеуді тек ақпараттандыру саласындағы заңнаманы уақтылы бейімдеу көзқарасында ғана емес, сонымен қатар цифрлік технологиялармен өзара қатынас кезінде пайда болатын қоғамдық қарым-қатынастарды қорғау үшін де талап етеді.

Осыған байланысты, Қазақстан Республикасының «Цифрлық технологияларды реттеу мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заң жобасы әзірленетін болады.

Заң жобасы цифрлік технологияларды енгізу кезінде қоғамдық қатынасқа әсер ететін жеке заңдардың ережелерін жетілдіруді ұсынады.

Заң жобасы блокчейн технологиясы, роботтау мен ұшқышсыз көлікті пайдаланумен, биометриялық түпнұсқаландырумен, оның ішінде клиенттерді қашықта сәйкестендіру, үлкен деректер, реттеуші құмсалғыш, Yellow Pages Rules бәсекелестік ортаны дамыту үшін құқықтық негізді қалау, елдің инновациялық дамуы саласындағы мемлекеттік саясатын іске асыруға байланысты қоғамдық қатынастары реттейді.

- 2020-2025 жылдарға арналған индустриалды-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасы

2010 жылдан бастап Қазақстанда жоғарры өндірістік және экспортқа бағытталған өндеу өнеркәсібін құруға бағытталған жаңа индустриалды саясат кезеңімен іске асырылуда.

Еңбек өнімділігін арттыру және қосылған құны жоғары экспортқа бағытталған тауарлар мен қызметтердің өндіруін өсіру жолдары арқылы жететін өндеу өнеркәсібінің тұрақты өсуі мен бәсекестілігі индустриалдандырудың екі бесжылдығы бойындағы негізгі түрткі болып табылады.

Тиісті вектор келесі жылдан басталатын индустриалды саясаттың үшінші кезеңінің аясында да сақтарлатын болады.

Үшінші бесжылдықтың мақсаты ретінде өндеу өндірісінің халықаралық бәсекелестігін ынталандыруды анықтау ұсынылады.

Осы мақсатқа жету үшін 2025 жылға таман келесі индикаторға жету қажет:

- 1) 2016 жылғы өндеу өндірісінің өнімділігінің деңгейінің 1,7 есе нақты өсуі;
- 2) 2016 жылғы өндеу өндірісінің экспорты көлемі деңгейінің 2,3 есе өсуі;
- 3) 2016 жылғы өндеу өндірісінің негізгі капиталына инвестиция деңгейінің 2 есе өсуі;

4) 2016 жылғы өндеу өндірісінің қолданыстағы өнеркәсіптер санын 1000, экономикалық белсенді халықтың санын 1,6 есе өсіру;

5) Экономикалық күрделілігі индексі (Гарвард) кері деңгейден (-0,37) оң дейгейге өткенде дейін жоғарлату.

Мемлекеттік ынталандыру шаралары Бағдарламаның мақсаттары мен тапсырмаларына сәйкес құрастырылатын болады және бәкеселестік басымдылықты және индустриалдық-инновациялық қызметтегі субъектілердің экспорттық мүмкіндіктерін дамытуға бағытталған.

Бұл шаралар:

- техникалық реттеу, метрология және стандарттау;
- өндеу секторының инвестициялық климатын жақсартуға;
- экспортты қолдау және ілгері бастыртуға;
- технологиялар мен инновациялардың дамуына;
- өндірістік және цифрлік инфрақұрылымды дамытуға;
- сауда-өндірістік және интеграциялық саясатты;
- ішкі нарықты дамытуға;
- кадрлерді дайындауға бағытталатын болады.

2020-2025 жылдарға арналған индустриалдық-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасы негізгі тәсілдемелері

Қазіргі күні бизнес үшін жалғыз ынталандырма мемлекет тарапының көмекқаржы және басқа мемлекеттік шаралар болып табылады.

Жаңа реалияларды ескере отырып, біз **қолдаудан ынталандыруға көше** отырып, сапалы дамуды қамтамасыз ететін экономикалық саясатты қайта ретке келтірудің өте жақсы мүмкіндігіне иеміз (1-кесте).

1-кесте. «Қолдау» жүйесінен «Ынталандыру» жүйесіне көшу

	ҚОЛДАУ	ЫНТАЛАНДЫРУ
Анықтама	Кәсіпорындардың <i>қазіргі даму деңгейін</i> сақтауға жәрдемдесу	<i>Дамудың жаңа сатысына шығу үшін</i> өнеркәсіптерді қысқа мерзімді шығыстар қабылдауға ынталандыру
Бағыттар	Жеңілдікті несие, өнімдерді сатып алу, дотация және т.б..	Жеңілдіктер мен жылжыту шараларын дамуға дербес қаражат бөлуге алмастыру
Беру тәсілі	Мәлімдеушілік сипат (<i>Біріншісі келіп-бірінші алу</i>)	Байқаулық сипат
Міндеттер	Жоқ	Қарсы міндеттер қабылдауға дайындық
Тиімділік индикаторы	Сандық көрсеткіштер (<i>бөлінген және игерілген қаржыландыру қаражаты</i>)	Сапалық көрсеткіштер (<i>экспортқа нақты шығу, жаңа тауарларды шығаруды бастау</i>)

Нәтиже	Бейуәжді өнеркәсіп		Дамуға уәждемелі өнеркәсіп
--------	--------------------	--	----------------------------

ИИДМБ 3.0 жобасы жаңашылдықтарының бірі **қуаттарды сандық өсірудік фокусін сапалық дамуға өзгерту** болады, бұл болашақта өңдеуші өнеркәсіптегі бәсекелестік артықшылықтардың орнықты дамуы үшін жүйелі жағдайлар жасауды қамтамасыз етеді. Осылайша, Қазақстан «өсу» жүйесінен «даму» жүйесіне көшеді.

Сонымен бірге, кәсіпорындарды іріктеудің мәлімдеушілік принциптерінен ынталандырудың конкурстық принципіне көші көзделген.

Кәсіпорындардың мемлекеттік ынталандыру шараларына жауап ретінде ыңғайласпа міндеттемелер қабылдауы және орындауы талаптары енгізіледі.

Мемлекеттік ынталандырудың жүйелі шаралары кәсіпкерлік субъектілерінің бәсекелестік артықшылықтарын тұрақты дамутға бағытталатын болады.

Сондай-ақ экспортшылардың 4 тобы үшін ынталандырудың пакеттік принципі қарастырылған: әлеуметтік, жаңадан бастаушы, жұмыс істеуші және белсенді. Яғни, мысалға әлі экспорттық тәжірибесі жоқ әлеуетті экспортшылар үшін шетелдік нарықтардағы ақпаратты іздеу бойынша консультациялық қызмет көрсету және қолда бар қолдау шаралары туралы ақпарат беру жоспарлануда. Белсенді экспортшылар үшін олардың көлік шығыстарын өтеу, өңірлік брендтерді дамыту көзделуде. Бұл ретте әрбір кезеңде оқыту өткізілетін болады.

Үшінші бесжылдық мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде ынталандыру шаралары

Бағдарлама шеңберінде қаржыландырудың келесі принциптері ескерілетін болады:

1) тиісті талдау мен бағалау жүргізу қорытындылары бойынша алынған нәтижелер негізінде қолдаудың тиімсіз және сұранысқа ие емес шараларын оңтайландыру;

2) мемлекеттік және квазимемлекеттік кәсіпорындар үшін бюджеттік қаржыландыруды азайту;

3) нарықтық бағаларды бұрмалайтын және жеке сектордың дамуына теріс ықпал ететін қолдау бағдарламаларын қаржыландыруды қысқарту;

4) мемлекеттік қаражаттан қаржыландыру кезінде жеке сектор қоса қаржыландыратын жобаларды басымырақ қолдау.

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексінде көзделген мемлекеттік ынталандырудың барлық шараларын қолдану практикасы жалғаса береді.

Индустриялық саясат жүргізудің отандық және халықаралық тәжірибесін ескере отырып, ынталандыру құралдарын ағымдағы қаржыландыру жүйесін жетілдіру бөлігінде кеңейтуге болады.

Өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарын тікелей ынталандыру кәсіпорынның бастаушыдан табыстыға дейінгі барлық кезеңдерінде жүзеге асырылатын болады.

Индустриялық-инновациялық қызметті мемлекеттік ынталандыру

жүйесінде қолдаушы шаралардың ынталандырушы шараларға көшу жүзеге асырылатын болады,

Мемлекеттік ынталандыру шараларын ұсыну кезінде ресурстарды халықаралық бәсекегеқабілеттілік көзқарасы тұрғысынан барынша перспективалы тауарларға шоғырландыру мақсатында кәсіпорынның толысу деңгейіне қарай кәсіпорындарды іріктеудің теңгермелі (мәлімдеуші немесе конкурстық) принципі сақталатын болады.

Тікелей ынталандыру шаралары кәсіпорындардың төрт мақсаттық топтарына қолданылатын болады – «Жаңа индустриялық ойыншылар», «Берік тыл», «Өсу драйверлері» және «Ауырлық орталықтары».

Аталған мақсатты топтардың әрбірін ынталандыру Бағдарламаның маңызды міндеттерін шешуге бағытталатын болады. Топтың әрқайсысына қойылатын кәсіпорындарды іріктеу критерийлерін индустриялық даму саласындағы уәкілетті орган оларды ынталандыру мақсаттарына орай айқындайтын болады.

Тікелей мемлекеттік ынталандыру, соның ішінде Кәсіпкерлік кодексте көзделген шараларын көрсетудің маңызды шарты кәсіпорындар тарапынан оларды ынталандыру мақсаттарына орай ыңғайласпа міндеттемелер қабылдауы болып табылады.

Кәсіпорындардың мақсатты топтарының әрқайсысы үшін ыңғайласпа міндеттемелердің тізбесін индустриялық даму саласындағы уәкілетті орган айқындаған.

Сондай-ақ кәсіпорындар тарапынан міндеттемелерді сапалы және/немесе уақтылы орындамағаны үшін жауапкершілік (қаражатты кері қайтару, өтемақы, айыппұлдар, үстеме төлемдер) енгізу қарастырылатын болады. Бұл мемлекеттік ресурстарды дұрыс пайдаланудан қашуға, мемлекеттік ынталандырудың тиімділігін арттыруға және одан әрі мониторингтеуге мүмкіндік береді.

Тараптардың өзара міндеттемелер мен кепілдіктер орнату және іске асыру кезіндегі өзара іс-қимылы, соның ішінде ынталандыру шараларын ұсыну «Берік тыл» және «Өсу драйвері» топтарының кәсіпорындары үшін индустриялық-инновациялық даму саласындағы уәкілетті орган тұлғасындағы Қазақстан Республикасы Үкіметі арасындағы халықаралық бәсекегеқабілеттілікті арттыру туралы келісімдер шеңберінде реттелетін болады.

Өңдеу өнеркәсібінің «Берік тыл» және «Өсу драйвері» топтарына кіретін кәсіпорындары үшін жеке жасалатын келісімдер шеңберінде ыңғайласпа міндеттемеге жауап ретінде сатып алынатын шикізаттарды ішінара сиубсидиялау мүмкіндігі қаралатын болады.

ИИДМБ 3.0 жобасы Министрлік жанындағы жекеше кәсіпкерлік мәселелері жөніндегі сараптамалық кеңес мүшелерімен келісілген.

Министрліктің қоғамдық кеңесінің ИИДМБ 3.0 жобасын әзірлеу жөніндегі жұмыс тобының кеңестері өткізілді.

Ашық НҚА интернет-порталында талқылау жүргізілді.

«Атамекен» ҰКП алаңшасында мүдделі мемлекеттік органдар мен бизнес-қоғамдастық өкілдерінің қатысуымен ИИДМБ 3.0 жобасын талқылау жөніндегі

бірқатар кеңестер өткізілді.

Аталған кеңестерде сындарлы ескертулер мен ұсыныстар алынды, олар ИИДМБ 3.0 жобасының редакциясында міндетті түрде ескерілетін болады.

«Бизнес – мемлекет – бизнес» желісі бойынша өзара тиімді ынтымақтастық ағымдағы микро және макроэкономикалық кедергілерге көңіл бөлуге көмектеседі.

Одан әрі индустриялық-инновациялық саясатты жүргізу институционалдық жүйені келесі принциптерге сәйкес жетілдіруді талап етеді: нәтижелер үшін айқын жауапкершілік, жауапкершілікті айқын бөлу базасында бизнес пен жұртшылықтың күш-жігерін біріктіру, сондай-ақ қол жеткізуге құралдарды таңдаудағы белгілі бір еркіндікпен нәтижелерге көңіл бөлу. Сондай-ақ Бағдарламаның негізгі ережелері мен бастамаларын тиімді іске асыруды қамтамасыз ету мақсатында индустриялық саясаттың және кәсіпкерлік субъектілеріне мемлекеттік қолдауды ұсыну мәселелерін қозғайтын заңнамалық және басқа да НҚА қолданыстағы жүйесі қайта қаралатын болады.

2. Квазимемлекеттік сектордан қайтарымды арттыру

Жаңа құрылымдық экономика құру шеңберіндегі басты міндет бәсекелестік пен жеке капиталды дамыту және мемлекеттік меншіктің үлесін 2020 жылы ЭЫДҰ елдерінің деңгейі – ЖІӨ-нің 15%-іне дейін азайту. Үкімет экономиканы мемлекет иелігінен алу және мемлекеттік активтерді жекешелендіру процесін жандандырды.

Мәселен, Сингапур, АҚШ, Люксембург, Норвегия елдерінің тәжірибесі бойынша заңнамалық негізде «Yellow Pages Rule» принципі бекітілді. Принцип барынша қарапайым әрі қатаң, жеке сектор жұмыс істейтін жерде мемлекеттік кәсіпорын саласының қызметі шектеулі болуы тиіс.

Бұдан басқа, Жекешелендірудің 2016-2020 жылдарға арналған кешенді жоспары шеңберінде 329 млрд. теңге сомасындағы 497 нысан сатылған. 2022 жылға дейін «ҚазМұнайГаз» ҰК», «Қазақстан темір жолы», «Эйр Астана», «Қазақтелеком», «Қазпошта», «Тау-Кен Самұрық» және «Самұрық-Энерго», «Тұрғынүйқұрылысжинақбанкі» тәрізді ірі нысандарды сату жоспарланған.

2018 жылғы инвентарлау нәтижесі бойынша Ұлттық экономика министрлігі жанындағы Жұмыс тобы 621 бірлік квазимемлекеттік сала субъектісін оңтайландыруға ұсыныс жасады.

Қабылданған шешімдердің есебінен мемлекеттің үлесін азайтудың оң динамикасы байқалады.

Сонымен бірге, бір саладағы мемлекеттік саланың субъектілерінің бәсекелесуі сақталуда. Осыған байланысты, 2019 жылғы желтоқсанның соңына дейін ұлттық холдингтер мен ұлттық компаниялардың тиімділігіне талдау жүргізіледі. Талдау мақсаты компанияларды дамыту стратегиясын іске асырудың нәтижелілігі мен тиімділігіне қол жеткізу деңгейін, мемлекеттік жоспарлау жүйесі құжаттарының стратегиялық мақсаттары мен міндеттерін бөлшектеп байланыстыру, бюджет қаражатын басқарудың тиімділігін анықтауға бағытталады.

Бұдан басқа, 2020 жылы Есеп комитеті Министрлікпен бірге квазимемлекеттік сала субъектілерінің қызметінің әлеуметтік-экономикалық тиімділігін бағалау жүргізіледі.

Жүргізілген жұмыстардың нәтижесі бойынша өткізілген талдау жөнінде есеп ұсынылып, сондай-ақ бірқатар квазимемлекеттік сала субъектілерінің одан арғы қызметінің пайдалылығы туралы ұсыныстар жасалады.

3. Баға белгілеу және тарифтер мәселелері

- Коммуналдық қызметтер тарифтері

Елбасының Қауіпсіздік кеңесінің отырысы нәтижесі бойынша берген тапсырмасын орындау үшін 2018 жыл мен 2019 жылдың басында елде коммуналдық қызметтер **тарифтері** орташа алғанда **9%** (*жылумен қамтамасыз ету саласында – 10,7%, сумен жабдықтау – 7,9%, су тарту жүйесі – 6%, газбен жабдықтау – 7,4%, электрмен жабдықтау – 8%*), оның ішінде уақытша өтемдік тарифтер енгізу арқылы **төмендетілді**.

Қазірде, ел бойынша орташа тариф: жылумен қамтамасыз ету – 10,7% 2 689 тенге/Гкал, сумен жабдықтау – 68,3 тенге/м³; су тарту жүйесі – 46,8 тенге/м³; газбен жабдықтау – 19,3 тенге/м³; электрмен жабдықтау – 11,5 тенге/кВтч құрайды.

2019 жылы жүргізілген жұмыс нәтижесінде тұтынушылардың коммуналдық қызметтер бойынша жалпы үнемделген қаражат шамамен **40 млрд. тенге** құрайтын болады.

Бұл ретте, **тарифтерді қалыптастыру процесінің ашықтығы қамтамасыз етілген**, заңды түрде (*ҚР «Табиғи монополиялар туралы» Заңы*) жоспарланған тарифтерді өзгертуді жария талқылауға және тұтынушылар алдында жария есептеме беру арқылы халықпен кері байланыстың тиімді тетіктерін енгізуге бағытталған ережелер бекітілген

Тарифті қалыптастырудың бірінші кезекте инвестицияларды тартуға, субъектілерді операциялық шығындарды азайтуға ынталандыруға және субъектілер қызметінің тиімділігін, олар беретін қызметтердің сапасы мен сенімділігін арттыруға бағытталған жаңа **ынталандыру тәсілі** енгізілген.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтің 2017 жылғы 31 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру үшін 2018 жылғы 24 мамырдағы «Кәсіпкерлік қызметті реттеуді жетілдіру мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамаларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңмен монополияға қарсы органдардың міндеттерін күшейтуді қарастыратын өзгерістер енгізілген.

Мәселен, көрсетілген өзгерістер күшіне енгеннен бастап монополияға қарсы орган бәсекелестікке қайшы келісім белгілері бойынша **60** тергеу жұмыстары, оның ішінде сатып алу мен саудада келісім белгілері бойынша **28** тергеу жұмыстары басталған.

Алайда, 2019 жылдан бастап монополияға қарсы ведомство Қазақстан Республикасының бәсекелестікті қорғау саласындағы заңнамасын бұзу бойынша

61, оның ішінде 15 – бәсекелестікке қарсы келісім фактісі бойынша тергеу жұмыстарын бітірген.

2019 жылғы 24 мамырдағы Ұлттық инвесторлар кеңесі отырысының нәтижесі бойынша Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Тоқаев берген тапсырмаға сәйкес, негізгі тауар нарықтарындағы жағдай бойынша талдау жүргізу және елде бәсекелестікті дамыту бойынша жол картасын қабылдау қажет.

Бұл жұмыс аясында жағдай бойынша талдау жүргізу және бәсекелесті дамыту бойынша ұсыныстарды әзірлеу үшін негізгі тауар нарықтарын іріктеу критерийлері анықталды. Анықталған критерийлерге сәйкес, 20 негізгі тауарлар нарығы іріктелген.

Сонымен қатар, салалық принцип бойынша бизнес, «Атамекен» ҰКП, мемлекеттік органдар өкілдерінен құралған жұмыс топтары құрылып, тауарлық нарықтарды талдауға кірісті.

Бұл ретте, Үкімет коммуналдік қызметтер тарифтерінің негізсіз өсуін болдырмау бойынша жұмысты жалғастыратын болады.

2018 жыл бойынша **Тарифтік смета мен инвестициялық бағдарламаларды талдау** нәтижелері бойынша табиғи монополия субъектілері, ҚР ҰЭМ 2019 жылғы шілдеден бастап тұтынушыларға шамамен **9,4 млрд. тенге** (табиғи монополиялардың **413 субъектісіне** уақытша өтемдік тарифтер енгізу арқылы) қайтарады.

Сондай-ақ табиғи монополия субъектілерінің қызметін қадағалауды күшейту мақсатында уәкілетті органға:

- нормативті техникалық шығаны, шикізатты, материалдарды, жағармайды, энергияны пайдаланудың техникалық және технологиялық нормаларын бекіту;

- табиғи монополия субъектілерінің штаттық кестесі мен жылдық шығындар сметасын келісімдеу өкілеттерін беруді қарастыратын **«Табиғи монополиялар туралы» Заңға өзгерістер жобасы әзірленген.**

Бұл заңды қабылдау 2019 жылдың соңына дейін жоспарланған.

Қазіргі уақытта негізгі тауар нарықтарындағы жағдай бойынша талдау жүргізу аяқталуда және оларда бәсекелестікті дамыту бойынша ұсыныстарды қалыптастыру жүргізілуде.

Тауар нарықтары бойынша жүргізілген талдау нәтижесі бойынша оларда бәсекелестікті дамыту бойынша ұсыныстар қалыптасырылады және бәсекелестікті дамыту бойынша жол картасы әзірленеді.

Одан басқа, бағалық келісімдерді сатып алу мен саудаға жол бермеу, монополиялық қызметті бұлтартпау бойынша жұмыс жалғастырылатын болады.

- Әуе көліктері бойынша

2012 жылы Қазақстан Республикасында ішкі авиатасымалдар нарығындағы барлық шектеулер алынып тасталды (нарық толығымен ырықтандырылды). 2015 жылы жолаушылардың ішкі авиатасымалдары нарығындағы бағаларды мемлекеттік реттеу жойылды.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы авиакомпанияларының баға белгілеу негізінде баға белгілеудің нарықтық әдісі (сұраныс пен ұсыныс) салынған.

Авиакомпаниялардың баға белгілеу Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексіне сәйкес монополияға қарсы реттеуге жататынын атап өткен жөн. Қазақстан Республикасының бәсекелестікті қорғау саласындағы заңнамасы бұзылған жағдайларда монополияға қарсы ден қою шаралары қолданылады.

Бүгінгі таңда Қазақстанның авиакомпанияларында баға белгілеудің икемді жүйесі қолданылады. Әрбір авиакомпаниялардың баға саясаты мен әр бағыт бойынша әр түрлі тарифтері бар. Авиатасымалдарға арналған тарифтердің әртүрлі түрлерін қолдану әлемдік тәжірибе болып табылады. Авиабилеттің толық құны көптеген факторларға байланысты және мынадай өлшемдермен анықталады: авиабилетке арналған тарифтермен, таксалармен (әуежай алымдарымен), отын алымдарымен, авиабилетті ресімдеу немесе жеткізу үшін агенттік алымдармен және авиакомпаниялар белгілейтін жеңілдіктермен.

Жолаушылар тасымалы шығыстарының құрылымында шығыстардың негізгі үлесін мынадай шығыстар алады:

- отынға арналған шығыстар – 32%, (авиакомпаниялар жеткізушіден сатып алатын авиакеросин);
- пайдалану шығыстары – 18% (авиакомпаниялардың өндірістік шығыстары);
- ӘК лизингі бойынша шығыстар – 17% (әуе кемелерін жалға алу бойынша авиакомпаниялардың шығыстары);
- әуежайлық қызмет көрсету – 11% (әуежайлардың реттеліп көрсетілетін қызметтерінің тарифтерін қоса алғанда);
- аэронавигациялық қызмет көрсету – 2% (аэронавигацияның реттеліп көрсетілетін қызметтерінің тарифтерін қоса алғанда);
- еңбекақы төлеуге арналған шығыстар – 6% (авиакомпаниялардың персоналға еңбекақы төлеу жөніндегі шығыстары);
- борт тағамы – 2% (авиакомпаниялардың жолаушыларды тамақпен қамтамасыз ету бойынша шығыстары);
- сату бойынша шығыстар – 3% (броньдау жүйелері бойынша авиакомпаниялардың шығыстары, комиссиялық сыйақы, жарнама, интерлайн-келісімдер бойынша комиссиялар, басқалар);
- ауыспалы шығындар – 7% (авиакомпаниялардың экипаждарға, оқытуға және тренингтерге, келісімшарттық экипаждарға және т.б. шығыстары).

Демек, авиатасымалдардың өзіндік құнында әуежайлық қызмет көрсетуге арналған шығыстар шамамен 6 – 11% құрайды, оның ішінде әуежайлардың барлық реттеліп көрсетілетін қызметтеріне авиакомпанияларға, авиамаршрутқа және әуе кемесіне байланысты шамамен 2 – 7% келеді.

Бұл ретте Республиканың көптеген әуежайларының реттеліп көрсетілетін қызметтеріне тарифтер 10 жылдан астам қайта қаралмағанын атап өтеміз, тиісінше әуежайлардың реттеліп көрсетілетін тарифтерінің деңгейі өзгеріссіз қалады.

- Автомобиль көлігі саласында

Қазіргі уақытта қалааралық облысаралық маршруттарды қоспағанда, тұрақты облыс ішіндегі қатынаста (қалалық, қала маңындағы, ауылдық, ауданаралық, ауданішілік) жолаушыларды тасымалдау тарифтерін жергілікті атқарушы органдар белгілейді.

Бұл ретте, егер жергілікті атқарушы органдар белгілеген тарифтер осы тармақта көрсетілген тасымалдауға арналған шығындарды жаппаса, онда жергілікті атқарушы органдар тасымалдаушыға белгіленген тариф пен тасымалдауға арналған нақты шығындар арасындағы айырманы ұлттық заңнаманың талаптарына сәйкес субсидиялар бөлу жолымен жергілікті бюджет қаражаты есебінен өтейді.

Қалалық қоғамдық көліктерде жолаушыларды тасымалдау тарифі Нұр-Сұлтан қаласында – 180 тг. Алматы қ. – 150 тг. ШҚО-да – 90 тг. СҚО – 80 тг. Шымкент қ. және Павлодар облысы – 70 тг., Жамбыл облысы – 65 тг., Маңғыстау және Түркістан – 50 тг., қалған облыстарда – 80 теңгеден. Бұл ретте ел бойынша есептік (нарықтық) тариф шамамен 150 теңгені құрайды.

Жергілікті атқарушы органдардың ақпаратына сәйкес 2019 жылы әлеуметтік маңызы бар қатынастардағы тасымалдаушылардың шығындарын субсидиялауға шамамен **30,8 млрд.теңге** бөлінді, оның 85%-ы Алматы қаласы мен Нұр-Сұлтан қалаларына тиесілі, онда тиісінше **20,3 млрд. және 5,9 млрд. теңге** бөлінді. Бұл ретте Ақтөбе, Алматы, Қостанай және Маңғыстау облыстарының әкімдіктері 2019 жылы субсидия бөлген жоқ.

Қалааралық облысаралық қатынаста жолаушыларды тасымалдауға белгіленген еркін тарифті мемлекет реттемейді және маршруттың қашықтығына және ілеспе шығындарға байланысты тасымалдаушылар өздері белгілейді.

Осыған байланысты, ағымдағы жылдың 25 маусымында Алматы қаласында өткен "Busworld Central Asia 2019" халықаралық автобус көрмесінде ҚР ИИДМ, әкімдіктер, тасымалдаушылар, отандық автобустарды өндірушілер және салалық қауымдастықтар өкілдерінің қатысуымен кеңес өткізілді, оның шеңберінде әлеуметтік маңызы бар қатынастарға қызмет көрсететін тасымалдаушылардың шығындарын субсидиялау мәселелері талқыланды.

Бұдан басқа, ағымдағы жылдың 27 маусымы мен 3 шілдесі аралығында ИИДМ алаңында "Атамекен" ҚР ҰКП және "Kazlogistics" СТК өкілдерінің қатысуымен 2018-2020 жылдарға арналған автобус тасымалдарын дамыту жөніндегі кешенді бағдарламаны (бұдан әрі—кешенді бағдарлама) іске асыру шеңберінде қабылданатын шаралар бойынша әкімдіктерді тыңдау өткізілді.

Осы кеңестердің қорытындысы бойынша ИИДМ тарапынан облыс әкімдерінің атына осы бағыттағы жұмысты күшейту және бюджетті кезекті нақтылауға қажетті субсидиялау көлемін бөлу мүмкіндігін қарастыру қажеттігі туралы нұсқаулар жіберілді.

- Темір жол көлігі саласында

«Жолаушыларды, багажды және жүк – багажды темір жол көлігімен тасымалдау тарифтері туралы" Қазақстан Республикасы Министрлер Кабинетінің 1995 жылғы 24 ақпандағы №203 қаулысына (бұдан әрі - №203

қаулы) сәйкес Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына (бұдан әрі – ТМД) мүше мемлекеттердің бірыңғай тарифтік саясатын жүргізу мақсатында 1995 жылғы 1 наурыздан бастап ТМД - ға мүше мемлекеттердің темір жол көлігі жөніндегі кеңесі ұсынған швейцар франкінде есептелетін мемлекетаралық жолаушылар базалық тарифі (бұдан әрі – МАБ) енгізілді. №203 қаулыға сәйкес көрсетілген тарифтер жолаушыларды, багажды және жүк - багажды халықаралық қатынаста және республикалық қатынаста - ТМД-ға мүше мемлекеттердің темір жол поездары мен вагондарында тасымалдау кезінде қолданылады.

Облысаралық қатынаста жолаушылардың жол жүру құны жолаушының бағыты (км) қашықтығына, поездың санатына және оларға қолдану жолымен вагонның түріне қарай МАБ базалық ставкалары арқылы белгіленеді.:

- 01.01.2018 жылдан бастап ҚР ИДМ белгілеген индекстеу коэффициенті - 1,880 купе, плацкарт, жалпы және люкс вагондары үшін 2,067;

- Швейцария франкінің теңгемен бағамы (Швейцария франкінің облысаралық қатынастағы бағамы 103,05 теңге деңгейінде, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің 2002 жылғы 1 қазандағы ресми бағамы 1995ж.24 ақпандағы №203 қаулысына сәйкес тіркелді.);

- қосылған құн салығы (ҚҚС) - 12%.

Сонымен қатар, 2016 жылғы 9 сәуірдегі №494-V ҚРЗ қабылданған «Кейбір заңнамалық актілерге темір жол көлігі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес әлеуметтік маңызы бар облысаралық қатынастар бойынша жолаушыларды тасымалдау жөніндегі қызметтерге теміржол тарифтерін реттеу функциялары Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігіне берілді

«Инвестициялар және даму министрлігінің кейбір бұйрықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2017 жылғы 30 маусымдағы №411 бұйрығына сәйкес әлеуметтік маңызы бар қатынастар бойынша жолаушыларды тасымалдау жөніндегі қызметтерге бағалардың (тарифтердің) шекті деңгейлерін анықтау әдістемесінің жаңа редакциясы бекітілді.

Жол жүру құжаттарын (билеттерді) жөнелту күнінен бұрын сатып алған жағдайда, жолаушыларға коммерциялық поездарда базалық бағадан 35%-ға дейін, әлеуметтік маңызы бар поездарда 25%-ға дейін жол жүру құжаттарын (Билеттерді) сатып алу мүмкіндігі беріледі. Бұл ретте жөнелту күніне жақын және поездардың толтырылуы ұлғайған кезде жол жүру құжаттарының (билеттердің) құны 25%-ға дейін өсетін болады.

Сонымен қатар ағымдағы жылдың 1 тамызынан бастап Билеттерді сату кезінде, сондай – ақ жолаушыларды поезға отырғызу кезінде асыра пайдалануды бақылау мен шектеудің қазіргі заманғы әдістерін қамтитын «Mobius» (бұдан әрі – «Mobius» ФКС) жүйесі енгізілді.

Билеттерді сату жүйесін жаңғырту шеңберінде "күту парағы" әзірленді, ол билет болмаған жағдайда жолаушыға билет кассасына немесе сайтқа хабарласу арқылы жолаушыға жол жүруге мүмкіндік береді. bilet.railways.kz (билетті «сатып алу» бөлімінде іздегеннен кейін) электрондық пошта мекенжайын

көрсете отырып, жол жүру билетін (құжатты) сатып алуға өтінім бере отырып, күту парағына кезекке тұру. Бос орын пайда болған жағдайда, жолаушының көрсетілген электрондық мекенжайына брондалған билет туралы хабарлама келеді. Брондалған билетті жолаушы кез келген темір жол кассасы немесе сайтта рәсімдей және ала алады bilet.railways.kz ескерту.

4. Шағын және орта бизнесті дамыту, салық жүктемесін төмендету

- Микро- және шағын бизнес компанияларын үш жыл мерзімге табыс салығынан босату бойынша Қазақстан Республикасының заңнамасына өзгерістер мен толықтырулар енгізу

Микро- және шағын бизнес компанияларын үш жыл мерзімге табыс салығынан босатудың заңнамалық негізін әзірлеу бойынша тапсырманы орындау үшін:

1) **2020 жылға арналған бюджет шығыны есептелді.** КТС – 127 млрд. теңге, ЖТС – 68 млрд. теңге. Қортындысы - **195 млрд. теңге.**

2) шектеулер белгілеу **арқылы шығындарды азайту мәселесі** зерттелуде:

- тек «айқын» – онлайн БКМ, пос-терминалы, электрондық шот фактура көшірмесі барларды ғана босату;

- сауда, акциздік өнім өндірісі саласында жұмыс істейтін салық төлеушілерді, жер қойнауын пайдаланушыларды, СЭҚ қатысушыларын (импорттаушылар), пайдалы қазба трейдерлерін қоспағанда;

- микро және шағын бизнес өлшемдерін қатаңдату:

Кәсіпкерлік санаттары	Жұмыс істейтін			Ұсынылатын		
	Нысан	Жұмыс іст. саны, адам	Жылдық табыс, АЕК	Нысан	Жұмыс іст. саны, адам	Жылдық табыс, АЕК
Микро	ЖК	15	30 000	ЖК	0	3 528
			(76 млн. теңге)			8,9 млн. теңге
Шағын	ЖК және ЗТ	100	300 000	ЖК	30	48 076
			(758 млн. теңге)			121 млн. теңге
Орта	ЖК және ЗТ	250	3 000 000	ЖК және ЗТ	250	3 000 000
			(7,58 млрд. теңге)			(7,58 млрд. теңге)
Ірі	ЖК және ЗТ	250-ден аса	3 000 000-нан аса	ЖК және ЗТ	250-ден аса	3 000 000-нан аса
			(7, 58 млрд. теңгеден аса)			(7, 58 млрд. теңгеден аса)

3) бюджеттің кіріс бөлігін ұлғайту бойынша ұсыныстар:

- ҚҚС бойынша шекті 30 000 АЕК-тен 15 000 АЕК-ке (75,8 млн. теңгеден 37,9 млн. теңгеге дейін) азайту.

- бензин акцизінің мөлшерлемесін 20 теңгеге ұлғайту. **104 млрд. теңге** қосымша қосымша түсімдер күтілуде.

- ЖТС бойынша прогрессивтік шкала енгізу. Қосымша түсімдер мынадай: 500 мың теге еңбекақы бойынша 15% мөлшерлеме - **18,5 млрд. теңге**, 750 мың

теңге бойынша - **8,2 млрд. теңге**, 1 млн. теңге бойынша – **3,8 млрд. теңге**. 500 мың теңгеге дейінгі шкала бойынша - 10%, 500-ден 1 млн. теңгеге дейін – 15%, 1 млн. теңгеден жоғары – 20%, қосымша **22,3 млрд. теңге** түседі.

- ҚҚС қайтарымының жіктелуі.

- **Қарапайым заттар экономикасы**

«Қарапайым заттар экономикасы» деп Қазақстанның азаматтары күнделікті пайдаланатын тамақ өнімдері мен өнеркәсіп тауарлары өндірісін дамытуды айтады.

Бүгінгі таңда өнеркәсіп тауарларының 82% (киім, жиһаз, құрылыс материалдары және т.б.), тамақ өнімдерінің 35% (ет, ұн, қант және т.б.), ауыл шаруашылығы өнімдерінің 23% (жеміс-жидектер мен көкөністер, мақта және т.б.) импортталады. Халобықтың сұранысын қамтамасыз ету және әлеуметтік-маңызды азық-түлік тауарлары импортын алмастыру мақсатында бәсекегеқабілетті өндіріс құру қажет.

Осыған байлайнысты, «қарапайым заттар экономикасын» дамыту мақсатында Үкіметтің 2018 жылғы 11 желтоқсандағы №820 «қолжетімді несиелендіру міндеттерін шешу үшін ұзақ мерзімді теңгелік өтімділікті қамтамасыз етудің кейбір мәселелері туралы» қаулысы қабылданды, онда Басымдық жобаларды несиелендіру механизмі бекітілген.

Механизм жекеше кәсіпкерлік субъектілерін қолдау үшін келесі салаларда 600 млрд. теңге бөлуді көздейді:

- АӨК-дегі өңдеу – 100 млрд. теңге;

- АӨК-дегі өнліріс – 100 млрд. теңге;

- Өңдеу өнеркәсібі және қызмет көрсетулер – 400 млрд. теңге.

Несиелендіру бойынша басымдық жобаларды іріктеудің негізгі критерийі Механизм бекіткен шығарылымдағы ЭҚТЖК бойынша тауарлар тізбесі болып табылады.

Механизм шеңберінде 9 екінші деңгейдегі банк (ЕДБ) қатысады.

Анықтама: «Қазақстанның Халық банкі» АҚ, «Банк ЦентрКредит» АҚ, «Jysan Bank» АҚ, «АТФ Банк» АҚ, «Еуразиялық Банк» АҚ, «Нұрбанк» АҚ, «Сбербанк» АҚ ЕБ, «Forte Bank» АҚ, «Bank RBK» АҚ.

А.ж, қыркүйектегі жағдай бойынша ЕДБ 91 млрд. теңгесомасындағы 208 жобаны мақұлдады. Несиелендірілген жобалар негізінен тамақ, жеңіл, жиһаз, химия, машинажасау сияқты өнеркәсіп салаларын, сондай-ақ АӨК саласы мен қызмет көрсетулерді қамтиды.

Анықтама: салалар бойынша мақұлданған жобалар:

- жеңіл өнеркәсіп 15 жоба – 2,9 млрд. теңге;

- жиһаз өнеркәсібі 8 жоба – 884 млн. теңге;

- құрлыс саласы 6 жоба – 9,9 млрд. теңге;

- химия өнеркәсібі 10 жоба – 28 млрд.теңге;

- машинажасау 4 жоба – 4,3 млрд. теңге;

- қызмет көрсетулер (демалыс орындарын ұйымдастыру (туризм), мектептер, бала бақшалар) 32 жоба – 20 млрд. теңге;

- тамақ өнеркәсібі 50 жоба – 13,7 млрд.теңге;
 - АӨК (ет, шикі сүт, жұмыртқа, ірі қара мал, жылқы, жеміс-жидектер)
 77 жоба – 10 млрд.теңге.

Аталған юобаларды іске асыруға 5700 жаңа жұмыс орны ашылатын болады, салық төлемдері 40 млрд. теңгені құрайды.

ЕДБ қарауында 321 млрд. теңгеге 306 жоба бар.

«Қарапайым заттар экономикасы» шеңберінде бөлінген қаражатты екінші деңгейдегі банктердің игеруін арттыру мақсатында Бағдарламаға мына бөліктерінде өзгерістер енгізілді:

- айналымдағы қаражатты толтыруға лимитті несие сомасының 30%-нан 50%-на дейін арттыру;

- бизнес үшін пайыздық ставканы 8%дан 6%-ға дейін төмендету;

- кепілдік базасының жетіспейтін бөлігі бойынша мемлекеттің несиеге кепілдік беру құралын енгізу;

- несиелендірудің жеңілдік мерзімін енгізу (төлемдер бойынша мерзімді кейінге ұзарту);

- жеңілдікпен несиелендіруге арналған тауарлар тізбесін ұлғайту (400-ден астам жаңа тауар);

- Бағдарламаға агроөнеркәсіп кешені жобаларына қатысты ниеттес кепілдік саясат қолданатын «Аграрлық несиелік корпорация» АҚ-ын енгізу.

Қаражатты игеруді одан әрі арттыру мақсатында Үкімет келесі мәселелерді пысықтауды жалғастыруда:

- басымдық жобалар үшін тауарлар тізбесін ұлғайту;

- инвестициялық мақсаттарға арналған несиелендіру мерзімін 7 жылдан 10 жылға дейін арттыру;

- айналымдағы қаражатты толықтыру мақсатына несиелендіру үлесін жобаларды іріктеу критерийлерін және қарыз алушылар тарапынан ыңғайласпа міндеттемелер белгілей отырып 50%-дан 100%-ға дейін көбейту;

- Бағдарлама механизміне инвестициялық мақсаттарға арналған займдарды қайта қаржыландыру құралын жобаларды іріктеу критерийлерін және қарыз алушылар тарапынан ыңғайласпа міндеттемелер белгілей отырып енгізу.

Сонымен бірге, тек қана кәсіпорындарды қаржыландырудың халық үшін қажетті тауарлар өндірісін өсіруге кепілдік бере алмайтыны ескерілген. Тауарөндірушілер бетпе-кет келетін түрлі проблемалар мен шектеулер бар.

Осыған байланысты жиһаз, жеңіл өнеркәсіп мен құрылыс материалдарын өндіруді дамыту Жол карталары әзірленіп, бекітілген, өйткені «қарапайым заттар экономикасы» тауарларының негізгі бөлігі осы салаларға жатады.

Жол карталарының іс-шаралары жүйелі кедергілерді шешуді көздейді және қосымшан құнның толыққанды тізбегін құруға және өндіріс көлемін өсіруге бағытталған.

Жалпы Жол карталарында 127 іс-шараны іске асыру көзделген. Жол карталарының негізгі бағыттары: жұмыс істеп тұрған өндірістерді шикізатпен қамтамасыз ету, тауарлардың заңсыз айналымымен күрес, мемлекеттік сатып алулар саласындағы шаралар және қазақстандық мазмұнның үлесін көтеру,

техникалық реттеу шаралары, экономикалық ынталандыру шаралары, жүйелі қолдау шаралары, саланы білікті кадрлық ресурстармен қамтамасыз ету, отандық тауарөндірушілердің өнімдерін ішкі нарқықта ілгерілету, жұмыс істеп тұрған өндірістерді ұлғайту және жаңаларын іске асыру, инвестициялық жобаларды іске асыру.

- бизнес қызметінің, әсіресе санитарлық-эпидемиологиялық салада өзін-өзі реттеу және қоғамдық бақылау құралдары кешенін қалыптастыру

Бүгінде нарықта 37 өзін-өзі реттейтін ұйым бар, оның 7 міндетті ӨРҰ – бағалау қызметі саласында (4 ӨРҰ), заң көмегінде (3 ӨРҰ) және 30 ерікті ӨРҰ.

Анықтама: Ерікті ӨРҰ букмекерлік қызметте – 2, экологиялық аудитте – 3, денсаулық сақтауда – 8, өнеркәсіпте – 2, ЖД билеттер сату бойынша кассалық агенттіктердің мүддесін көрсетуде – 1, салық консультанттары – 5, өрт қауіпсіздігі саласында – 3, ведомстводан тыс құрылыс жобаларын кешенді сараптауда – 5, көлік жүргізушілерін дайындауда – 1.

ӨРҰ институтын жетілдіру жұмыстары жүргізілуде, жоспарланған жұмыстар шеңберінде міндетті өзін өзі реттеуге жататын салалар анықталды: нотариалдық, адвокаттық, аудиторлық қызмет, экологиялық аудит қызметі.

Сонымен қатар, оңалту және банкроттық саласында ӨРҰ енгізу мәселесі пысықталуда.

- микро- және шағын бизнес субъектілеріне тексеру жүргізуге үш жылға мораторий енгізу

Кәсіпкерлік кодекстің 3-бабы 1 тармағына сәйкес, кәсіпкерлік субъектілері мен мемлекеттік субъектілердің өзара іс-қимылы кәсіпкерлік пен қоғамды дамытуға қолайлы жағдай туғызуға, Қазақстан Республикасындағы кәсіпкерлік бастамаларды ынталандыруға бағытталған.

Осыған орай, Мемлекет басшысы Қазақстан халқына Жолдауында 2020 жылғы 1 қаңтардан бастап, Микро- және шағын бизнес субъектілерін тексеруге үш жыл мерзімге мораторий енгізуді тапсырды.

Бұл ретте мораторийдің күші СЭҚ, өрт қауіпсіздігі, атом энергиясын пайдалану секілді (салықтық тексерулерді қоспағанда) салалардағы ерекше тәртіппен жүргізілетін және азаматтардың құқығы мен заңдық мүддесін олардың шағымы бойынша қорғауға арналған жоспардан тыс тексерулерге жүрмейді.

Өйткені кәсіпкерлік субъектілерінің өмірлік маңызды салалардағы қызметін бақылау мен қадағалаусыз қалдыру мемлекет үшін кері салдарларға алып келуі мүмкін.

Анықтама: 2014 жылдың 2 сәуірінен бастап 2015 жылдың 1 қаңтарына дейін ҚР Президенті н. Назарбаев шағын және орта бизнес субъектілеріне тексеру жүргізуге мораторий жариялады. Бұл мораторий мемлекеттік қауіпсіздікті қамтамасыз етуге байланысты қаржы ұйымдары мен кәсіпорындарға қатысты емес. Сондай-ақ атом энергетикасы, қару, есірткі, у, жарылғыш заттар айналымы саласындағы субъектілердің мемлекеттік қауіпсіздікті қамтамасыз етуге байланысты қызметін тексеруге мораторий кезеңінде орталық мемлекеттік органның шешімі бойынша және Бас прокуратурамен келісе отырып ғана жүзеге асырылды.

Жалпы шағын және шағын кәсіпкерлерді тексеруге мораторий енгізу кәсіпкерлік субъектілерін Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптар мен міндеттерді орындауға, сондай-ақ оларға заң бойынша берілген құқықтарды адал жүзеге асыруға ынталандыратын болады.

- «Бизнестің жол картасы-2025» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде жаңа жобаларға басымдық беруді, бизнесті қолдаудың жаңа нысандарын енгізуді, әлеуметтік аспектілерге – бірінші кезекте көп балалы және аз қамтылған отбасылар үшін отбасылық бизнес құруға екпін беруді көздей отырып 2020-2022 жылдарға 250 млрд. теңге бөлу

«Мемлекет басшысының 2018 жылғы 5 қазандағы Қазақстан халқына жолдауын іске асыру шаралары туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 12 қазандағы №772 Жарлығымен бекітілген Мемлекет басшысының 2018 жылғы 5 қазандағы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Қазақстан халқына жолдауын іске асыру жөніндегі Жалпыұлттық іс-шаралар жоспарын іске асыру аясында «Бизнестің жол картасы – 2025» (бұдан әрі – Бағдарлама) бизнесті қолдау мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасының жобасы әзірленді.

Бағдарламада айналым қаражатын кредиттеуді 60-тан 360 млн теңгеге арттыру, франшиза мен қайта қаржыландыру кредиттерінің нысаналы мақсаттарын кеңейту, грант көлемін 3 млн.-нан 5 млн.теңгеге арттыру көзделуде.

Бұдан басқа, Жеңілдікпен кредит беру механизміне ШОБ үшін проценттік мөлшерлемені 6%-ға дейін азайтуды, ЭҚТЖС тізбесін кеңейтуді, кепілдендіру құралын енгізуді, сондай-ақ айналым қаражатын кредиттеуді 50%-ға дейін толтыруды көздейтін бірқатар түзетулер енгізілді.

Осыған байланысты, Бағдарлама бюджеті ұлғайтылды:

- 2020 жылы 87,9 млрд. теңгеге дейін
- 2021 жылы 92,9 млрд. теңгеге дейін
- 2022 жылға дейін 86,9 млрд. теңгеге дейін. Қортынды: 267,7 млрд. теңге.

Анықтама:

Құралдар	2020	2021	2022
Субсидиялау	66,6	71,6	69,3
Кепілдендіру	3,3	3,3	3,3
Гранттар	1,3	1,3	0,7
Инфрақұрылым	13,1	13,1	10,0
Қаржылық қолдау	3,6	3,6	3,6
БАРЛЫҒЫ	87,9	92,9	86,9

2020-2022 жылдарға арналған Бағдарлама шеңберінде мынадай қаржылық қолдау жоспарлануда:

2020 жылы:

субсидиялау – 1 228 жоба;

кепілдендіру – 1 575 жоба;

2021 жылы:

субсидиялау – 1 259 жоба;

кепілдендіру – 1 654 жоба;

2022 жылы:

субсидиялау – 1 280 жоба;

кепілдендіру – 1 707 жоба.

Бағдарламадағы маңызды бағыт кәсіпкерлік әлеуетті күшейту. Бұл бағытты қолдау бизнес жүргізу негіздеріне оқыту мен келешек және ісін жаңа бастаған кәсіпкерлерді консультациялық сүйемелдеу құралдарының кешенінен тұрады.

Мәселен, 2020-2022 жылдары **23 880** жаңа және жұмыс істеп тұрған кәсіпкерлерді кәсіпкерлік негіздеріне оқыту жоспарлануда, «Бизнес мектеп» құралы бойынша 22 500 ісін жаңа бастаған кәсіпкерлер бизнес-тренингтен өткізіледі. ШОБ топ-менеджментін оқытуға 1260 кәсіпорын басшысы қатысып, «Іскерлік байланыс» жобасы бойынша Германия кәсіпорындарында 120 адам салалық оқытудан өткізіледі.

Бұдан басқа, Кәсіпкерлерге қызмет көрсету орталықтарында бизнеске мемлекеттік қолдау көрсету шаралары бойынша 420 мың консультация беріліп, 90 мың сервистік қызмет көрсетілді.

Анықтама: *А.ж. қыркүйекте «Бизнестің жол картасы – 2025» бизнесті қолдау мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасын Қазақстан Республикасының Президенті Әкімшілігімен келісу жоспарлануда. Мемлекеттік бағдарлама Қазақстан Республикасы Үкіметіне а.ж. қазанда енгізіледі.*

Кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдаудың әлеуметтік аспектілеріне, оның ішінде тұрғындардың әлеуметтік осал тобына жататын азаматтарға (оның ішінде, көп балалы отбасылар) қатысты:

«Бизнестің жол картасы – 2025» бизнесті қолдау мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасы жобасы шеңберінде шағын кәсіпкерлік субъектілеріне, оның ішінде экономиканың басты салаларында ісін жаңа бастаған жас кәсіпкерлерге, ісін жаңа бастаған кәсіпкерлерге жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға қайтарылмайтын мемлекеттік гранттар беріледі.

Бұл мақсатта мемлекеттік бағдарламада әлеуметтік жағынан аз қамтылған азаматтар үшін (оның ішінде көп балалы отбасыларға) гранттық қаражат көзделеді. Бағдарлама шеңберінде бөлінген қаражаттың 10%-тен кем емес мөлшері халықтың әлеуметтік әлсіз тобына жататын шағын кәсіпкерлік субъектілеріне арналған мемлекеттік гранттар беріледі.

Бұл ретте, әлеуметтік әлсіз тобына жататын тұрғындарға арналған мемлекеттік гранттар беру шеңберінде бизнес-идеялардың жаңашылдығы және кәсіпкерлерге берілген мемлекеттік гранттар көлемінің 10%-і бойынша ортақ қаржыландыру бойынша талаптар алынып тасталады.

Анықтама: *халықтың әлеуметтік әлсіз тобы – көп балалы аналар, мүмкіндігі шектеулі бала асырушы аналар, жалғыз асырушысынан айрылу себепті, бала тәрбиелеп отырған отбасылар, оның ішінде жалғызбасты аналар.*

5. Туризмді дамыту

Дүниежүзілік туристік ұйымның (UNWTO) бағалауы бойынша 2030 жылға қарай танымал қалалар бойынша танымал курорттарға және тарих пен мәдениет ескерткіштеріне саяхат жасау 1,8 млрд. адамды құрайды, қонақ үй-туристік қызметтерден түскен табыс шамамен 2 трлн. АҚШ долларын құрады, туризм саласында 550 млн. жұмыс орны құрылады.

Туризм саласына әлемдік жиынтық өнімнің шамамен 10%-ы, қызметтердің әлемдік экспортының 30%-ы, әлемдік инвестициялардың 7%-ы, жұмыс орындарының 10%-ы және барлық салық түсімдерінің 5%-ы келеді.

Қазіргі уақытта туризм әлемдегі бизнестің ең тиімді түрлерінің бірі болып табылады. Азиялық саяхат мониторингінің болжамдарына сәйкес 2050 жылы ең серпінді дамып келе жатқан туристік нарықтар Бразилия, Ресей, Үндістан, Қытай, Мексика, Оңтүстік Корея, Малайзия, Таиланд болады.

Қазақстанның үлкен артықшылығы оның сәтті географиялық орналасуы болып табылады - 4-5 сағаттық ұшу радиусында бүгінгі таңда әлемдегі негізгі туристік ағындарды қалыптастырушы Таяу Шығыстың ірі елдері, Ресей, Қытай, Иран, Үндістан орналасқан.

Қазақстан тиімді геосаяси жағдайға ие бола отырып, елеулі табиғи-рекреациялық ресурстарға және әлемдік мәдени және тарихи мұра объектілеріне (ЮНЕСКО-ның дүниежүзілік мәдени мұра тізіміне 11 объект енгізілген), бірегей табиғи әртүрлілікке ие бола отырып, жаңа туристік өнімдерді дамыту әлеуеті және әлемдік туризм картасында ірі ойыншы болу үшін барлық қажетті базалық алғышарттар бар.

2018 жылдың қорытындысы бойынша статистикалық деректерге сәйкес шығу, келу және ішкі туризмге келушілердің саны өткен жылдың кезеңімен салыстырғанда 3,8%, 14,1%, 5,0% - ға артып, тиісінше 10,6 млн., 8,7 млн. және 5,8 млн. адамды құрады.

2017 жылы Қазақстан Республикасының туризм саласын дамытудың 2023 жылға дейінгі тұжырымдамасы қабылданды, оның шеңберінде алты мәдени-туристік кластерді дамыту көзделген.

«Астана – Еуразия жүрегі» - Нұр-Сұлтан қаласының базасындағы туристік кластер. Нұр-Сұлтан қаласы үшін барынша өзекті әрі перспективалысы MICE, қысқа мерзімді демалыс, когрестік-іскерлік іс-шаралар, оқиғалар, ойын-сауық және этнотуризм (мәдени-спорттық іс-шаралар, оқиғалар, конференциялар, форумдар және т.б.) болып табылады.

«Алматы – Қазақстанның еркін мәдени аймағы» - Алматы қаласы мен Алматы облысының бір бөлігін қамтитын кластер. Бұл кластер ұсынатын негізгі туристік өнімдерге MICE-туризм, мәдени және экологиялық туризм, шытырман, таулар мен өзендердегі демалыс, қысқа мерзімді демалыс, сондай-ақ event-

management агенттіктердің қатысуымен концерттік іс-шаралардың бағдарламаларын қалыптастыру жатады.

«Алтай жауһары» Шығыс Қазақстан облысының солтүстік және шығыс бөліктерін қамтиды, Өскемен қаласы кластердің орталығы болып табылады. Бұл кластердегі негізгі туристік өнімдерге белсенді әрі шытырман туризм, таулар мен өзендердегі демалыс, пантоемделу, гастрономиялық, санаторийлік-курорттық, СПА туризм және т.б. жатады.

«Ұлы Жібек жолын қайта жаңғырту» Қызылорда облысының орталық және шығыс бөліктерін, Түркістан облысының оңтүстік-шығыс және солтүстік-батыс бөліктерін және Жамбыл облысының оңтүстік-батыс бөлігін қамтиды, кластердің орталық нысаны Түркістан қаласы болады. Бұл кластерде негізгі туристік өнімдерге рухани, тарихи-мәдени туризм және турне, шытырман, ойын-сауық, санаторийлік-курорттық және СПА туризм жатады.

«Каспий қақпалары» барша Мағыстау облысын және Батыс Қазақстан және Атырау облыстарының бір бөлігін қамтиды, кластердің орталығы Ақтау қаласы болады. Бұл кластердегі преспективалық туристік өнімдер белсенді және шытырман туризм, ойын-сауық, таулар мен өзендердегі демалыс, патоемдеу, гастрономиялық, санаторийлік-курорттық, СПА туризм және т.б. болып табылады.

«Табиғат пен көшпелі мәдениеттің бірлігі» Ақмола және Қарағанды облыстарын, Солтүстік Қазақстан облысының оңтүстік-батыс бөлігін және Павлодар облысының батыс бөлігін қамтиды. Шортанды-Бурабай курорттық аймағы кластердің орталығы болады. Бұл кластердегі негізгі туристік өнімдерге мәдени туризм және турне, шытырман, таулар мен өзендердегі демалыс, санаторийлік-курорттық және СПА туризм, сондай-ақ қысқа мерзімді әрі белсенді демалыс жатады.

2019 жылы Туристік саланы дамытудың 2025 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасы қабылданды. Осы мемлекеттік бағдарламаны іске асыру шеңберінде Қазақстанның туристік картасы қалыптастырылды, онда негізгі турдестинацияның Топ-10 және өңірлік 50-топ анықталды.

Қазақстанның туристендіру Топ-10 карталары:

1. Нұр-сұлтан қ. – жылына 1 млн. туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын-400 мың.);
2. «Бурабай» курорттық аймағы – жылына 2 млн. туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын-750 мың адам.);
3. Алакөл көлі – жылына 2,5 млн. туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын-жылына 772 мың турист);
4. Алматы өңірінің тау кластері – жылына 2,5 млн. туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын – 500 мың адам.);
5. Баянауыл курорттық аймағы – жылына 450 мың туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын - 200 мың турист);
6. Имантау-Шалқар курорттық аймағы - жылына 400 мың туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын – 130 мың);

7. Балқаш көлі – жылына 400 мың туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын – 130 мың.);

8. Түркістан – жылына 1,5 млн. туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын – 500 мың.);

9. «Байқоңыр» ғарыш кешені – жылына 400 мың туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын – 50 мың турист);

10. Маңғыстау - жылына 750 мың туристтердің әлеуеті бар (ағымдағы ағын – 200 мың).

Мемлекеттік бағдарламаның жаңа шараларымен қатар бүгінгі күні жаппай халықаралық туристерді тарту үшін теңдессіз қадамдар жасалды:

Ең алдымен, азаматтардың Қазақстан аумағына визасыз кіруге құқығы бар мемлекеттердің тізімі кеңейтілді - бұл сапалы, төлем қабілеті бар әлемнің саяси дамыған және тұрақты 64 елі.

Екіншіден, Үндістан мен Қытай азаматтары үшін 72 сағаттық визасыз транзит енгізілді. Бұл 2018 жылы экономикаға шамамен 16 млн. доллар әсері бар осы елдердің 22 мың туристін қабылдауға мүмкіндік берген алғашқы табысты тәжірибе.

Үшіншіден, 2019 жылғы 1 қаңтардан бастап әлемнің 128 елі үшін E-VISA электрондық визаларының тетігі, сондай-ақ «Жібек жолы» визасы қолданылады, бұл шетелдік қонақтар үшін виза алу мерзімін 30-дан 5 күнге дейін қысқартуға мүмкіндік береді.

Қазақстанның әлемдік туризм картасында Эмираттармен, Чехиямен, Грузиямен және т.б. ұқсас маркетинг пен алға жылжуы үшін туристік жарна тәжірибесін енгізу пысықталуда – «Bed Tax»-қа ұқсас, тек шетелдік азаматтардан бір түнге 2-4 доллар мөлшерінде. Есептеулерге сәйкес, бірінші кезеңдерде «Bed Tax» - дан түсетін қаржылық түсімдер жылына 1,5 млрд. теңгені құрайды, кейіннен ұлғаяды.

Балалар-жасөспірімдер туризмін және ішкі туристік ағынын ынталандыру мақсатында «1+2» схемасы бойынша (бір ата-анаға екі бала) «KIDS GO FREE» қағидаты бойынша балалардың тегін авиамаршруттарын субсидиялау жоспарлануда. Мұндай тәжірибе әлемнің көптеген дамыған елдерінде - Ұлыбританияда (British Airways), Катар (Qatar Airways), Скандинавия елдерінде (Scandinavian Airlines) және т.б. кеңінен қолданылады.

Бұған қоса, 2020 жылдан бастап еліміздің барлық өңірлері бойынша тегін «Балалр туристік поезын» іске қосу жоспарлануда. Әлеуметтік-осал отбасылардан шыққан балаларға, білім беру конкурстарының қатысушылар мен жеңімпаздарына, оқу озаттарына және т.б. басымдық берілетін болады.

Халықаралық нарыққа кеңінен шығу және ішкі туристі тарту үшін алғашқы ұлттық туристік «Kazakhstan.travel» порталы іске қосылған.

Елбасының тапсырмасы бойынша 2019 жылдың наурыз айында Орталық Азияда тұңғыш Халықаралық туризм және қонақжайлылық университеті құрылды (2019 жылғы 20 наурыздағы ҚР ҰҚ № 129). Университетте білім берудің негізгі базисі АҚШ, Испания, Әмірліктер, Қытай және т. б. сияқты 10 туристік державалардың алдыңғы қатарлы тәжірибесін ескере отырып

қалыптасқан. Жақын арада ЖОО Қазақстан және Еуразия елдері де үшін жоғары білікті туристік кадрлардың ұстаханасы болады.

Қазақстанның әлеуетті туристік держава ретінде танылу нәтижесі ретінде Қазақстанда және біздің елордамыз алғаш рет қалалық туризм бойынша UNWTO Жаһандық саммитін (2019 ж. 9-11 қазан) және Pata Travel mart 2019 халықаралық туристік көрмесін (2019 ж. 18-20 қыркүйек) өткізу құқығын жеңіп алды. Бұған дейін форум Стамбулда, Мәскеуде, Барселонада, Марракеште, Люксорда, Куала-Лумпурда, Сеулде, яғни туризмнің даму деңгейі жалпы әлемдік көрсеткіштен асатын елдерде өтті.

Экотуризм

UNWTO болжамдарына сәйкес, келесі екі онжылдықта экотуризм саласы қарыштап дамиды, ал экотуризмге жұмсалатын жаһандық шығыстар жалпы туризм индустриясымен салыстырғанда жоғары қарқынымен дамитын болады.

Бұдан басқа, бүгінгі күні әлемде ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға жыл сайын 8 млрд. адам барады, олардың 80 %-ы Еуропаға және Солтүстік Америкаға тиесілі. Нәтижесінде тікелей шығыстар түрінде 600 млрд. АҚШ доллары және тұтынушылық шығыстар түрінде қосымша 250 млрд. АҚШ доллары түрінде пайда келеді. Сонымен қатар, Халықаралық экотуризм қоғамының бағалауы бойынша нарық жыл сайын 25 %-ға өсуде және 470 млрд. АҚШ доллары көлемінде табыс түсіреді.

Бүкіл әлемде ұлттық табиғи саябақтар мен қорықтар жаппай келушілер үшін ашық және миллиондаған туристерді тартады, мысалы, Канадада тек бір ғана ұлттық табиғи «Park Banf» жыл сайын 5 миллион турист қабылдайды. Ұлыбританияда «Lake District» - 10 млн. жуық, «New Forest» - 4 млн. астам.

Келіп түсетін қаржы саябақтарды ұстауды, сондай-ақ бірегей аңшылық алқаптар мен биоресурстарды, оның ішінде қызыл кітап қорын қалпына келтіруді қамтамасыз етеді.

Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша биылғы жылдан бастап Дүниежүзілік туристік ұйым (UNWTO) «EcoPass» Ұлттық парктерін басқарудың жаңа моделін пилоттық режимде іске қосу жоспарланып отыр.

Әлемдік туристік нарықтағы дәстүрлі аудандардың рекреациялық мүмкіндіктерінің шегіне жетуіне байланысты баруға болатын жаңа аумақтардың пайда болуы арқылы туризмнің өсуі күтіледі.

Қазақстанда экологиялық туризмді дамытуда ерекше қорғалатын табиғи аумақтар (ЕҚТА) ерекше рөл атқарады. Соңғы бес жылда ЕҚТА-ға келушілер саны артып, 2018 жылы 1,234 млн. адамға жетті (2014 ж. – 1,046 млн., 2015 ж. – 1,070 млн., 2016 ж. – 1,191 млн., 2017 ж. – 1,233 млн., 2018 ж. – 1,234 млн.).

Қазақстанның табиғи, тарихи нысандарын зерттеу және жаңа бағыттарды, соның ішінде экомаршруттарды әзірлеу мақсатында 2018 жылы «Ұлы дала еліне саяхат» экспедициясы өткізілді. Ол 6 бағытқа бөлінген: Алматы облысы аумағында «Тянь-Шаня маржандары»; «Алтай – өркениет бесігі» Шығыс Қазақстан облысы аумағында; «Жоңғар Алатауы» Алматы облысы аумағында; «Сары-Арқа» Ақмола, Павлодар, Қарағанды мен Солтүстік облыстарының аумағында; «Теңізден теңізге дейін» Ақтобе, Қызылорда, Маңғыстау

облыстарының аумағында; «Жаңа Жібек жолы» Алматы, Түркістан, Жамбыл облыстарының аумағында. Эспедиция қорытындысы бойынша 14 жаңа экмаршруттар әзірленді және маршруттар картасы, объектілер мен инфрақұрылым сипаттамасы көрсетілген әрбір бағыт бойынша 6 электрондық иллюстрацияланған жолсілтемелер құрылды.

Этнотуризм

Қазақстан – тарихи және мәдени мұрасына бай ел. Еуразия орталығында орналасқан Қазақстан әлемнің ежелгі өркениеттері тоғысқан торапта, Батыс пен Шығыс, Оңтүстік пен Солтүстік арасындағы көліктік, әлеуметтік және экономикалық, мәдени және идеологиялық қиылыста тұр. Ерте заманда Қазақстан даласы арқылы Ұлы Жібек жолы өтті. Сол дәуірдің мұрасы көптеген тарихи және мәдени ескерткіштер, географиялық көрікті жерлер болып табылады.

Мәдени демалыс, ойын-сауық пен демалыстың өзге түрлері сияқты бір орында тұрмайды. Ол жаңа функцияларға ие болып, өз мәнінің аса үлкен шегін белгілей отырып, кеңейеді және оңтайланады. Бұл процесте халықаралық стандарттарға сәйкес келетін экологиялық бос уақытты өткізу және демалыс орталықтары мен этно-парктерді, әртүрлі мәдени, табиғи және тарихи қорықтарды құру ерекше рөл атқарады.

Табиғи көрнекі жерлерден басқа, Қазақстан әлемдік маңызы бар Ұлы Жібек жолында орналасқан тарихи-мәдени ескерткіштерге бай.

Ұлы Жібек жолында транзиттік турларды ұйымдастыру әсіресе өзекті, өйткені ол Қазақстанға Жапония, Малайзия, Қытай, Корея сияқты елдердің, сондай-ақ Еуропа мемлекеттерінің қызығушылығын тудыратын аймаққа кіруге мүмкіндік береді. **Ұлы Жібек жолы – Қазақстандағы туризмді дамытудың басым бағыттарының бірі.**

300 мыңға жуық блогерлерді талдаған Дүниежүзілік туристік ұйымның зерттеулеріне сәйкес, әлеуметтік желілердегі бұл жоба туралы пікірталастар 30%-ға жуықты алып отыр.

Бүгінгі күні адамдардың басым бөлігі көпұлтты мегаполистер мен қалаларда тұратын болғандықтан этнографиялық туризм ерекше өзекті әрі танымал бола бастады, бұл жерде өзінің немесе халықтың өзге этнографиялық тобының салт-дәстүрімен, әдет-ғұрпымен, сәулетімен, ұлттық костюмдерімен және мерекелерімен, мәдениетімен тілімен танысуға болады.

Ұлы Жібек жолы соңғы жылдары әлеуетті саяхатшылар үшін маңызды мотивацияға айналды. Осылайша, UNWTO талдауына сәйкес, адамдардың 61%-ы Жібек жолы бойындағы ежелгі қалаларды көргісі келеді; туристердің 58%-ы ЮНЕСКО-ның жаһандық мұралар тізіміне енген орындарға барғысы келеді; адамдардың 44%-ы Жібек жолы бойында орналасқан елдердің жергілікті ас үйін көргісі келеді; 39% - ы ұлттық мерекелерге қатысқысы келеді.

Алтын Орданың 750 - жылдығы

Қазақстан Республикасы Президенті Қ.Қ. Тоқаевтың тапсырмасына сәйкес Алтын Орданың 750 жылдығы біздің тарихымызға, мәдениетке және табиғатқа туристердің назарын аудару тұрғысынан атап өтіледі.

«Рухани жаңғыру» жобаларын ілгерілету және тарихи-мәдени мұранысандарының туристік тартымдылығын күшейту мақсатында 2019 жылдың тамыз айында Бірінші халықаралық «Ұлытау – 2019» туристік форумы өтті. Аталған шарада Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев 750 жыл бұрын Алтын Орданың тәуелсіздігі жарияланған тарихи құрылтай өткен жерде, Ұлытау халықаралық деңгейдегі этнографиялық туризмнің орталығына айналуы тиіс деп атап өтті.

Алтын Орда қазіргі Қазақстан тарихында ерекше орын алады және бүкіл әлемдік өркениеттің дамуында ерекше рөл атқарады. Осыған байланысты танымал ету бойынша Ұлытау мен Алтын Орданың 750 жылдығы жөнінде жұмыстар жүргізілуде.

Екі жыл бұрын Ұлытау қаласына 10 мың турист келген. Аймақтың танымалдылығын арттыруға бағытталған іс-шаралардың арқасында, соның ішінде өткен жылы өткізілген «Jez Kiik» фестиваліне қатысты, туристік ағыны бір жылда 2 есеге өсті. Мәдениет және спорт министрлігі Ұлытау визит-орталығының құрылысын жүргізуде (*құрылысты аяқтау – а.ж. желтоқсан*), карталар мен жолсілтемелер жасалды, бірқатар экспедициялар ұйымдастырылды, туристік бағыттар әзірленді, бірнеше деректі фильмдер түсірілді.

Қарағанды облысының әкімдігімен, ДАМУ қорымен және жергілікті кәсіпкерлермен бірлесе отырып Ұлытау, Сарлық және Қорғасын кенттерінде этноауылдарды ұйымдастыру және қонақ үйлер ашу мәселесі пысықталуда. Туристік инфрақұрылымды жақсарту жөніндегі жұмыс жалғастырылатын болады: кірме автожолдар, жолдарда көрсеткіштер мен ақпараттық қалқандар орнату, демалыс орындарын жабдықтау және т. б.

Қабылданған шараларды ескере отырып, 2025 жылға қарай 80-100 мың адамға дейін туристік ағынын ұлғайту әлеуеті бар, бұл 2,5 мың жаңа жұмыс орнын құруды қамтамасыз етеді.

6. Жоғары өнімді орта бизнесті қолдау

- Табыстың әділірек үлестірілімін назарға алып салық жүйесін жаңарту

Жеке табыс салығының прогрессивтік шкаласын енгізу мәселесі қосымша зерттеліп, нақты ұсыныстар әзірленеді.

2018 жылы Экономикалық зерттеулер институты мемлекеттік тапсырма шеңберінде ЖТС мөлшерінің прогрессивтік шкаласын енгізудің дұрыстығына сараптамалық зерттеулер жүргізіп, халықаралық тәжірибе есебінен қарастырды.

2002-2006 жылдар аралығында Қазақстан Республикасында ЖТС 4 сатылы прогрессивтік шкаласы қолданылған. Мұндағы салық мөлшерлемесі 5 %-тен 20%-ке дейін.

- Қазіргі салық жүйесінің сапасын көтеру

Қазірде қызметкерді оқытуды ынталандыруға, өндірістік қуатты жаңартуға бағытталған жеңілдіктер қолданылуда.

Мәселен, жұмыс берушінің жұмыскерді оқытуға, біліктілігін арттыруға және қайта даярлауға арналған шығындары жұмыс берушінің қызметімен байланысты мамандықтар бойынша корпоративтік табыс салығын есептеу кезінде шегеріледі.

Бұдан басқа, салық заңнамасы арқылы сондай-ақ салық төлеушімен еңбек қатынастарын құрмаған жеке тұлғаларды оқыту шығындарын шегеруге жатқызуға мүмкіндік беретін норма (СК 288 бабы) көзделген. Бұл жерде жеке тұлға салық төлеушінің қол астында үш жылдан кем емес мерзімде жұмыс істеуге міндеттелетін шарт жасалады.

Өндірісті дамыту үшін:

Инвестициялық салық преференцияларын (ИСП) беру, олар нысандарының құнын және (немесе) қайта құрылымдау, жаңғырту шығындарын шегеруге жатқызуға қатысты. АЭА аумағында тіркелген, арнаулы салық тәртібі қолданылатын акцизделетін тауар өндіретін және (немесе) сататын салық төлеушілерді қоспағанда, заңды тұлғалар арқылы қолданылуы мүмкін.

ИСП нысандарына ҚР аумағында бірінші рет енгізілген өндірістік мақсаттағы ғимараттар мен құрылыстар, машиналар мен құрал-жабдықтар жатады. Бұлар кейінгі үш жыл ішінде салық кезеңдерінде кіріс алуға арналған қызметтерде пайдаланылады. Залалды ауыстыру мерзімі 10 жылға ұзартылуы мүмкін.

Бұған қоса, салық салу мәселелері жөніндегі заңнамада бірқатар шаралар көзделген, мысалға шикізат импортының компоненттерін өндіру мен сату бойынша ҚҚС жеңілдігі, АЭА қатысушыларының арасындағы дайын өнімді сату айналымын ҚҚС-тан босату, мақта, қант, шоколад, ашытқы өңдеуге салық салудағы жеңілдік.

Келесі жыл басынан бастап, қосымша жеңілдіктердің қажеттігі туралы нақты ұсыныстар зерделенеді.

- Қазақстан Республикасы Салық Кодесінде қарастырылмаған барлық төлемдер мен алымдарды Қазақстан Республикасы Салық Кодесіне қосу бойынша талдау жүргізу талдау және ұсыныстарды әзірлеу

Қазіргі уақытта әлеуметтік төлемдері мен еңбекақы төлеу фондының салығын бір салыққа біріктіру мәселесі зерттелуде.

Одан басқа, салалық мемлекеттік органдар Салық кодексінде қарастырылмаған төлемдер мен алымдардың (кәдеге жарату алымы, жер қойнауын пайдаланушылар төлемі, зейнетақы аударымдары, медициналық сақтандыру бойынша жарна мен аударымдар, әлеуметтік аударымдар және басқалар) қажеттілігі бойынша ұсыныстар әзірлейтін болады.

Талдау нәтижесі бойынша оларды Салық кодексінде іске асыру бойынша шешім қабылданатын болады.

7. Инвестицияларды, оның ішінде шетелдік инвестицияларды тарту жөніндегі жұмысты жандандыру

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының сыртқы саясатындағы басым бағыттардың бірі тікелей шетелдік инвестицияларды тарту болып табылады.

Мәселен, қазіргі уақытта Қазақстанда барлық орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдар, сондай-ақ шет елдердегі мекемелер мен ұлттық компаниялар тартылған инвестицияларды тартудың көп сатылы жүйесі жұмыс істейді.

Жалпы алғанда, халықаралық трендтерге жедел реакцияның және уақытылы қабылданған шаралардың арқасында, Қазақстан инвестициялық капитал үшін өзінің тартымдылығын сақтай отырып, бәсекеге қабілеттілігін дәйекті түрде арттыруда.

Көршілес елдермен салыстырғанда Қазақстан тиісті заңнамалық базаны құрып, тәуелсіздік жылдарында **322 млрд. доллардан** астам тікелей шетелдік инвестицияларды (ТШИ) тартуға мүмкіндік берген инвесторларды мемлекеттік қолдау шараларын енгізді.

Бизнесті жүргізудің және инвестициялық тартымдылықтың әлемдік тізбесінде Қазақстанның айтарлықтай ілгерілеуіне қарамастан, шетелдік инвесторлар Қазақстанның өңірдегі көшбасшылығын ұстап тұру үшін қолданатын жаңа шараларды күтуде.

Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігімен «Қазақстан Республикасының инвестициялық ахуалын жақсарту жөніндегі кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасын (бұдан әрі – Заң жобасы) әзірленді.

Заң жобасы елдің инвестициялық ахуалын одан әрі жақсартуға және жетілдіруге бағытталған, бұл инвесторларға инвестициялық және кәсіпкерлік қызметті барынша тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Атап айтқанда, Заң жобасында мыналар көзделеді:

- мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектормен келісімшарттар бойынша инвесторларға инвестиция бойынша заңнамалардың тұрақтылығы бойынша кепілдікті қамтамасыз ету;

- сот инстанциларын, оның ішінде АХҚО Сотын таңдау құқығын беру, бұл инвесторлардың олардың мүдделерінің қорғалғандығына деген сенімін арттыруға мүмкіндік береді;

- инвесторларға инвестициялық артықшылықтар беру тетіктерін жетілдіру;

- көші-қон заңнамасын ырықтандыру;

- салық заңнамасын қылмыссыздандыру және басқа мәселелер (инфакұрылымға кеткен шығыстарды қайтару, инвестицлық несиелеу, АХҚО сотын таңдау мүмкіндігі).

8. АӨК дамуы

Жолдаудың үшінші міндеті аясында Мемлекет басшысы агроөнеркәсіп кешенін басым бағыттардың бірі ретінде бөліп, **суармалы жерлердің алаңын ұлғайту, ауыл шаруашылығына шетелдік инвесторларды тарту және экспорттық әлеуетті арттыру, жер ресурстарын тиімді пайдалану бойынша** міндеттер қойды.

- *Суармалы жерлердің алаңын ұлғайту бойынша*

Өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығы өнімдері өндірісінің тұрақты өсуі үшін АӨК дамыту мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде суармалы егіншілік алаңын 2021 жылға қарай 2 млн.га дейін кеңейту бойынша шаралар іске асырылуда.

Суарудың заманауи тиімді технологиялары қолданылатын болады, бұл ауыл шаруашылығы дақылдарының өнімділігі 3 есеге дейін өскен кезде су тұтынуды екі есеге төмендетуге әкеледі. Суармалы жерлерден өсімдік шаруашылығы өнімінің көлемі 2021 жылға қарай 2 есеге ұлғайып, 1,8 трлн. теңгеден асады.

Суармалы жерлердің алаңын кеңейту мақсатында Валмонт Индастри компаниясымен суару, су ресурстарын ұтымды пайдалану, жемшөп өндірісі саласындағы озық технологиялар трансферті бойынша фермалар желісін құру туралы Меморандумға қол қойылды. Қазіргі заманғы ирригациялық қондырғылар ұсынылатын демонстрациялық алаңдарды Ақмола және Түркістан облыстарында құру жоспарлануда.

2030 жылға қарай суармалы жерлердің алаңын 3 млн га дейін жеткізу тапсырылды.

Аталған жұмыс халықаралық қаржы ұйымдарының қаражатын, әкімдіктердің қаражатын тарту және МЖӘ жобаларын іске асыру жолымен жүргізілетін болады. Ауыл шаруашылығы министрлігінің міндеті – фермерлерге суармалы жерлерде жоғары рентабельді дақылдар өндіруді ұйымдастыруға жәрдемдесу. Осындай жерлерде ресурс үнемдейтін технологияларды енгізу, тиісінше еңбек өнімділігін арттыру жөнінде да жұмыс істеу қажет.

- Ауыл шаруашылығына шетелдік инвесторларды тарту және экспорттық әлеуетті арттыру бойынша

Еңбек өнімділігін арттыру үшін қайта өңдеудің жаңа қуаттарын енгізу маңызды мәнге ие. Бұл саладағы жағдайды ТҰК және өзінің экспорттық нарықтарымен ірі қайта өңдеушілерді тарту есебінен түбегейлі өзгертуге болады, олар тек қана капиталды ғана емес, өндіріс пен қайта өңдеудің жаңа технологияларын инвестициялайды, сондай-ақ біздің өнімдерімізді танылған әлемдік брендтердің белгісімен экспорттауға мүмкіндік береді.

Бүгінгі күні «Феникс глобал» компаниясымен бірлесіп Алматы облысында жемістерді қайта өңдеу цехын құру бойынша жұмыстар жүргізілуде, сонымен қатар СІТІС компаниясы етті мал шаруашылығы және суармалы егіншілікті дамыту бағдарламаларына белсенді қатысуда.

Мәселен, Солтүстік Қазақстан облысында «Bio Operations» ЖШС бидайды терең өңдеу жөніндегі инновациялық зауыты іске қосылды, сондай-ақ Қостанай облысында осындай Bio Grain жобасын іске асыру басталды.

Картопты өңдеу саласында Farm Frites Beheer B.V. (Нидерланды) трансұлттық компаниясының қатысуымен қуаттылығы жылына 140 мың тонна ірі инвестициялық жобаны іске асыру жоспарлануда.

Жалпы, бүгінгі таңда іске асырудың әртүрлі кезеңдерінде (жоспарлау, техникалық-экономикалық негіздеме, жобалық-сметалық құжаттама, жер-құрылыс жұмыстары, өндіріс басталды және т.б.) шетелдік инвесторлардың

қатысуымен жалпы құны 3 млрд. АҚШ долларынан асатын 30-ға жуық ірі инвестициялық жоба бар, оның ішінде ТҰК-дің қатысуымен жалпы сомасы 1 млрд. доллар болатын 14 жоба.

Сондай-ақ, Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі «қарапайым заттар экономикасы» аясында АӨК өндірісіне бөлінген қаражатты игеру бойынша қажетті жұмыс жүргізді. Атап айтқанда, сыйақы ставкасын субсидиялау Ережесіне қажетті түзетулер әзірленді. Аграрлық несие корпорациясымен кредит беру шарттары өзгертілді *(ең төменгі сома бойынша шектеу – 10 млн. теңге, кредит берудің қысқа мерзімі және т. б.)*

Бекітілген шарттар шеңберінде 19,8 млрд.теңге сомаға 197 өтінімнен пул құрылды.

Сонымен қатар, ауыл шаруашылығы өнімдерін сыртқы нарықтарға өткізу үшін Ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілер Қытайға 14 тауар тобын, Парсы шығанағы елдеріне – 6 мал шаруашылығы өнімдерін, Иранға – 4 мал шаруашылығы өнімдерін, ЕО-ға- балық және өсімдік шаруашылығының органикалық өнімдерін экспорттауға құқылы.

Осы бағыттағы жұмыс жалғасуда, осы нарықтарға тауар желісін кеңейтуді, сондай-ақ Түркия, Израиль, Жапония, Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінің жаңа нарықтарын ашуды жалғастыру жоспарда.

- Жер ресурстарын тиімді пайдалану бойынша

Жыл сайын пайдаланылмай жатқан жерлердің алаңы артып келеді, әкімдіктер ұсынған ақпарат бойынша барлығы 2,2 млн.га, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер тіркелген.

Жерді пайдалану мен қорғауды тиімді бақылау мақсатында жерді пайдалану мен қорғауды бақылау функцияларын жергілікті жерлерде аумақтық органдар құра отырып, орталық уәкілетті органға қайтару туралы мәселе қаралуда.

Тиімсіз жер пайдаланушылар мен латифундистерден жер алынатын және өзекті жер пайдаланушыларға берілетін болады.

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді пайдаланудың онлайн мониторингі үшін геосервис құрылды. Ақмола және Түркістан облыстарында жерге ғарыштан мониторинг жүргізу бойынша пилоттық жоба іске қосылды. Қазақстанның барлық аумағын қамтитын және егістіктің жай-күйін бақылауға және тозудың алдын алуға мүмкіндік беретін ауыл шаруашылығы жерлерін пайдалану мониторингін ұйымдастыру және жүргізу қағидалары әзірленді.

Бұдан басқа, ҚР Парламенті Сенатының қарауындағы АӨК заң жобасы шеңберінде жерді пайдалану мен қорғауды мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру үшін ғарыштық мониторинг нәтижелерін қолдану бойынша нормалар көзделген.

- Шетелдіктерге жерді сатуға тыйым салу бойынша

Мемлекет басшысының тапсырмасын орындау мақсатында ағымдағы жылдың қараша айындағы Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің қарауына ауыл шаруашылығы жерлерін сатуға және жалға алуға мораторий жүргізу мәселесі енгізілетін болады. Жер заңнамасының нормаларын жетілдіруге бағытталған «Қазақстан

Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жер қатынастарын дамыту бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасының тұжырымдамасы әзірленді. А.ж. қазан айының соңына дейін тұжырымдаманың жобасында көзделген жеке және заңды тұлғалардың жаңа құқықтары мен міндеттерін белгілейтін енгізілетін жаңа нормаларды түсіндіру және жұртшылыққа жеткізу бойынша өңірлерге көшпелі кеңестер өткізілетін болады. Тұжырымдаманың жобасы заң жобалау қызметі мәселелері жөніндегі ведомствоаралық комиссияның отырысында қаралатын болады.

- «Ауыл – Ел бесігі» жобасын жүзеге асыру жобасы бойынша

Елбасының «Нұр Отан» партиясының XVIII съезінде берген тапсырмасын орындау шеңберінде «Ауыл – Ел бесігі» жобасын іске асыру жалғастырылады.

Таяудағы үш жылда «Ауыл – Ел бесігі» жобасы бойынша іс-шараларды іске асыру үшін республикалық бюджеттен **90,0 млрд. теңге**, оның ішінде, **2019 жылы 30,0 млрд. теңге бөлінді.**

Биыл 700 мың адам тұратын 53 ауылдық елді мекен іріктеліп алынды. **452 іс-шара іске** асырылса, оның 233-і көлік инфрақұрылымына, 153 - і әлеуметтік инфрақұрылымға және 66 – сы тұрғын үй-коммуналдық шаруашылыққа қатысты.

Биыл жұмыс ірі ауылдық елді мекендерде – қордаланған өткір инфрақұрылымдық проблемаларды шешу талап етілетін халық саны аз аудан орталықтарында жүргізіледі.

Жобаны іске асыру барысында 4 673 жаңа жұмыс орны құрылып, 73 мектеп пен балабақша жөнделеді, 14 – емхана, 47 мәдениет үйі мен спорт нысаны, 13 дене-сауықтыру кешені, 13 – жайлы нысандар құрылысы басталады. Сондай-ақ 516 шақырым жол жөнделіп, салынады, 35 шақырым сумен жабдықтау желісі, 229 шақырым электрмен жабдықтау (жарықтандыру), 136 шақырым газбен жабдықтау, 20 шақырымдық 6 жылумен жабдықтау нысаны салынады.

3 477 ауылдың инфрақұрылымын жаңғырту мен өңірлік стандарттарға жеткізуге қосымша 90 млрд. теңге арналады. Бұл ауылдарда жоғары деңгейде дамитын **6,6 млн. адам немесе** ауыл халқының 85%-і өмір сүретін болады.

«Ауыл – Ел бесігі» жобасын тиімді іске асыру үшін жергілікті ерекшеліктерді есепке ала отырып, тірек және серік ауылдардың нақты тізбесі анықталады, бұларда тиісті инфрақұрылымды жаңғырту жүргізу қажет.

Мұндай ауылдарды анықтағаннан кейін, іс-шаралар белгіленіп, қажетті жобалау құжаттамасын әзірлеуге кірісу қажет.

Агроөнеркәсіптік кешенді дамыту бөлігінде Ауыл шаруашылығы министрлігі «Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 16 қарашадағы №767 «Өңірлерді дамытудың 2020 жылға дейінгі мемелкеттік бағдарламасын бекіту туралы» қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Үкісетінің қаулысының жобасына АӨК дамыту және «Еңбек» өнім беретін жұмыспен қамту мен бұқаралық кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламалары шеңберінде іріктелген перспективалық

АЕМ-де іске асырылып жатқан және іске асырылуы жоспарлданып отырған жобалар бойынша АӨК субъектілерін басымдық тәртіппен қаржыландыруды, соның ішінде субсидиялау мен несиелендіруді қамтамасыз ету бөлігінде толықтырулар енгізу жөніндегі ұсыныстарға бастама көтерді.

АӨК Мемлекеттік бағдарламасын іске асыру аясында АӨК басымдық бағыттары бойынша ұзақ мерзімді салалық бағдарламалар қабылданды. Бұл ет және сүт мал шаруашылығын, құс шаруашылығын, суармалы жердерді және т.б. дамыту бағдарламалары.

Салалық бағдарламалардың қатысушылары үшін қолдаудың бөлек шарттары ұсынылды: фермер қожалықтарын мал басын, техника мен құрал-жабдықтар сатып алуға, жабылымдардың инфрақұрылымын құруға жеңілдікпен несиелендіру.

Аталған салалық бағдарламалар шеңберіндегі мемлекеттік қолдауды басымдық тәртіппен таңдалған АЕМ-дерге олардың ерекшеліктері мен қолда бар ресурстарын: егінінің, жайылымының, инфрақұрылымын бар-жоғын ескере отырып бағдарлау жоспарлануда.

Осындай ұстаным өнім беретін жұмыспен қамту бағдарламасы бойынша да болады, онда ауыл тұрғындары АӨК-дегі бизнес-жобаларын іске асыруға несиелер/микронесиелер ала алады.

9. Әділ салық салу және қаржылық реттеу

Міндетті медициналық сақтандыру жүйесін енгізумен қатар, бизнеске түсетін жүктемені бір мезгілде арттыруға жол бермеу мақсатында жұмыс берушінің 5% міндетті зейнетақы жарналарын (бұдан әрі-ДРК) енгізу мерзімі 2023 жылға дейін ауыстырылды.

Нормалары бойынша мерзімдерін өзгерту енгізу ОПВР 2020 жылдан бастап 2023 жылға дайындалуы және енгізілуі Туралы "заң жобасына өзгерістер мен толықтырулар енгізу және Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мәселелері бойынша әлеуметтік сақтандыру туралы" (бұдан әрі - Заң жобасы).

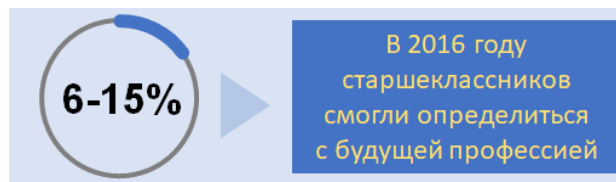
Бұдан басқа, азаматтарды әлеуметтік қорғау жүйелерінің тұрақтылығы мен бизнесті дамыту үшін ынталандыру арасындағы теңгерімді сақтау мақсатында төлемдер мен алымдарды, оның ішінде Қазақстан Республикасының Салық кодексінде көзделмеген бизнестен әлеуметтік төлемдерді өндіріп алудың көлемі мен тетіктері бойынша шоғырландырылған шешімдер әзірленетін болады. Бұл жұмысты Ұлттық экономика министрлігі жанындағы Жұмыс тобы ағымдағы жылдың соңына дейін жүргізетін болады.

IV. ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҢҒЫРУДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢІ

1. Білім беру сапасын арттыру

Бірінші. Оқушылардың кәсіптік диагностикасы және болашақ мамандықты таңдау

2016 жылы ОЖСБ аясында оқушыларға сауалнама жүргізу жоғары сынып оқушыларының 6-15% - ы ғана болашақ мамандықты анықтай алды.

Мектепте бейіндік оқыту 10 сыныпта екі бағыт бойынша басталады: жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық.

10-сынып оқушылары болашақ мамандыққа дайындау үшін типтік оқу жоспарларында ұсынылған «Таңдау бойынша пәндер» тізбесінен оқу пәндерін таңдауға мүмкіндігі бар.

2019 жылдың 1 қыркүйегінен бастап 10 сыныптарда вариативті оқу жоспары есебінен «кәсіпкерлік және бизнес негіздер» пәні енгізілді, ол жоғары сынып оқушыларын кәсіптер бағытын саналы таңдауға бағытттайды.

ҚР Білім және ғылым министрлігі (бұдан әрі – БҒМ) жыл сайынғы өзгерістер мониторингімен мектептерде ерте Кәсіптік диагностиканы енгізу және жеке білім беру траекториясын айқындау бойынша кешенді жұмыс жүргізетін болады.

Мектептерде 7-9 сынып оқушыларының қабілеттерін анықтау және олардың болашақ мамандығына бағдарлануы үшін кәсіптік диагностика ұйымдастырылады және өткізіледі.

Еңбек нарығының талаптарын ескере отырып, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру мамандықтары мен біліктіліктерінің жіктеуіші өзектіленеді.

Сондай-ақ сынып жетекшілері, педагогтар және мектеп басшылары үшін кәсіптік өзін-өзі анықтау мәселелері бойынша біліктілікті арттыру жүйесін ұйымдастыру, педагог-психологтарды, кәсіптік кеңесшілерді оқушыларға осы бағытта көмек көрсету үшін тарту, сондай-ақ кәсіптік кеңес беру өндірістерінен өкілдерді ұйымдастыру мәселелері пысықталатын болады.

Ауыл мен қала арасындағы білім беру сапасының алшақтығын қысқарту

PISA-2015 салғастырмалы зерттеудің нәтижесі аймақтар, аумақтар бойынша үлгерім бойынша елеулі алшақтық сақталғанын көрсетеді. Мәселен, ең төмен көрсеткішті аймақ ең жоғарғы көрсеткіші бар аймақтан 3 оқу жылына артта қалған.

Ауыл оқушысы мен қала оқушысын дайындаудың айырмасы 1 жылға тең. TIMSS және PIRLS халықаралық зерттеулері оқушылардың артта қалуы бастауыш сыныптарда негізделетінін анықтаған.

Сонымен қатар, ОЖСБ нәтижелері қала мен ауыл оқушылары арасындағы алшақтық 2016 жылғы 5,3 балдан 2017 және 2018 жылдардағы 7 балға дейін ұлғайғандығын көрсетеді.

Қала мен ауыл арасындағы сапа алшақтығының салдары 41% көп мектептердің ШЖМ (2 886), контингенттің 6,5% (198 603 адам) болып табылатындығында. Кейбір жерлерде халықтың ірі қалаларға кетуіне байланысты білікті кадрлердің жетіспеушілігі (1600 көп адам). бақыланады. Сонымен қатар, мектептер материалдық-техникалық базамен толық қамтылмаған. 869 мектепте – физика, 674 – химия, 659 – биология бойынша жаңа түрлендірілген кабинеттер жоқ.

Білім беру теңсіздігін жою үшін БҒМ бірқатар шараларды іске асыруды жоспарлаған.

Біріншіден. ШЖМ мектеп-интернаттарға бекіте отырып, оларды қаржыландырудың жаңа моделі мен тетігі әзірленуде.

Екіншіден. Ауылдық жерлерде педагогиялық кадрлердің жетімпеушілігін қысқарту үшін «мобилдік мұғалім» атты жоба енгізілетін болады. ЖОО аралас мамандықтар бойынша педагогтерді дайындауды жалғастырады.

Үшіншіден. Ауылдарда жаңа типті «Мобилдік мектептерді» құру.

Төртіншіден. Интернаттан тыс «уақытша семьяда» тұру мүмкіндігі болады.

Бесіншіден. Мектеп-интернаттарды адам басына қаражаттау нормативі қарастырылатын болады.

Алтыншыдан. Ауылдық жерлерде жұмыс істейтін педагогтердің әлеуметтік пакеті ұлғайтылатын болады.

Жетіншіден. Аз қоныстанған тұрғылықты жерлерде мектептер салу кезінде модулді құрылмалар мен МЖӘ тетіктері қолданылатын болады. Сонымен қатар, орта білім беру ұйымдарын жабдықтаудың бірыңғай стандарты әзірленетін болады.

Дарынды ауыл жастарын анықтау және қолдау сондай-ақ аз қамтылған және көп балалы отбасылардан шыққан дарынды балаларды дамыту

Қазіргі уақытта 72 мыңнан астам адам контингенті бар 131 мамандандырылған Білім беру ұйымы жұмыс істейді.

«Қазақстанның дарынды балалары» деректер базасы құрылды, онда республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарының жеңімпаздары мен жүлдегерлері - 26,5 мың оқушының деректері бар.

11 облыста дарынды балалармен жұмыс жөніндегі ғылыми-практикалық орталықтар жұмыс істейді

Соңғы үш жылда қазақстандық оқушылар 344 алтын, 540 күміс, 848 қола

медаль жеңіп алды.

Соңғы 20 жылдағы республикалық және халықаралық олимпиадалардың нәтижелерін талдау көрсеткендей, жаратылыстану-математикалық цикл пәндері бойынша бір 50 мектептің (РФММ, дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектептер және соңғы 2-3 жылда Назарбаев Зияткерлік мектептерінің) оқушылары жүлделі орындарға ие болады.

7 мыңнан астам мектептің 50-і бұл мектептердің жалпы санынан 1%-дан аз.

Бұл ретте таланттарды анықтаудың қолданыстағы жүйесі Қосымша білім алу және олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарына қатысу үшін тең емес жағдайларды ескере отырып, ауыл мен шағын қалалардың балаларын, сондай-ақ аз қамтамасыз етілген және көп балалы отбасылардың балаларын қамтуға мүмкіндік бермейді.

Осы мәселені шешу үшін талантты ауыл жастарын анықтау және қолдау жөніндегі бағдарлама, сондай-ақ аз қамтамасыз етілген және көп балалы отбасылардан шыққан дарынды балаларды дамыту жөніндегі жол картасы әзірленетін болады, онда қосымша білім алу үшін мемлекеттік қолдау шаралары, сондай-ақ мамандандырылған мектептерде (БИЛ, РФМММ, Дарын) оқыту үшін квоталар көзделетін болады.

Еліміздің 17 өңірінде, оның ішінде жұмыс істеп тұрған «Дарын» орталықтарының базасында дарындылық түрлері бойынша таланттарды анықтау және қолдау орталықтары құрылатын болады.

«Мың бала «Ұлттық зияткерлік турнирі», «Көшбасшылық бағдарламасы» жобаларын іске асыру, сондай-ақ «Онлайн оқыту» және «аймақтар бойынша күндізгі ауысымдар» семинарларынан кейінгі сүйемелдеу жоспарлануда.

Түлектерді жұмысқа орналастыру үлесі төмен жоғары оқу орындарын қысқарту

ЖОО студенттерінің жыл сайынғы түлектері 140 мың адамды құрайды. ДЭФ ЖБИ сауалнамалық көрсеткішіне сәйкес Қазақстан ЖОО түлектерінің сапасына жұмыс берушілердің қанағаттануы бойынша әлемнің 140 елінің ішінде 92-орында тұр.

Қолданыстағы біліктілік талаптары жоғары оқу орындарына білім беру қызметін жүргізу үшін ең төменгі критерийлерді ұсынады (жұмысқа орналастыру 50% - дан кем жоғары оқу орындарынан лицензияларды қайтарып алу туралы талап көзделген).

Сонымен қатар, жоқ есепке алу әдістемесі балансы еңбек ресурстарының емес, барлық мамандықтар бойынша бекітілген салалық біліктілік шеңбері мен кәсіби стандарттар.

Жаңа ЖОО ашу туралы шешім өңірлердің еңбек нарығы үшін кадрлар даярлауға қажеттілігін ескермейді. Біліктілік талаптарына сәйкес келген жағдайда БҒМ лицензия береді, бұл ретте өңірде жоғары оқу орындарының болуы, жаңа ЖОО ашу қажеттілігі ескерілмейді және т. б.

БҒМ а.ж. 8 ай ішінде 25 жоо-ға қатысты профилактикалық бақылау

жүргізді. Нәтижесінде жоғары оқу орындарының білім беру қызметінде білім туралы заңнаманың көптеген бұзушылықтары анықталды.

Оның ішінде 16 ЖОО-да түлектердің жыл бойы жұмысқа орналасуының төмен деңгейі анықталды. Жоғары оқу орындарына 5 ай ішінде бұзушылықтарды жою туралы ұйғарым шығарылды (жалпы, 2019 жылғы қазан-қараша). Нұсқама мерзімі аяқталғаннан кейін БҒМ жоспардан тыс тексеру жүргізілетін болады, бұзушылықтар қайта жойылмаған жағдайда, материалдар білім беру қызметіне лицензиядан айыру туралы шешім қабылдау үшін сотқа берілетін болады.

Алған мамандығы бойынша бітірушілерді жұмысқа орналастыруды анықтаудың нақты критерийі жоқ: бітірушіні мамандық бойынша жұмысқа орналасуға міндеттеу механизмі нормативтік қарастырылмаған, МЗТО мамандықтар бойынша жұмысқа орналасу туралы мәліметтерді ұсынбайды.

БҒМ қазіргі уақытта жоғары білім беру ұйымдарының білім беру қызметіне қойылатын біліктілік талаптарын ЖОО-ның институционалдық аккредиттеуден міндетті өтуі, оқуды аяқтаудың бірінші жылы ішінде түлектерді жұмысқа орналастыру жөніндегі талаптарды күшейту бөлігінде әзірлеу бойынша жұмыс жүргізуде.

Сондай-ақ ғылыми дәрежелері мен атақтары бар оқытушылардың үлесін ұлғайту бөлігінде жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру кадрларын даярлаудың педагогикалық бағыттары үшін талаптар күшейтілетін болады.

Жалпы, жоғары білім сапасын арттыру үшін, сондай-ақ жоғары оқу орындарын қысқарту бойынша тиісті шаралар қабылдау үшін:

- біліктілік шеңбері мен кәсіби стандарттар негізінде білім беру бағдарламаларын кешенді жаңарту;
- білім беру бағдарламаларын әзірлеуге жұмыс берушілер өкілдерінің қатысуы;
- жоғары оқу орындарының қызметін лицензиялау бойынша біліктілік талаптарын күшейту;
- ЖОО-ға қабылдау моделін қайта қарау және SAT форматы бойынша ЖОО-ға қабылдаудың жаңа моделіне көшу;
- жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру грантының құнын кезең-кезеңмен ұлғайту;
- ЖОО түлектерінің жұмысқа орналасуына талдау жүргізу және білім беру бағдарламалары рейтингісінің қорытындысы бойынша ұсыныстар енгізу;
- бітірушілерді жұмысқа орналастыру мониторингі нәтижелері бойынша ЖОО-да жоспардан тыс тексерулер жүргізу;
- жоғары оқу орындарында профилактикалық бақылау жүргізу, оның ішінде түлектерді жұмысқа орналастыру бөлігінде;
- Еңбекмині, БЖЗҚ ақпараттық жүйелерін жұмысқа орналастыру бойынша деректер бөлігінде БҒМ Білім беру базасымен ықпалдастыру;
- ҚР Үкіметімен жаңа жоғары оқу орындарын құруды келісу тетігін енгізу бөлігінде «Білім туралы» ҚР Заңына өзгерістер енгізу.

Білім берудің барлық деңгейлерінде тік басқару мен дербестендірілген қаржыландыруды қамтамасыз ету

Басқару тігінен қатысты

Қазіргі уақытта балабақшалар, мектептер, аудандық/қалалық білім бөлімдері облыстардың және Нұр-сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларының білім басқармаларына бағынбайды. Яғни, 17 білім басқармасы олардың қызметі үшін жауапты емес.

207 білім бөлімдерінің қаржылық және кадрлық мәселелері аудан/қала әкімдеріне байланысты. Сонымен қатар білім бөлімдері білім басқармасымен және БҒМ-мен байланыссыз.

ЭЫДҰ халықаралық зерттеулерінің нәтижелері өңірлер арасындағы және тіпті бір өңірдің ішіндегі білім ретіндегі алшақтықты көрсетті, бұл біртұтас білім беру жүйесі бар біртұтас мемлекет үшін парадоксалды жағдай болып табылады.

ЭЫДҰ сарапшылары мұны білім беру саясатының біркелкі емес имплементациясымен, қолда бар білім беруді басқару жүйесінің біркелкі қаржыландырмауымен және тиімсіздігімен байланыстырады.

Білім беру және бюджеттік қаражатты әкімшілендіру бөлімдерінің басқару функцияларын аудандық деңгейден облыстық деңгейге беру үшін БҒМ «Білім туралы» ҚР Заңына және бюджеттік заңнамаға және басқа да НҚА-ға өзгерістер енгізілетін болады. Сондай-ақ, облыстық ББ деңгейінде аудандық, қалалық білім беру бөлімдерін үйлестіруді қамтамасыз ету мәселелері пысықталатын болады.

Бұл шара қаржыландыру тетігінің өзін өзгертумен сүйемелденуі тиіс.

Финансирование системы образования

Развитие ГОНС – механизм единовременной премии государства, при условии ежемесячного пополнения депозита

Ваучерный механизм финансирования

- Способствует конкуренции между поставщиками образовательных услуг
- Право самостоятельного выбора поставщика образовательных услуг
- Повышает качество образовательных услуг

Қаржыландыру тетігіне қатысты

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі білім беруде мемлекеттік білім беру тапсырысы білім беру ұйымдары бойынша орналастырылады. Бұл тетік білім

беру қызметін алушыға білім беру ұйымын еркін таңдауға мүмкіндік бермейді, бұл өз кезегінде білім беру ұйымдары арасында бәсекелестіктің болмауына әкеледі. Сондай-ақ сыбайлас жемқорлық алғышарттарын жасайды.

Орта білім беруде 2017 жылдан бастап қала мектептерінде жан басына қаржыландыру енгізілуде, сондай-ақ жеке білім беру ұйымдарында мемлекеттік тапсырысты (норматив) орналастыру көзделген. ТЖКБ ұйымдары да қаржыландырудың жан басына шаққандағы тетігіне өтеді.

2018 жылдан бастап жоғары оқу орнында оқу үшін грант алу кезінде талапкерге білім беру ұйымын таңдау мүмкіндігі ұсынылған, бұл ретте ЖОО-да оқу траекториясын өз бетінше таңдау мүмкіндігі жоқ (кредиттерді өз бетінше таңдау және ақы төлеу). Нәтижесінде білім беру қызметінің сапа деңгейі көтерілмейді және оны алушы қанағаттанбаған болып қалады.

Мектепке дейінгі білім беруден бастап ЖОО-ға дейін біртіндеп дербестендірілген қаржыландыру енгізіледі, яғни қаражатты алушыларға тікелей эскроу-шоттарға бөлуге көшу жүзеге асырылады.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуға мемлекеттік тапсырысты орналастыру тәртібі өзгертілетін болады. Мемлекеттік тапсырыс қаражаты мектепке дейінгі ұйымды өз бетінше таңдау мүмкіндігі бар Ваучер түрінде баланың атына берілетін болады. Нәтижесінде мектепке дейінгі ұйымдардың бәсекелестігі мен білім беру қызметтерінің сапасы артады.

Орта білім беруде қала мектептерінің жан басына шаққандағы қаржыландыруға көшуі аяқталады. Кейіннен кезең-кезеңмен көшу ауылдық мектептерде жоспарланып отыр.

Қосымша білім беруді қаржыландыруды және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды түзеу арқылы қолдауды жан басына шаққандағы қағидатқа көшіру жөніндегі шаралар пысықталатын болады.

Техникалық және кәсіптік және орта білімнен кейінгі білім беру жүйесіне жан басына шаққандағы қаржыландыруды енгізу жөніндегі жұмыс жалғастырылады.

Жоғары білім беруде мемлекеттік білім беру тапсырысын қаржыландырудың ваучерлік тетігі енгізілетін болады. Білім беру гранты ваучердің негізінде басқа ЖОО-ға қосымша ақы төлеу шартымен өту құқығымен студентке өтеді.

Мұғалімдердің біліктілігін арттыру ваучерлік негізде де жүзеге асырылады.

Оқулықтар сапасын жоғарлату

1-10 сыныптарға арналған жаңартылған мазмұнда оқулықтар мен ОӘК дайындалып, оқу процесіне енгізілді.

Қазіргі уақытта 11 сыныпқа арналған оқулықтар мен ОӘК сараптамасы мен апробациясы жүргізілуде.

Оқулықтардың электрондық нұсқалары БҒМ сайтында орналастырылған.

Сонымен қатар, шешімді талап ететін бірқатар проблемалар бар:

- баспалардың нашар редакциялық және корректорлық жұмысы, соның салдарынан оқулықтарда грамматикалық қателер, қате жазулар, қате аударма және терминдерді пайдалану жағдайлары рұқсат етіледі.;

- жаңартылған мазмұндағы оқулықтардың сапасын бағалауға авторлардың, сарапшылар мен пәндік комиссия мүшелерінің жеткіліксіз дайындығы;

- оқу әдебиеттерін әзірлеу және сараптау процесін ғылыми-әдістемелік сүйемелдеудің жеткіліксіздігі.

Аталған проблемаларды шешу үшін, сондай-ақ оқулықтар сапасын арттыру мақсатында БҒМ бірқатар шаралар қабылдайтын болады:

- сараптаманың жаңа тетігін әзірлеу;
- оқулықтарды "соқыр" сараптауды қамтамасыз ету;
- оқулықтардың мазмұнына, құрылымына және дизайнына бірыңғай талаптар белгілеу;
- сарапшыларды оқыту;
- орта білім берудің барлық деңгейіндегі оқулықтарды сапалы апробациялау;
- оқулықтардың электрондық тұғырнамасын енгізу;
- кітапханаларды цифрландыру.

Мұғалімдер мен оқытушылардың әлеуметтік жағдайын жақсарту

Елімізде барлығы 338 755 педагог кадрлар, оның ішінде 301 217 мұғалімдер. Жоғары білімді педагогикалық қызметкерлер – 274 346 (80,9%), оның ішінде жоғары білімді мұғалімдер – 241 689 (80,2%).

Білім беру ұйымдарына жұмысқа келген магистр-мұғалімдер саны 2016 жылы 3476-дан 2018 жылы 5029 адамға дейін артты және мұғалімдер корпусындағы 1,7% құрады.

Жыл сайын орта есеппен 10 мыңнан астам жас маман республика мектептеріне жұмыс істеуге келеді.

2018-2019 оқу жылында 10226 жас маман келді (7251 ЖОО түлектері, 2975 колледж түлектері).

Педкадрларға қажеттілік 5267 адамды құрайды (2017-2018 оқу жылында – 4952).

Мұғалімдер үшін бірқатар материалдық ынталандыру қарастырылған, оның ішінде ауылдық жерлерде 25% - ға жоғары еңбекақы, жаңартылған

ұстау үшін қосымша ақы, коммуналдық қызметтер мен отын төлемі, сауықтыруға арналған жәрдемақы және т. б.

Мемлекет Басшысының 2018 жылғы 5 қазандағы Жолдауында айтылған тапсырмасына сәйкес 2019 жылғы 1 қаңтардан бастап ең төменгі жалақы (бұдан әрі - ЕТЖ) 1,5 есе немесе 42,5 мың теңгеге дейін көтерілді, тиісінше 275 мың азаматтық қызметкердің жалақысы жаңа ЕТЖ мөлшерінен төмен болды.

Білім беру бағдарламаларының жаңартылған мазмұны жағдайында жұмыс

істегені үшін лауазымдық жалақыдан 30% мөлшерінде қосымша ақы белгіленген.

Қосымша ақы 2018 жылғы 1 қаңтардан бастап 1, 2, 5 және 7 – сынып мұғалімдеріне төленеді; 2018 жылғы 1 қыркүйектен бастап-қосымша үш-сынып мұғалімдеріне (3, 6 және 8-сынып), 2019 жылғы 1 қыркүйектен бастап 4, 9 және 10-сынып мұғалімдеріне қосымша ақы төленеді. Әрі қарай жаңартылған мазмұнға көшу кестесіне сәйкес мерзімде жүзеге асырылады.

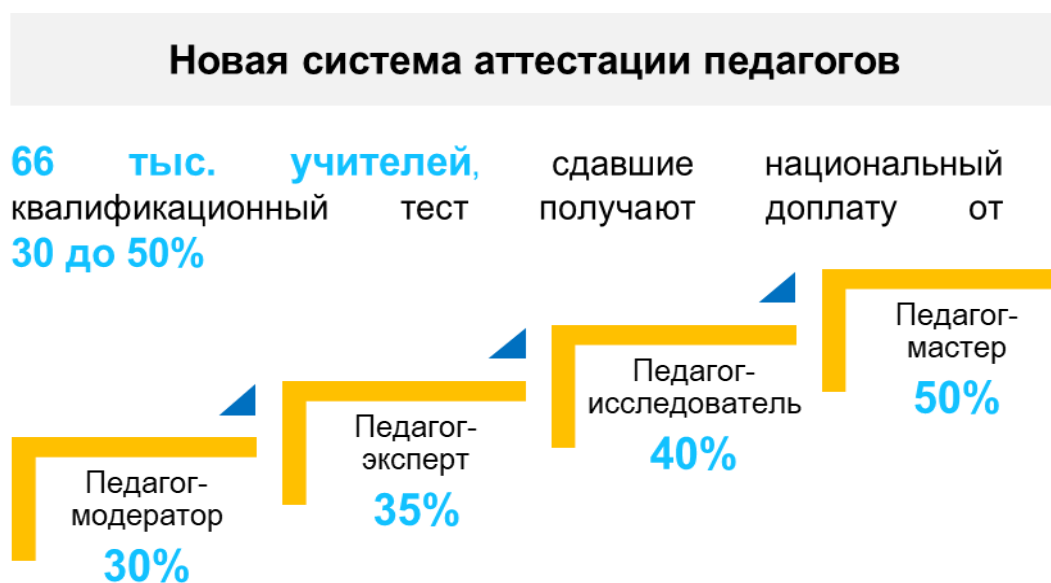
88 %

Учителей прошли курсы повышения квалификации по обновленному содержанию

297,1 тыс.

Учителей получают доплату (30%)

Педагог-модератор, педагог-сарапшы, педагог-зерттеуші, педагог-шебер біліктілігі үшін лауазымдық жалақыдан тиісінше 30-35-40-50% мөлшерінде қосымша ақы. Осы қосымша ақы 2018 жылдың 1 қыркүйегінен бастап жүзеге асырылады.

Осы мақсаттарға РБ-дан 2019 жылға 126,7 млрд. теңге бөлінді, оның ішінде:

95,1 млрд. теңге - 316 мың педагогтың жаңартылған мазмұн жағдайындағы жұмысы үшін қосымша ақы төлеуге;

31,6 млрд. теңге - 116 мың педагогтың педагогикалық шеберлік біліктілігі үшін қосымша ақы төлеуге.

Бұл ретте білім беру саласы қызметкерлерінің экономика бойынша ең төменгі жалақысы (107 мың теңге), мұғалімдердің апталық жүктемесі – ең жоғары (TALIS-2018), гранттардың 86% - ы 50-ден 85-ке дейін балл жинаған түлектер арасында бөлінген. Еңбекақының төмендігінен тәжірибелі мұғалімдер

мектептен кетеді, жыл сайын кадрлар тапшылығы артып келеді.

Педагог мәртебесі өте төмен. Бұл туралы педагогтардың әлеуметтік және құқықтық қорғалмауы куәландырады.

Жергілікті атқарушы органдар педагогтарды әлеуметтік қолдауды толық көлемде қамтамасыз етпейді. Педагогтер оның кәсіби міндеттеріне байланысты емес жұмыс түрлеріне тартылады, сондай-ақ мектеп әкімшілігі немесе әкімдік педагогтан оның кәсіби қызметіне байланысты емес есеп немесе ақпарат беруді талап етеді.

«Педагог мәртебесі туралы» заң жобасы аясында материалдық және материалдық емес ынталандырулар қарастырылған.

Білім беру жүйесіне білікті кадрларды тарту мақсатында мұғалімдердің еңбекақысы төрт жыл ішінде екі есеге ұлғайтылатын болады. Бұдан басқа, біліктілік деңгейі, тәлімгерлік, магистр дәрежесі және т. б. үшін қосымша ақы есебінен еңбекақы төлеуді саралап арттыру мүмкіндігі көзделеді.

Сондай-ақ педагогтың әлеуметтік пакетін кеңейту бойынша шаралар көзделеді: барлық деңгейдегі педагогтар үшін жыл сайынғы ақылы еңбек демалысын 56 күнге беру, мектепке дейінгі ұйымнан кезектен тыс орын алу, сондай-ақ жеңілдікті шарттармен тұрғын үй алу құқығын беру.

«Педагог мәртебесі туралы» ҚР Заңын сапалы іске асыру мақсатында жергілікті атқарушы органдар кәсіптік қызметтегі жетістіктері үшін қолайлы жағдайлар, қосымша ынталандыру және көтермелеу жасайтын болады.

Педагогтардың әлеуетін пайдаланудың тиімділігін және білім алушылардың білім деңгейінің сапасын арттыру мақсатында сабақтан тыс жүктемені төмендету бойынша шаралар кешені жүргізілетін болады.

СТАТУС И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ РОСТ ПЕДАГОГА

НАЦИОНАЛЬНОЕ КВАЛИФИКАЦИОННОЕ ТЕСТИРОВАНИЕ	ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГОВ	ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГОВ И ВХОД В ПРОФЕССИЮ
☐ Автоматизация ☐ Видеоконтроль ☐ Педагог самостоятельно подает заявку	☐ Аудиторные и дистанционные ☐ Ваучерная модель финансирования ☐ Создание ассоциации учителей-предметников	☐ Оплачиваемое наставничество ☐ «Боковой вход» в профессию ☐ Методическая поддержка

ЗАКОН РК «О СТАТУСЕ ПЕДАГОГА»

Повышение заработной платы: доплата за педагогическое мастерство, степень магистра, доплата в двукратном размере за классное руководство и проверку тетрадей			
ЗАЩИТА ПЕДАГОГА	СОКРАЩЕНИЕ НАГРУЗКИ	НЕМАТЕРИАЛЬНЫЕ СТИМУЛЫ	ПОВЫШЕНИЕ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПЕДАГОГА
☐ Не привлечение к несвойственным функциям	☐ Установление предела учебной нагрузки ☐ Отмена госаттестации школ и отчетности педагогов	☐ Гос. награда «Қазақстанның еңбек сіңірген ұстазы» ☐ Первоочередные места в детсады детям педагогов	☐ Расширение ограничений, по которым лица не допускаются к пед. деятельности ☐ Совет по этике, принесение присяги

Ғылым нәтижелілігін арттыру бойынша

Қазақстанда жыл сайын мемлекеттік бюджет есебінен қаржыландырылатын ғылыми жобалар мен бағдарламалардың нәтижелілігіне бағалау жүргізіледі.

2016 жылдан бастап ғылыми жобалар мен бағдарламалар санының өсуі болды, олардың нәтижелері жоғары және орташа ғылыми-практикалық нәтижелілік деңгейінде болды – 2018 жылы 64,9%-дан 72,4% - ға дейін. 2016 жылдан бастап берілген қорғау құжаттарының саны 2,5 есеге артты.

Алайда, ғылыми зерттеулер экономика мен қоғамның өзекті қажеттіліктеріне жеткілікті бағдарланбаған, бұл қоғамдағы ғылымға кері әсер етеді, ғылыми нәтижелерді коммерцияландыру әлеуетін және бизнес тарапынан ғылыммен ынтымақтастыққа қызығушылықты төмендетеді.

ЖОО-лар мен ҒЗИ қызметкерлерінің кәсіпорындарда жандандыру мақсатында трансферді/білім беруді жандандыру және білім беру арналарын кеңейту мақсатында бірлесіп қызмет етуіне рұқсат беретін нормалар жоқ.

Орын алған проблемалық мәселелерді шешу мақсатында БҒМ ҒҒК жұмысының транспаренттілігін қамтамасыз ету, мемлекеттік сараптама жүргізу, ғылымды қаржыландыру, сондай-ақ экономикаға нақты үлесін қамтамасыз ету үшін ҒЗЖ түпкілікті нәтижелеріне қойылатын талаптарды күшейту бөлігінде НҚА жетілдірілетін болады. Аяқталған ғылыми жобаларды/бағдарламаларды іске асырудың тиімділігін, мультипликативтік әсерді және ғылымның елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан үлесін бағалау жүйесі енгізілетін болады. Экономиканың қажеттіліктеріне сәйкес ғылымды дамытудың перспективалық бағыттарын айқындау үшін форсайттық зерттеулер жүргізілетін болады. Сондай-ақ, ғылымды қаржыландыруды ұлғайту және ҚР БДДБ-ға 2025 жылға дейін тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша шаралар қабылданатын болады.

Жастар арасындағы волонтерлік қызметті дамыту

БҒМ орта білім ұйымдары үшін «Білім беру саласындағы волонтерлік пен қайырымдылық және қазіргі жағдайда олардың білім беру жүйесін жетіктірудегі рөлі» атты әдістемелік ұсынымдар дайындады.

Колледждерге волонтерлікпен жалпы контингенттің (488 мың адам) ішінде 2 мың студент (0,4%) қамтылған. Жалпы, ол «Әлеуметтік жұмыс», «Шаштараздық өнер», «Емдеу ісі», «Тамақтандыруды ұйымдастыру», «Қосымша білім педагогы» мамандықтарында оқитын студенттер.

Жоғарыда аталған мамандықтар бойынша оқитын колледж студенттері балалар үйлерінде, қарт адамдар үйлерінде, мектептерде, емханаларда, мүгедектер үйлерінде волонтерлік қызмет көрсетеді.

2019 жылдың қыркүйегінен бастап «Жастар жылы» аясында балалар үйлерінде, қарт адамдар үйлерінде, білім беру және басқа әлеуметтік ұйымдарға көмегі үшін студенттерге біруақтылы төлемді қарастыратын «Әлеуметтік студенттік несие» жобасын бастау алады. 3 жыл ішінде волонтерлік қызметпен шамамен 50 мың студентті қамту жоспарлануда.

Қазіргі күні волонтерлер мен қатысушы ұйымдарды тіркеуге алатын онлайн платформаның (әзірлеуші - АҚДМ) әзірлеуі бітуде.

Жоба аясында студенттерге екі түрлі ваучер - 50 мың и 20 мың тенге (сәйкесінше 50 және 20 сағат жұмыс) ұсынылатын болады.

Қазірде БҒМ «Әлеуметтік студенттік несие» атты жобаны ЖОО іске асыру жоспарланған. ТЖКБ жүйесіндегі Волонтерлер мектебінің қызметіне әдістемелік ұсынымдар әзірленетін болады.

Волонтерлік қызметтің колледж студенттерінің адамгершілігін, азаматшылығын қалыптастырудағы маңыздылығын ескере отырып, ZHASTAR KZ” жобасының ағымдағы жылдың сәуірінен бастап іске асырылып жатқан бастамаларының бірі “Ашық жүрек” жобасы болып табылады. Бұл жоба колледждерде волонтерлікті дамытуға, көрсетілетін қызметтер спектрін кеңейтуге бағытталған. Жоба аясында әр колледжде волонтерлер клубын құру, аймақтық волонтерлер слетін өткізу, республика колледждерінің студенттері деректер базасын құру жоспарланған.

Жоба аясындағы қызметке жұмылдыру үшін студенттер арасында ауқымды ақпараттық -түсіндіру жұмыстарын ұйымдастырылатын болады.

«Дипломмен – ауылға» баспанасына бюджеттік несие беру үшін «Дипломмен – ауылға» бағдарламасы бойынша 2020 жылдан бастап жылына 20 млрд. тенгеге қаржыландыруды кеңейту

«Дипломмен – ауылға» Жоба шеңберінде мынадай әлеуметтік қолдау шаралары көзделген (2009 жылғы 18 ақпандағы № 183 ҚР ҰҚ.):

- 100 АЕК немесе 252 500 теңге көлеміндегі **көтерме жәрдемақы** (1 АЕК – 2525 теңге);

- **тұрғын үйге** 1500-АЕК-тен немесе 3 787 500 теңгеден аспайтын бюджеттік кредит.

Бүгінде Жоба ауылдық елді мекендерге жұмыс істеу және өмір сүру үшін келген денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласында дипломы бар мамандарды әлеуметтік қолдау шараларын көрсету бойынша мемлекеттік қызмет көрсету ережелері мен стандарттарына сәйкес орындалуда (ҰЭМ-нің 2014 жылғы 6 қарашадағы № 72 және 2015 жылғы 27 наурыздағы № 275 бұйрығы).

«Дипломмен ауылға» жобасы іске асырылған уақыт ішінде (2009-2018 жылдар) **60 мыңнан** астам маман **7,4 млрд.** теңге сомасындағы көтерме жәрдемақы алды. **27,5 мыңнан** астам маман **70,6 млрд. теңге** сомасында тұрғын үй алуға бюджеттік кредит алды.

2019 жылы 3 908 маманға 14,8 млрд.теңге сомасында тұрғын үйге кредит бөлінді.

2020 жылға 4 мың маманға 15,8 млрд. теңге көлемінде бюджеттік кредит беру жоспарлануда.

Республиканского бюджеттен бөлінген қаражат өңірлердің сұранысын бар болғаны 70-75%-ке жабады. 2019 жылы қаржы жетімсіздігі 6,3 млрд.теңге (1 663 маман). Қосымша қажеттілік барлық өңірге тән. Бұл ретте жоғары сұраныс

мынадай: Алматы облысында – 848,4 млн.теңге (224 адам), Қызылорда облысы – 818,1 млн.теңге (216 адам), Батыс Қазақстан облысы – 693,1 млн.теңге (183 адам) және Түркістан облысында – 579,5 млн.теңге (153 адам).

Бұл соманы 2020 жылы 20 млрд. теңгеге жеткізу тағы да 1,5 мың маманды тұрғын үймен қамтуға мүмкіндік береді.

Жобаны іске асыру тұтастай алғанда, әлеуметтік сала мен агроөнеркәсіптік кешен мамандарының ауылдық елді мекендерге тұрақтануы мәселесіне оң әсер етеді. Бұл кешенді түрде ауыл тұрғындарына қызмет көрсетуді жақсартып, мультипликативтік әсер береді. Ол ауыл тұрғындарының денсаулығының жақсаруына, сауатының артуы мен мәдениетінің өсуіне, қала мен ауыл арасындағы айырмашылықты теңестіруге қызмет етеді.

Жалпы, жоғарыда аталған мәселелерді шешу жөніндегі міндеттер мен шаралар ҚР Президенті Жолдауын іске асыру жөніндегі жалпыұлттық іс-шаралар жоспарының (ҚР Президентінің 2018 жылғы 12 қазандағы Жарлығы) 29-тармағын орындау аясында әзірленіп жатқан ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының жобасында (бұдан әрі – Жоба) ескерілетін болады.

Жобаны қабылдау мерзімі – 2019 жылғы желтоқсан.

Жобаны әзірлеуге педагогтар қауымының өкілдері, жас ғалымдар, қоғам қайраткерлері, білім беру саласындағы сарапшылар, үкіметтік емес ұйымдар және жергілікті атқарушы органдар қатысты.

Жобаны талқылау бойынша блогерлермен, қоғам қайраткерлерімен, сарапшылармен, «Атамекен» ҰКП өкілдерімен және т.б. бірнеше кездесулер өткізілді.

2. Отбасы және балалық институтын қолдау, инклюзивті қоғам құру

Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары жөніндегі уәкілдің қызметіне қатысты

Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары жөніндегі уәкіл қоғамдық бастамада қызмет етеді (ҚР Президентінің 10.02.16 ж. №192 Жарлығы).

Уәкілдің мақсаттары балалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің кепілдіктерін қамтамасыз ету, сондай-ақ олардың бұзылған құқықтары мен бостандықтарын мемлекеттік және қоғамдық институттармен өзара іс-қимылда қалпына келтіру.

Заңнамалық деңгейде Уәкілдің тәуелсіздігі мен балалар үшін қолжетімдігі принциптері айқындалған.

Уәкіл мемлекеттік органдар мен ұйымдарға, сондай-ақ балалардың құқықтарымен айналысатын мемлекеттік және қоғамдық институттардың құжаттарына кедергісіз қол жеткізе алады.

Уәкіл елдегі балалардың жағдайын риясыз бағалауға және ұлттық үкімет пен жергілікті билік органдары балалардың құқықтарына қатысты қабылдайтын заңдар мен шешімдерді әділ талдауға құқылы.

Бала құқықтары жөніндегі уәкіл қызметін қаржыландыру гранттық қаржыландыру есебінен жүзеге асырылады.

Балалар мен жастарға арналған Қоғамдық қабылдау бөлмесі жұмыс істейді.

БҚУ қызметін ақпараттық сүйемелдеу, мақалаларын, БҚУ қатысуымен өткен кездесулер, іс-шаралар материалдарын БАҚ-қа орналастыру жүргізіледі.

Бала құқықтары жөніндегі уәкілдің интернет-ресурсы жұмыс істейді - [www.balaombudsman.kz.](http://www.balaombudsman.kz), balaombudsman@gmail.com.

БҚУ-дің жұртшылықпен байланысын қолдау үшін Фейсбук әлеуметтік желісінде жеке аккаунты құрылған.

Сондай-ақ Уәкілдің қызметін ақпараттық сүйемелдеу Бірыңғай республикалық медиа-жоспар шеңберінде жүргізіледі.

2019 жылы бала құқықтары мәселелері бойынша 11136 материал жарияланды, соның ішінде 2276 республикалық, 2752 өңірлік, 6108 – интернет-ресурстардағы жарияланымдар.

2016 жылғы қарашадан бастап балалар мен жастарға арналған сенім телефоны жұмыс істейді (111 шұғыл қызметі).

БҚУ-дің жабық мекемелерге бару жөніндегі арнайы мониторинг топтары құрылған және жұмысын жалғастыруда. Ұлыбританиядан келген халықаралық сарапшылардың қатысуымен үш оқу тренингі өткізілді.

Өзекті мәселелерді талқылау бойынша төрт (2 халықаралық) конференция, балалармен, ҰЕҰ, мемлекеттік органдар өкілдерімен 20-дан астам кездесулер, мамандандырылған балар мекемелеріне (53 ұйым) сапарлар өткізілді.

Бас прокуратурамен, ЮНИСЕФ, Орталық Азиядағы Халықаралық түрме реформасы, ҚР-дағы Еуропалық одақ өкілдерімен, БҰҰ елдік агенттерімен меморандумдар жасалынып, сындарлы ынтымақтастық жолға қойылды.

2018 жылдан бастап Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің мемлекеттік әлеуметтік тапсырысы шеңберінде Бала құқықтары жөніндегі уәкіл офисінің қызметін қамтамасыз етуге жыл сайын 20 млн. теңге бөлінеді.

Балалардың құқықтарын қорғау жөніндегі шаралар кешеніне қатысты

Елімізде жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған 109 ұйым бар. Сондай-ақ, 4974 бала бар ТЖС-да орналасқан 15 балаларды қолдау орталығы бар. Жыл сайын балалар үйлері жабылады (2016 жылы – 140, 2019 жылы – 109), сондай-ақ ТШО-да орналасқан балаларды қолдау орталықтарын жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған ұйымдардың ПДО-ға оңтайландыру және трансформациялау жүргізіледі.

Республикада девиантты мінез-құлықты балаларға арналған 8 ұйым жұмыс істейді, контингенті 165 бала, оның ішінде:

150 бала контингенті бар 7 арнайы білім беру ұйымы және 15 бала контингенті бар ерекше режимде ұстайтын 1 білім беру ұйымы жұмыс істейді.

Бүгінде бірқатар проблемалар бар. Бұл-екінші рет жетімдіктің өсуі: асырап алынған немесе басқа отбасы түріне қабылданған баланы балалар үйіне қайтару

(2016-195, 2017-125, 2018-199), асырап алушы ата-аналардың дайын болмауы (өзара түсіністіктің болмауы, қамқорлықтағы адамның денсаулығы және т.б.). Ол үшін тәуліктің кез келген уақытында ТЖС-дағы баланы қабылдауға дайын болатын кәсіби фостерлік отбасылар енгізіліп, дамитын болады. Сондай-ақ отбасылық орналастырудың баламалы нысандарын дамыту мүмкіндігі қаралатын болады.

Сонымен қатар, республиканың барлық өңірлерінде девиантты мінез-құлықты балалармен және олардың ата-аналарымен жұмыс істеуге арналған ұйымдар жұмыс істемейді. Сондай-ақ девиантты мінез-құлықты балалармен жұмыс істеу және олардың біліктілігін арттыру үшін арнайы кадрлар даярлау жоқ. Осы мақсатта ТТЖ-дағы балаларды қолдау орталықтары қызметкерлерінің штат саны және халықаралық тәжірибені ескере отырып, қамқоршылық және қорғаншылық органдары мамандарының Сан нормативі бекітілетін болады.

Девиантты мінез-құлықты балаларға және олардың ата-аналарына өмірлік қиын жағдайда жүрген балалар үшін құрылатын қолдау орталықтары базасында олардың тұрғылықты жері бойынша қызмет көрсету қамтамасыз етілетін болады. Девиантты мінез-құлықты балалармен жұмыс істеу үшін бағдарламалар (стандарттар) әзірленеді, Балалардың құқықтарын қорғау саласындағы педагогтар мен мамандардың біліктілігін үнемі арттыру қамтамасыз етіледі.

Сондай-ақ заңнамаға өзгерістер енгізу жоспарлануда:

- девиантты мінез-құлықты балаларды ТЖС балаларға арналған орталықтарға жіберу, бұл болашақта арнайы білім беру ұйымдарын ТЖС орталықтарына ауыстыруға мүмкіндік береді;

- эмоциялық-мінез-құлықтық бұзылулары бар балаларды ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға жатқызу.

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алуға және өзіне өзі қол жұмсауға қарсы іс-қимылға қатысты

ЮНИСЕФ зерттеулерінің мәліметтері бойынша, қазақстандық балалардың 62% - ға жуығы зорлық-зомбылық пен кемсітушілікке ұшыраған. 15 мың бала тұрмысы нашар отбасыларда, 214 мың бала аз қамтылған отбасыларда тұрады. 5 мыңнан астам бала отбасында тұрмайды.

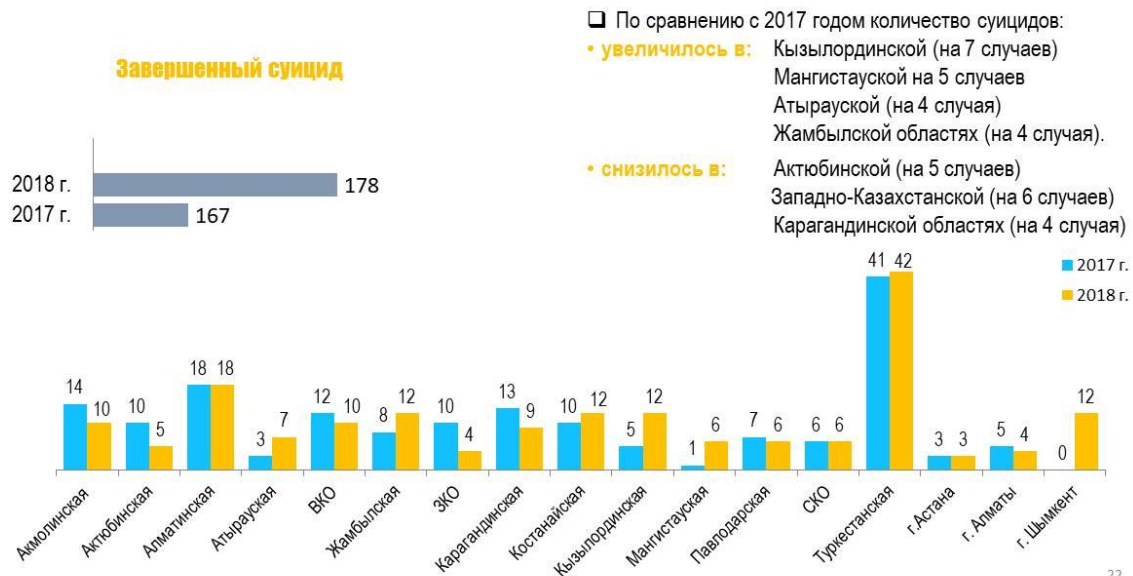
Жыл сайын ұлғаюда:

- кәмелетке толмағандар арасында суицид аяқталған жағдайлардың саны 6% (2017 ж. - 167, 2018 ж. - 178).

- кәмелетке толмағандардың жыныстық қол сұғылмаушылығына қарсы қылмыстар 8,8% (2017 ж. - 679, 2018 ж. - 739).

Ағымдағы жылдың 6 айында кәмелетке толмағандарға қатысты қылмыстың 3,6% - ға (1175 қарсы 1217) өсуі тіркелді, тіркелген суицид жағдайларының саны 6,6% - ға артты (167).

СУИЦИД СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

22

Қазіргі уақытта кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау бойынша 225 комиссия жұмыс істейді: 14 облыстық, 39 қалалық және 172 аудандық.

2012 жылдан бастап 2018 жылға дейін өңірлік комиссиялар 32 мыңнан астам отырыс өткізді (32151).

Кәмелетке толмағандарға көмек көрсету бойынша 67 мыңнан астам мәселе (67784) қаралды. Нақты көмек алған балалар саны 60144 кәмелетке толмағандар.

Сонымен қатар бірқатар шешілмеген мәселелер бар. Бұл-мектеп психологиялық қызметінің жұмыс жүйесінің болмауы, мектептен тыс мекемелерде, үйірмелер мен қызығушылықтары бойынша секцияларда тәуекел тобындағы балалардың бос болмауы.

Комиссия хатшысының функцияларын Білім және ішкі саясат басқармалары мен бөлімдерінің мамандарына жүктеуге және Комиссия хатшыларының біліктілік деңгейінің жеткіліксіздігіне байланысты кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссия қызметінің тиімсіздігі.

БҒМ жоғарыда көрсетілген проблемаларды ескере отырып, мынадай шараларды іске асыру жоспарланған.

1. Балалардың құқықтарын қорғауды күшейту және тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл, жасөспірімдер арасында суицидтік мәселелерін шешу бойынша Жол картасын әзірлеу және қабылдау (суицидтің алдын алу бойынша өңірлік бағдарламалар, 2019-2021 жылдарға арналған балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен қатыгездік профилактикасы бойынша бірлескен іс-қимылдардың Ведомствоаралық жоспарын іске асыру, өмірде қиын жағдайға тап болған балаларға арналған қолдау орталықтарының желісін дамыту және т. б.).

2. ҚР-да балалардың әл-ауқаты индексін апробациялау және енгізу.

3. Білім беру ұйымдарында психологиялық қызметтің жұмысын жүйелеу бойынша шаралар кешенін әзірлеу (*Жол картасын әзірлеу, психологтардың, кәмелетке толмағандардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссия хатшыларының, білім беру ұйымдарының және балалардың құқықтары мәселелерімен айналысатын білім бөлімдерінің мамандарының біліктілігін арттыру және т.б.*).

4. ҚББ бар балалар үшін жағдай жасау, оның ішінде мемлекеттік тапсырыс бойынша түзету қолдауын қамтамасыз ету.

Әлеуметтік жағдайы төмен отбасылардағы балаларға кепілдендірілген әлеуметтік пакетке қатысты

Балалардың құқықтарын қорғау саласындағы басым бағыт жалпыға міндетті білім беру қорынан жекелеген санаттағы балаларға материалдық және қаржылық көмек көрсету болып табылады.

Қордың орташа көрсеткіші - мектептерді ұстауға жұмсалатын шығыстардың жалпы сомасының 2,5%.

Қаражат сомасы 22,8% - ға өсті және 20 млрд.767 млн. теңгені құрады (2018 ж.-16 млрд. 26 млн.).

Жергілікті атқарушы органдармен жекелеген санаттағы 285 784 балаға материалдық көмек көрсетуге жалпы оқу қорынан 20 млрд.767 млн. теңге қарастырылды. (Мектеп бюджетінен 2,5%).

10 жылдан астам уақыт бойы «Мектепке жол» қайырымдылық акциясы өткізіледі, осы жылдар ішінде 20 млрд.теңгеден астам сомаға 3 млн. балаға көмек көрсетілді.

Қайырымдылық көмекті бөлуді орталықтандырылған есепке алу мақсатында «Ата мекенім» ҚБ қолдауымен «Мектепке жол» электрондық платформасы құрылды, ол арқылы демеушілер мен меценаттардан түскен қаражатқа кеңсе тауарлары мен мектеп киім-кешектері сатып алынады.

Проблемалық мәселелер арасында: материалдық көмектің біркелкі бөлінбеуі; сатып алынатын киімнің, аяқ киімнің, оқулықтардың, оқу құралдарының, мектеп-жазу керек-жарақтарының төмен сапасы; білім беру ұйымының алқалық басқару органы айқындайтын білім алушылар мен тәрбиеленушілердің өзге де санаттарына жататын тұлғаларды айқын анықтаудың болмауы, бұл өз кезегінде әртүрлі түсіндіруге әкеп соғады; отбасы мәртебесін растайтын құжаттарды жинау кезінде әуре-сарсаң; қаражатты бөлу мәселелері, көмек алуға өтініш беру тәртібі бойынша мектеп әкімшілігі тарапынан

Қабылданатын шаралар:

Енгізілетін өзгерістер ҚР үкіметінің 25.01.2008 жылғы №64 көздейтін:

- бөлінетін қаржы және материалдық қаражаттың жұмсалуына бақылау жасау және көмек алушылардың өзге санаттарын анықтау білім беру ұйымының қамқоршылық Кеңесіне жүктеу;

- жалпы білім беретін мектептерді ағымдағы ұстауға бөлінген контингентке пропорционалды бөлу;

- кіріспе басымдық түрінде материалдық көмек көрсету, бұл ретте, қаржылық көмек көрсету ғана көзделеді балалар үшін шұғыл көмекті қажет ететін төтенше жағдайлар нәтижесінде;

- көмек алу үшін құжаттарды жинау рәсімін оңайлату.

ҚР БҒМ 2012 жылғы 1 тамыздағы № 350 «Мемлекеттік білім беру тапсырысына байланысты қызметтердің тізбесін бекіту туралы» бұйрығына Мемлекеттік сатып алу туралы шартты тікелей жасасу жолымен бір көзден алу толықтыру енгізіледі (*шара сатып алынатын тауарлардың сапасын арттыруға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде халықтың әлеуметтік осал топтарынан балаларды қолдау бойынша мемлекет қабылдайтын шараларға оң әсерін тигізеді*)

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 6-бабына және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 25 қаңтардағы № 64 Қаулысына сәйкес **жергілікті атқарушы орган** білім алушыларды тамақтандыруды ұйымдастырады және білім алушылардың жекелеген санаттарын (*оның ішінде жетім балалар, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған, төтенше жағдайлардың салдарынан шұғыл жәрдемді талап ететін аз қамтамасыз етілген отбасылардан шыққан балалар және т.б.*) тегін тамақпен қамтамасыз етеді.

Жоспарланған шаралардың ішінде-аз қамтылған отбасы балалары үшін кепілді әлеуметтік пакетті енгізу.

Мектепте тамақтану тұрақты бақылауда.

Ыстық тамақты жаңа оқу жылында 6 047 мектепте немесе 87,5% мектепте (2018-2019 оқу ж. - 88%) 2 951 650 немесе 94% (2018-2019 оқу ж. - 94,7%) ұйымдастыру жоспарлануда.

Білім алушылардың жекелеген санаттарының 320 674 немесе 96,9% тегін ыстық тамақпен қамтамасыз етіледі.

Республиканың 3 өңірінде әкімдердің бастамасы бойынша бастауыш сыныптардың барлық оқушылары үшін тегін ыстық тамақ ұйымдастырылды (Нұр-сұлтан қ., Атырау, Батыс Қазақстан облыстары).

Осылайша, жергілікті бюджет және демеушілік қаражат есебінен тегін ыстық тамақпен оқушылар 548 628 немесе 18,6% (2018-2019 оқу ж. - 508 530 немесе 17,5%) қамтылатын болады.

19 485-тегін буфеттік тамақтану (аз қамтылған, көп балалы отбасылардың балалары, бастауыш сынып оқушылары және т. б.).

359 мектепте мектептегі тамақтанудың болмауы немесе 103 297 бала оқитын мектептердің жалпы санының 5,2% - ы (тамақтануды ұйымдастыру үшін жағдайдың болмауы), оның ішінде 4200 білім алушылардың жекелеген санаттары проблема болып қалып отыр.

Тамақтану ұйымдастырылмаған мектептердің ең көп саны Алматы (92 мектеп), Түркістан (87), Қарағанды (55), Шығыс Қазақстан (49), Жамбыл (30) облыстарында байқалады.

Шымкент қаласындағы 10 391 бала тегін тамақпен қамтылмайды. Өңірдермен жұмыс жүргізілуде.

Тамақтану сапасын жақсарту бойынша қабылданатын шаралар арасында - бұл мемлекеттік сатып алу веб-порталын пайдалана отырып, конкурстық рәсімдерді электрондық форматқа көшіру. Бұл міндетті біз Қаржы министрлігімен бірлесе отырып шешеміз.

Тамақтануды ұйымдастырудағы проблемалық мәселелер:

Республиканың 359 мектебінде мектептік тамақтандыру ұйымдастырылмаған, бұл жалпы білім беретін мектептердің жалпы санының 5,2%-ын құрайды (*тамақтануды ұйымдастыру үшін жағдайлардың болмауы*), онда 103 297 бала оқиды, оның ішінде 4200 жекелеген санаттағы білім алушылар.

Тамақтану ұйымдастырылмаған мектептердің ең көп саны Алматы (92 мектеп), Түркістан (87), Қарағанды (55), Шығыс Қазақстан (49), Жамбыл (30) облыстарында байқалады.

Бүгінгі таңда Шымкент қаласында білім алушылардың жекелеген санаттарының 10 391 (3,1%) тегін тамақпен қамтылмаған.

Ел бойынша тамақтанудың орташа құны 481 (баға мониторингіне сәйкес) орнына 333 теңге, бұл балалардың тамақтану рационының қысқаруына әкеп соғады (*тамақтану нормалары бойынша 2012 жылғы 12 наурыздағы №320 ҚР ПП-ның бұзылуы*).

Шешу жолдары:

Білім алушылардың мектеп тамақтануына қол жеткізуін қамтамасыз ету үшін ЖАО-ға қажетті жағдайлар жасау.

Қолданыстағы заңнамаға сәйкес білім алушылардың жекелеген санаттарын тамақпен қамтамасыз ету.

2019 жылдың жазғы кезеңінде 2,9 млн. немесе 96,6% (2018 ж. 2,8 млн. тг., 90,9%) оқушы жазғы уақытта демалыспен және жұмыспен қамтылған.

Республикада 13 153 сауықтыру лагерлері мен алаңдары, 236 қала сыртындағы лагерь (143 мемлекеттік, 93 жеке меншік) жұмыс істеді.

Дарынды балалар мен халықтың әлеуметтік осал топтарынан шыққан балалардың жазғы демалысын және сауықтырылуын ұйымдастыруға жергілікті бюджеттен 4 млрд.333 млн. 563 мың теңге бөлінді.

Әлеуметтік жағынан осал санаттағы балалар-313 084 (99,2%) (2018 ж. - 260 127 немесе 95,5%); ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар - 63 572 (85%) (2018 ж. - 49 441 немесе 78%); жетістіктері бар балалар - 769 949 (91,5%) (2018 ж. - 655 845 немесе 86,2%), девиантты мінез - құлықты балалар - 23 716 (96,4%) (2018 ж. - 29 792 немесе 91,6%).

2019 жылдан бастап:

ҰБМБ ақпараттық жүйесіне аталған деректерді енгізу жолымен балаларды жазғы демалыспен қамту мониторингі.

Балалардың демалысын, сауықтырылуын және бос уақытын ұйымдастыруға құқықтарын іске асыру мәселелерін бақылау (2018 жылғы 24 мамырдағы «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне кәсіпкерлік қызметті реттеуді жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен

толықтырулар енгізу туралы» ҚРЗ, «Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» ҚРЗ).

2020-2023 жылдарға арналған санаторийлер, турбазалар, ұлттық парктер, жоғары оқу орындары жанынан лагерьлер ашу, әрекетсіз лагерьлерді қалпына келтіру жолымен балалар лагерьлерінің желісін кеңейтудің жол картасы бекітілді (2019 жылғы 9 тамыздағы № 356 бұйрық).

Әлеуметтік салада халықтың рейтингтік сұрауын ұйымдастыру. қала сыртындағы балалар лагерлері қызметінің сапасын анықтау үшін.

Интернет сервис аналогы бойынша қала сыртындағы балалар лагерьлерінің электрондық каталогын әзірлеу «Booking.com» ескерту.

Отбасы институтын нығайту және дамыту Қазақстан Республикасындағы отбасы және гендерлік саясаттың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасында баяндалған қағидаттар мен тәсілдер негізінде жүзеге асырылады (Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 6 желтоқсандағы № 384 Жарлығы).

Ағымдағы жылы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі ҰЕҰ-мен бірлесіп гранттық қаржыландыру шеңберінде ажырасудың алдын алуға, балаларға кеңес беру қызметін көрсетуге, бірінші кезекте, қиын өмірлік жағдайда, балалардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға бағытталған 20 жобаны іске асыруда.

Ресми статистика деректері бойынша, 2018 жылы республикада тіркелген ажырасулар саны 54 797 бірлікті, 2017 жылы – 54 626, 2016 жылы – 51 993 бірлікті құрады.

Ең көп саны Алматы, Қарағанды, Шығыс Қазақстан облыстарында, Алматы, Нұр-сұлтан қалаларында тіркелген. Ең аз саны батыс өңірлерде, СҚО және Қызылорда облысында байқалады.

Ағымдағы жылдың 6 айында 29 025 ажырасу тіркелді, бұл 2018 жылдың сәйкес кезеңіне қарағанда 1571 бірлікке артық – 27 454. 2019 жылдың бірінші жартыжылдығында неке саны 59 555 құрады. 2018 жылдың бірінші жартыжылдығында-58 408.

АҚДМ осы мақсатта Дағдарыстық орталықтар одағымен бірлесіп, ағымдағы жылы 8 өңірде пилоттық кешенді жоба шеңберінде "Бақытты отбасы" отбасылық соттар жанынан отбасын ресурстық қолдау бойынша 11 орталық ашылды (Жоғарғы Сотпен, Нұр-сұлтан, Алматы, Өскемен, Тараз, Қарағанды, Атырау және Қостанай қалаларында).

Бұл орталықтарда ажырасуға бастамашы жұптар психолог, заңгер, әлеуметтік қызметкер кеңестерін тегін алады.

Мысалы, өткен жылы Астана қаласының Алматы аудандық сотына мыңнан астам отбасылық іс келіп түсті. Бес жүзден астам өтініш некені бұзуға берілді. Олардың ішінде 150-ге жуық жағдайларда судьялар, психологтар мен медиаторлар ерлі-зайыптыларды татуластыра алды.

Ағымдағы жылдың қаңтар-ақпан айларында отбасылық соттар 2018 жылдың осы кезеңімен салыстырғанда 418 отбасы жұптарын татуластыра алды.

Халықаралық сарапшылардың, жаттықтырушылардың, отбасылық медиацияда мамандардың қатысуымен мамандарды оқытудың ауқымды бағдарламасы әзірленді. Отбасын құруды жоспарлап отырған жас жұптармен жұмыс жүргізілуде.

Гранттық қаржыландыру шеңберінде еліміздің 9 өңірінде балалары бар отбасыларына, ең алдымен, өмірлік қиын жағдайда әр түрлі қызметтер көрсету үшін әлеуметтік қызметтердің қызметі ұйымдастырылды.

«ONEGE» жобасы аясында «Отбасы академиясы» отбасын кешенді қолдау орталығы оқыту семинар-тренингтерін, әлеуметтік қызмет мамандарына арналған вебинарлар өткізеді, әдістемелік материалдар, бейнероликтер, «Жанұя» мобильдік қосымшасы әзірленуде.

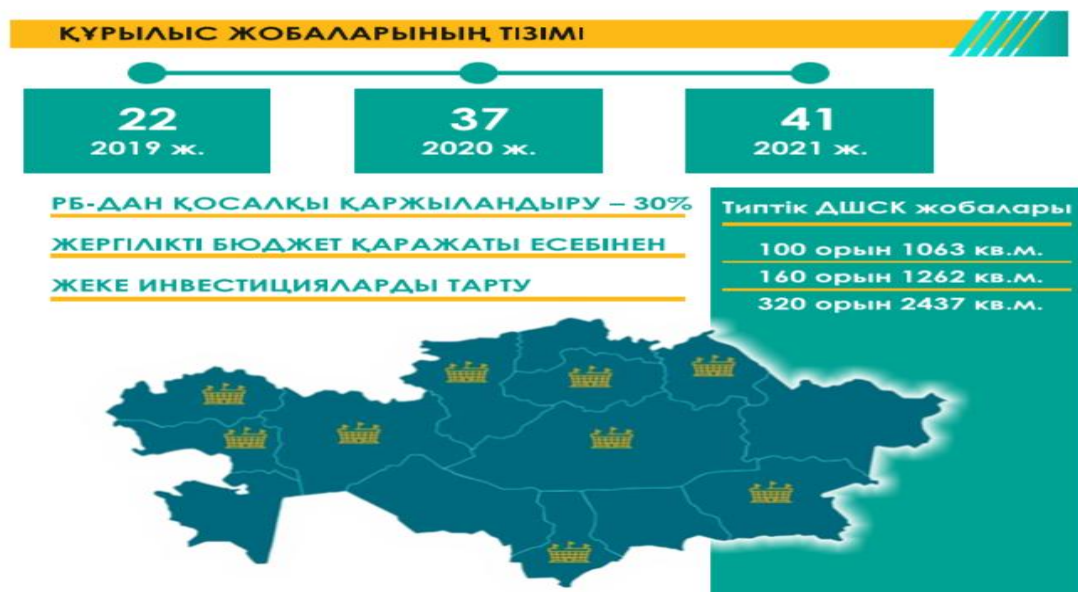
Отбасы жағдайын зерттеу үшін әлеуметтік зерттеулер жүргізіледі, оның қорытындысы бойынша "Қазақстандық отбасылар – 2019" атты ұлттық баяндама ұсынылады.

Бұдан басқа, жүйелі негізде балалар мен жастардың құқықтары мен мүдделерін қорғау жөніндегі іс-шаралар кешені іске асырылуда (бала мен денсаулық, мүмкіндігі шектеулі балалар, балалар мен кәсіпкерлік, бала мен заң, құқық қорғаушы және басқалар).

Қарт адамдарды қолдау бойынша тұжырымдамалық тәсілдер әзірленуде.

3. Бұқаралық спортты дамыту

Қазіргі уақытта республика бойынша дене шынықтыру мен спорт саласында 40-тан астам жоба іске асырылуда. Мысалға, көпфункционалды спорт алаңшаларын, спорт ғимараттарын салу, жұмыс істеп тұрған спорт сарайларына ағымдағы жөндеу, сондай-ақ жаңа спорт нысандарын салу жоспарлануда.

Бұқаралық спортты дамытудың негізгі көрсеткіштерінің бірі ретінде дене шынықтыру мен спортпен айналысатын халық қамтуын 2025 жылға таман 35% дейін жеткізуді қамтамасыз ету болып табылады.

2018 жылдың нәтижесі бойынша дене шынықтыру мен спортпен жүйелі түрде айналысатындардың саны 5,4 млн. адамнан жоғары немесе ел халқының 29,8% (2017 жылы - 5 млн. адам (28,7%), 2016 жылы - 4,8 млн. адам (27,4%).

Дене шынықтырумен және спортпен айналысатын халықтың ең белсенді үлесі жалпы білім беретін мектептердің оқушыларына тиесілі. Оқушылар арасынан мектеп жасындағы 1,8 млн. бала дене шынықтырумен және спортпен шұғылданады. Бұл ретте, ауылда мектептерде секциялық сабақтармен 816 мыңнан астам бала қамтылған немесе мектептердегі оқушылардың 26,3% үлесі.

Республиканың жалпы білім беретін ұйымдарында 42 мыңнан астам спорт секциялары, оның ішінде 4689-ы спорттың ұлттық түрлері бойынша.

2018-2019 оқу жылында оқушыларды спорт секцияларымен қамту 36,7% құрады, оның ішінде спорттың ұлттық түрлері бойынша – 105 мың оқушы.

Мектептерде мектеп ішіндегі және аудандық (қалалық) деңгейлерде бұқаралық спорт түрлері (футбол, волейбол, баскетбол) бойынша мектеп спорт лигасы іске асырылады, онда мектеп жасындағы 1 млн.-нан астам бала қатысады.

Мектеп оқушылары мен колледждер шәкірттерінің 53 жазғы және 10 қысқы спорт түрлері бойынша жазғы (қысқы) Спартакиадалары өтіп тұрады, 1,5 млн.-нан астам оқушы қамтылады.

Бұқаралық, ойын, қимылды спорт түрлерін дамыту мақсатында оқу бағдарламаларындағы сағаттар қайта қаралатын болады.

Спорттың ұлттық түрлері (тоғызқұмалақ, қазақша күрес, асық ату және т.б.) барлық деңгейлердегі спорт жарыстарында кеңінен орын алатын болады. Сондай-ақ волейбол, баскетбол және футбол бойынша мектеп спорт лигаларының желісін одан әрі кеңейту жұмысы жалғасатын болады.

Мектеп жасындағы балалар

84,5% – спортзалдар

1 млн. 834 мың оқушылар

6 203 – спорт алаңдар

63% барлық оқушылардың

59 – бассейндер

үлесі

Тұрғылықты жері бойынша дене шынықтыру-сауықтыру жұмыстарын қамтамасыз ету мақсатында мектеп жасындағы балалар арасында қосымша білім беру мекемелері жұмыс істейді, олардың ішінде 570 балалар-жасөспірімдер клубы, 172 мыңнан астам балалар мен жасөспірімдерді қамти отырып, дене

шынықтыру даярлығының 87 бірлігі балалар-жасөспірімдер клубы жұмыс істейді.

Салауатты өмір салтын қалыптастыру орталығымен бірлесіп, 2019 жылғы I жартыжылдығында республика бойынша 2,5 млн. астам адамды қамтитын 25 мыңнан астам спорттық-бұқаралық іс-шаралар өткізілді, оның ішінде ауылдық жерлерде 1,1 млн. астам адамды қамтитын 16 мыңнан астам спорттық-бұқаралық іс-шаралар өткізілді.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасының жазғы және қысқы спорт түрлері бойынша тестілерді тапсыру халық арасында қызмет дәрежесіне қарамастан еңбек ұжымдары, банк қызметкерлері, ардагерлер, мемлекеттік және мекеме қызметшілері, сонымен қатар, жоғары оқу орындарында және жалпы білім беру мектептерінде тұрғылықты мекен-жайына байланысты спорт түрлерінен спартакиадалар өткізу тұрақты негізде қамтамасыз етілген. 2019 жылғы бірінші жартыжылдығында тест тапсыруға 3,4 млн. адам қатысты, оның ішінде 49 мыңнан астамы Президенттік деңгей нормативтерін орындады, оның ішінде ауылда 19 мыңнан астам адам, 145 мың адам ұлттық деңгей нормативтерін орындады, оның ішінде ауылда 67 мың адам.

Қазіргі уақытта бар спорт инфрақұрылымдарының қолдану тиімділігін арттыру және балаларға арналған спорт кешендері мен ғимараттарға қол жетімділігін қамтамасыз ету бойынша жұмыс жүргізілуде.

Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес барлық жастық топтар арасында дене шынықтыру мен бұқаралық спорты дамыту және балаларға арналған инфрақұрылымдардың қол жетімдігін арттыру жөнінде шаралар қабылдау бойынша заңнаманы жетілдіру жоспарланған.

Балалар мен жасөспірімдердің денелік дайындалғандық клубтарының және сабақтан тыс уақытта балаларды шұғылдандыруға арналған балалар мен жеткіншек клубтарының санын көбейтуге бағытталған шаралар жоспарланған. Бұқаралық спортты дамыту бойынша кешендік жоспар қабылданатын болады.

Спорт мекемелері мен жалпы білім беру ұйымдарын қосымша спорт жабдықтарымен қамтамасыз ету бойынша шаралар қабылданатын болады.

Одан тыс спорт саласындағы кадрлердің біліктілігін арттыру және дайындау, сонымен қатар оқу орындарында спорт секцияларын ашу жобалануда.

4. Медициналық қызметтердің сапасы мен қол жетімділігін қамтамасыз ету

Медициналық-санитариялық алғашқы көмектің (бұдан әрі – МСАК) **сапасы мен қолжетімділігін** арттыру мақсатында Қазақстан Республикасында медициналық-санитариялық алғашқы көмекті дамыту жөніндегі 2019 – 2020 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары бекітілді (*Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2019 жылғы 10 маусымдағы № 103-ө өкімі*)

МСАК дәрігеріне жүктемені және кадрлар тапшылығын төмендету, медицина қызметкерлерінің жалақысын арттыру, МСАК ұйымдарында медициналық ақпараттық жүйелерді енгізу бойынша шаралар қабылдануда.

МСАК жетілдіру үшін қаржыландыруды одан әрі ұлғайту, МСАК дәрігеріне жүктемені төмендету мақсатында МСАК орталықтарын ашу жоспарлануда

Денсаулық сақтау министрлігінің мәліметінше, 2019 жылдың 7 айының қорытындысы бойынша **ана өлімі 13%** - ға төмендеп, 100 000 тірі туылғанға 12,5 құрады (2018 жылдың осы кезеңінде 14,4).

Көрсетілген кезеңде **нәрестелер өлімі** 1000 тірі туылғандарға шаққанда 8,2 құрады (*2018 жылғы 7 айда 8,2*).

Ана мен балаға медициналық көмектің сапасын арттыру мақсатында Денсаулық сақтау министрлігі әкімдіктермен бірлесіп 2019 жылға арналған ана өлім-жітімін азайту жөніндегі жедел жоспарды және 2019-2021 жылдарға арналған Бала мен бала өлім-жітімін азайту жөніндегі жоспарды бекітті.

Жоспарлар ана мен баланы қорғау саласындағы халықаралық және ұлттық сарапшылардың қатысуымен әзірленді және босандыру мен балалық қызметтердің инфрақұрылымын жақсартуды, кадрлық әлеуетті нығайтуды, әйелдер мен балаларға медициналық көмекті ұйымдастыруды және т.б. көздейді.

Дәрі-дәрмекпен қамтамасыз етуді орталықтандыру жүргізілді, онлайн трансляция режимінде өткізу арқылы дәрі-дәрмек сатып алудың ашықтығын қамтамасыз ету бойынша шаралар қабылданды, тегін дәрі-дәрмек берудің электрондық есебі енгізілді.

Сондай-ақ, емханаларды дәрі-дәрмекпен қамтамасыз етудің ақпараттық жүйелерін дербестендірілген деректермен (бұдан әрі – АЖДД) және «СҚ-Фармация» ЖШС бірыңғай ақпараттық фармацевтикалық жүйесімен интеграциялау жүргізілді. Интеграция тегін дәрілерге арналған электрондық рецептілердің 100% - ын қамтуға, дәрі-дәрмек қалдықтарын онлайн режимде есепке алуға, қажеттілікті қалыптастыру процесін тиімді жоспарлауға және бақылауға мүмкіндік берді.

Дәрілердің нақты алынуын бақылау мақсатында пациенттерге SMS-хабарлама жіберу жобасы іске асырылды

Дәрілік заттардың бағасын реттеу, дәрілік заттар мен медициналық бұйымдардың этикалық ілгерілеуін енгізу, тегін амбулаториялық дәрілік

заттардың тізбесін кеңейту, формулярлық жүйені жетілдіру жөніндегі шаралар іске асырылды.

2019 жылы тегін қамтамасыз ету үшін сатып алынатын дәрі-дәрмек тізімі 2018 жылмен салыстырғанда 108 атауға артты.

Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесін (бұдан әрі - МӘМС) енгізуге дайындық шеңберінде 2020 жылғы 1 қаңтардан бастап МӘМС жүйесіне қатысушылардың қатынастарын және тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемінің (бұдан әрі – ТМККК) жаңа моделін реттейтін нормативтік құқықтық базаны қалыптастыру жөніндегі жұмыс жалғасуда.

2019 жылғы 20 маусымда ТМККК жаңа моделі бойынша (*Үкіметтің 2019 жылғы 20 маусымдағы № 420 қаулысымен*) және МӘМС жүйесінде (*Үкіметтің 2019 жылғы 20 маусымдағы № 421 қаулысымен*) медициналық көмек тізбесі бекітілді. Медициналық көмек көрсету бойынша заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер өзектілендірілді.

МӘМС туралы Заңмен 15 жеңілдік санаты анықталды, олар үшін МӘМС жарнасын мемлекет жүзеге асыратын болады.

Бүгінгі күні 15 жеңілдік санатының саны 10.6 млн. адамды құрайды (немесе елдің барлық халқының 57%).

МӘМС тиімді енгізу мақсатында мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерін ықпалдастыру жалғасуда, медициналық ақпараттық жүйелер енгізілуде, медициналық ұйымдар компьютерлік техникамен және Интернетке қолжетімділікпен жарақтандырылады.

Барлық өткізілетін іс-шаралар медициналық қызметтер нарығындағы ашықтықты және бәсекелестікті арттыруға, мамандардың еңбекақы деңгейі мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруды қоса алғанда, тарифтерді жетілдіруге, медициналық қызметтердің қолжетімділігі мен сапасын арттыруға, медициналық қызметтер үшін «қалта» шығыстарын төмендетуге, МӘМС тиімді енгізуге және МЖӘ дамытуға ықпал ететін болады.

МӘМС-ті толық және ауқымды енгізуге дайындық үшін, ағымдағы жылдың 1 қыркүйегінен бастап Қарағанды облысында МӘМС бойынша пилоттық жоба басталды.

Қарағанды облысында МӘМС пилоттық енгізу сақтандырылған адамдардың мәртебесін сәйкестендіруге, ТМККК және МӘМС құралдарын бөлек есепке алуға және жалпы 2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап МӘМС енгізуге дайындық деңгейін анықтауға бағытталатын болады.

Сондай-ақ «церебралды сал ауруы» диагнозы бар балаларды медициналық және әлеуметтік сүйемелдеуді жақсарту жөніндегі іс-шаралар жоспары әзірленіп, қабылданатын болады, оған балалар үшін «қадамдық қолжетімді» шағын және орта оңалту орталықтары желісін кеңейту шаралары қоса кіреді.

5. Мәдениет саласының қызметкерлерін қолдау

ҚР Президентінің а.ж. 2 қыркүйегіндегі Жолдауын іске асыру мақсатында 2020 жылдан бастап мәдениет қызметкерлерінің жалақысын көтеру мәселесі пысықталатын болады. Үкіметтің тиісті қаулысы а.ж. соңына дейін қабылданатын болады.

Ауылдық тұрғылықтық жерге жұмыс немесе тұруға келген мәдениет саласының мамандарына «Агроөнеркәсіптік кешенді және ауылдық аумақтарды дамытуды мемлекеттік реттеу туралы» Заңына сәйкес әлеуметтік кепілдік қарастырылғанын атап өткен қажет. Атап айтқанда кепілдік еңбекақы 25% кем емес мөлшерде көтеру, қызметтік тұрғын үй немесе құрылыс үшін жер телімін берілу, коммуналдық қызметтерді төлеу және т.б. жағында қолданылады.

6. Әлеуметтік қолдау жүйесін дамыту

Зейнетақы жүйесінің тиімділігін арттыру, шығындарды оңтайландыру және инвестициялық активтерді басқару сапасын арттыру мақсатында ағымдағы жылдың соңына дейін келесі мәселелер қаралады:

- жұмыс істейтін азаматтардың өз жинақталған зейнетақы қаражатының бір бөлігін Тұрғын үй сатып алу үшін немесе білім алуға ақы төлеу мақсатында мақсатты пайдалануы;

- бірыңғай әлеуметтік қор құру және бір әлеуметтік төлем енгізу жолымен әлеуметтік қамсыздандырудың бюджеттен тыс жүйесін шоғырландыру.

Осы тапсырмаларды іске асыру қызметкерлерді әлеуметтік қорғау мүдделерін ескере отырып, кешенді және егжей-тегжейлі пысықтауды, жүктемені төмендетуді және қызметкерлердің жалақысын арттыру және жаңа жұмыс орындарын ашу бойынша бизнес үшін ынталандыруды сақтауды талап етеді. Сондай - ақ, зейнетақы жинақтарын қалыптастырудың негізгі мақсаты жоғалған кірістің 40% - ынан төмен емес деңгейде немесе ЭЫДҰ стандарттары деңгейінде (жоғалған кірістің 50% - 60%-ы) барабар зейнетақы төлемдерін қамтамасыз ету болып табылатынын ескеру қажет.

Бұл үшін Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің базасында (2019 жылғы 19 тамызда) жинақтаушы зейнетақы жүйесін одан әрі жетілдіру жөніндегі жұмыс тобы құрылды. Оның құрамында сарапшылар деңгейінде мүдделі мемлекеттік органдардың, «Атамекен» ҰКП, ҚҚК, кәсіподақтар өкілдері, тәуелсіз сарапшылар және т. б. енгізілген.

Президенттің осы жұмыс тобының шеңберінде әзірленген Президенттің тапсырмаларын іске асыру жөніндегі ұсыныстар кейіннен Қазақстан Республикасының Үкіметі деңгейіндегі жұмыс тобының қарауына шығарылатын болады.

Көп балалы аналарды шағын және шағын бизнеске тарту үшін өнімді жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған "Еңбек" Мемлекеттік бағдарламасының қолданыстағы тетіктері қайта қаралатын болады.

«Еңбек» Мемлекеттік бағдарламасы бойынша несие беру құралы халыққа шағын несие алудың қарапайымдылығы мен қолжетімділігін қамтамасыз ете отырып, өзінің тиімділігін көрсетті.

ЖИНАҚТАУШЫ ЗЕЙНЕТАҚЫ ЖҮЙЕСІНЕН ТӨЛЕМДЕР АЛУ ҚҰҚЫҒЫ

БЖЗҚ-дан зейнетақы төлемдерін алу құқығы

Бірінші және екінші топ мүгедектігі бар тұлғалар

Ең төмен зейнетақы мөлшерін қамтамасыз етуге жеткілікті зейнетақы қорланым соммасы бар тұлғалар

Зейнетақы жасына жеткен тұлғалар

13,5 млн. тг. 51 жас

10,1 млн. тг. 55 жас

ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЛАНЫМЫН шешіп алу

Ел шегінен тысқары жерге тұрақты өмір сүруге кету

Салымшының өлімі болған жағдайда

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІРЫҢҒАЙ ӘЛЕУМЕТТІК ҚОРЫН ҚҰРУ

Активтердің инвестициялық басқару сапасын жақсарту және шығындарды оңтайландыру

Міндеттерді орындау мен қамтамасыз ету үшін Қордың кірістілігін арттыруға бағытталған бірыңғай **ИНВЕСТИЦИЯҒЫҚ САЯСАТ** әзірлеу

Бюджеттен тыс әлеуметтік қамтамасыз ету жүйесін шоғырландыру

Әлеуметтік саланың қаржылық ағындарын есепке алу және өндеудің **БІРЫҢҒАЙ** жүйесін құру

Бір әлеуметтік төлемді енгізу

Бюджеттен тыс қорларға **ӘЛЕУМЕТТІК ТӨЛЕМДЕРДІ** төлеу және есептеу **ТЕТІКТЕРІН** жеңілдету

Бағдарламаны іске асырудың 2,5 жылы ішінде 2017 жылдан бастап 27 мыңнан астам адам шағын несие алды, оның 64% - ы немесе 17 мыңнан астамы бірінші рет жеке бизнесті ашты.

Көп балалы аналарды шағын және шағын бизнеске, оның ішінде үйде тарту жөніндегі шараларды пысықтау үшін Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігі мемлекеттік органдар, «Атамекен» ҰКП және бизнес-қауымдастықтар өкілдерінің қатарынан жұмыс тобын құруды жоспарлап отыр.

Көп балалы аналарды шағын және шағын бизнеске тартуға бағытталған өзгерістер ағымдағы жылдың соңына дейін қабылданады.

V. КҮШТІ АЙМАҚТАР, КҮШТІ ЕЛ

1. ЖАО жұмысының тиімділігін арттыру

- Пилоттық жобасы ретінде халықтың жергілікті билік жұмысының тиімділігін бағалау жүйесін енгізу

Жергілікті биліктің тұрғындармен жұмыс тиімділігін бағалау жүйесінің пилоттық жобасын енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеу мақсатында жыл соңына дейін пилоттық өңірлер мен бағалау әдістемесін анықтайтын жұмыс тобы құрылады.

Пилоттық жоба нәтижесі бойынша 2020 жылдың соңына дейін ҚР Президенті Әкімшілігіне жергілікті биліктің бүкіл еліміз бойынша жұмыс тиімділігін халықтың бағалауы енгізіледі.

2. Бюджетаралық қатынастар жүйесін реформалау

- Жергілікті бюджетті қалыптастыруға халықты шынайы жұмылдыру арқылы бюджет процесінің ұйымдастыруын қайта қарау

Халықты жергілікті бюджетті қалыптастыруға жұмылдыру тетігі «халық қатысатын бюджеттер» арқылы іске асырылады.

Ұлттық экономика министрлігі биыл Нұр-Сұлтан қаласында іске асырылған пилотты зерттедік.

«Халық қатысатын бюджеттерді» қалаларда 2020 жылдан бастап, қалалардағы аудандар деңгейінде енгізу ұсынылып отыр.

Осылайша, келесі жылы халықтың қатысуымен 55 бюджет енгізіледі (Нұр-Сұлтан, Алматы, Шымкент, Ақтөбе, Қарағанды қалаларындағы аудандарда және облыстық маңызы бар қалаларда).

Жыл соңына дейін Жергілікті бюджеттер жобасын әзірлеу ережелеріне толықтырулар енгізіледі.

Ережелерде «халық қатысатын бюджеттерді» құрудың, халықтың ұсыныстар беру, дауыс беру және жобаларды іріктеуінің бірыңғай тәртібі белгіленеді.

«Халық қатысатын бюджеттер» арқылы бөлінетін шығын түрлері анықталады. Бұл негізінен абаттандыруға қатысты.

«Халық қатысатын бюджеттерге» бөлінетін бюджет қаражатының ең аз көлемін Министрлік белгілейді (мәселен, қалалардың, қалалардағы аудандардың бюджет шығындарының 1%-і).

«Халық қатысатын бюджеттерді» енгізу жергілікті биліктің жұртшылықпен өзара іс-қимылын күшейтіп, бюджет процесінің сапасы мен ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді.

Анықтама: Аудандық маңызы бар қалаларда, ауылдарда, кенттерде, ауылдық округтерде «халықтық қатысу бюджеті» жергілікті қоғамдастықтың жиындары мен жиналыстары арқылы іске асырылатын болады. Бұл жергілікті өзін-өзі басқару бюджеті.

«Қатысу бюджетін» енгізу жергілікті биліктің жұртшылықпен өзара іс-қимылын күшейтеді және бюджет процесінің сапасы мен ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді.

- Бюджеттің 4-деңгейінің жергілікті кіріс көздерін ұлғайту бойынша ұсыныстарды дайындау

Қазіргі уақытта бюджеттің 4-деңгейінің жергілікті кіріс көздерін ұлғайту мақсатында талдау жүргізілуде.

Талдау қортындысы бойынша жыл соңына дейін мүдделі мемлекеттік органдар бюджеттің 4-деңгейіне беру үшін салық және төлемдер тізбесі белгіленеді.

Жүргізілген жұмыстардың нәтижесі бойынша ҚР Үкіметіне заңанамаға өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша нақты ұсыныстар беріледі.

3. Басқарылмалы урбанизация және бірыңғай тұрғын үй саясаты

- Қазақстан Республикасының заңнамасына ең ірі үш қала әкімшіліктерінің өкілеттерін, оның ішінде қала құрылысы саясаты, көлік инфрақұрылымы, сәулет келбетін қалыптастыру салаларында кеңейтуді қарастыратын өзгерістер мен толықтырулар енгізу

«Астана мәртебесі туралы» және «Алматы қаласының ерекше мәртебесі туралы» Заңдарда Нұр-Сұлтан мен Алматы қалаларының әкімшіліктерінің өкілеттік шеңбері анықталған.

Атап айтқанда, «Астана мәртебесі туралы» Заң республика астанасының жұмыс істеуі саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейді, оның құқықтық, экономикалық және ұйымдастырушылық негіздерін анықтайды.

Осылай, Заңның 7-бабына сәйкес астананың жергілікті мемлекеттік басқару органдарының республика астанасының міндетін жүзеге асыруды қамтамасыз ету бойынша тапсырмалары:

1) астананың республиканың саяси, әкімшілік, мәдениет және экономикалық орталығы рөлін орындау үшін жағдай жасау;

2) дүниежүзінің басқа астаналары арасында астананың бәсекелестік мүмкіндіктерін жоғарлату, орнықты дамуы бар қала жасау;

3) астананы халықаралық қатынастар орталығы ретінде дамыту;

4) Президент, Парламент, Үкімет, Жоғарғы сот, басқа орталық мемлекеттік органдар, сонымен қатар шетел мемлекеттерінің дипломатиялық өкілдіктерінің жұмыс істеуіне жағдай жасау;

5) жалпымемлекеттік және халықаралық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізуге жағдай жасау;

6) Қазақстан Республикасы заңнамасында қарастырылған бас өкілеттерді іске асыру бекітілген.

Осы арада, «Алматы қаласының ерекше мәртебесі туралы» Алматының ғылыми, мәдени, тарихи, қаржылық және өндірістік орталық ретіндегі ерекшеліктерін ескере отырып, Заң оның ерекше мәртебесін анықтайтын құқықтық негіздерін, қаржылық, экономикалық және әлеуметтік ынталандыруды орнату арқылы оның одан әрі даму кепілдігін заңдастырады.

Осылайша, заңнамада астана мен мемлекеттік маңызы бар қалалар қызметінің құқықтық, экономикалық және ұйымдастырушылық негіздері реттелген.

2018 жылы мемлекеттік маңызы бар қала мәртебесі Шымкентке берілді.

Қазірде Нұр-Сұлтан мен Шымкент қалаларында халық саны 1 млн астам, Алматы қаласында 2 млн. адамнан астам.

Осыған байланысты, Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес, осы қалалар тұрғындарының әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін, дамыту қажеттілігін ескере отырып олардың өкілеттерін кеңейту мәселесі пысықталатын болады.

Басқа аймақтармен салықтырғанда қалаларға қосымша өкілеттер берілетін болады. Оның ішінде қала құрылысы саясаты, көлік инфрақұрылымы, сәулет келбетін қалыптастыру салаларындағы өкілеттерді беру мәселелері бар.

Осы шаралар 2020 жыл бойында іске асырылатын (тиісті заң қабылдау арқылы) болады.

- Тұрғын үйге қол жетімділікті арттыру

ЖҰЖ 76 тармағында:

«Нұрлы жер» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде елде:

тұрғын үймен қамтамасыз ету бойынша бағдарламаларға қатысу үшін нақты критерийлерін;

кезекте тұрған күнкөрісі төмен және көпбалалы жанұяларға тұрғын үй беру мәселесін 3 жыл ішінде шешуді;

мемлекеттік-жеке меншік серіктесті тетіктерін ескере отырып, жалдамалы тұрғын үй нарығын дамыту үшін жеке меншік бизнесті тарту бойынша шараларды;

аймақтарға тұрғын үй фондын жөндеу мен жаңартуға 2020-2021 жылдарға 30 млрд. тенгеден кем емес қаржылық несие бөлу тетігі бойынша шараларды;

«Бақытты Отбасы» бағдарламасын оның аясында 2019 жылы 6 мың, 2020-2023 ж.ж. 10 мыңға дейін көбейтіп тұрғын үй қарызын беру арқылы қаржыландыруды;

тұрғын үйге қол жетімділік серпінін қадағалауды қамтитын тұрғын үй дамуының бірыңғай моделін қалыптастыру бекітілген.

Қойылған тапсырмаларды орындау үшін «Нұрлы жер» мемлекеттік бағдарламасы аясында тетіктер қарастырылатын болады.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша көпбалалы жанұялардың тұрғын үй мәселесін шешу үшін 3 жыл ішінде 2020-2022 ж.ж. жыл сайынғы қаржыландыруды 50 млрд.-тан 84 млрд. тенгеге дейін ұлғайту қарастырылатын болады. Бұл тағы да 4 мың жанұяны әлеуметтік демеумен қамтуға мүмкіндік береді.

Бұдан басқа, «Бақытты отбасы» (2-10-25) жеңілдікпен кредиттеу бағдарламасының ықтимал қатысушыларының санын 6 мыңнан 10 мыңға дейін ұлғайту жоспарланған. Қосымша 40 млрд. тенге қажет.

Көппәтерлі үйлерге күрделі жөндеу үшін 2020-2021 ж.ж. 30 млрд. тенге көлемінде қаржыландыру қажет.

- Көші-қон процестерін басқару

2019 жылдың 1 жартыжылдығында Қазақстанда ішкі мигранттар саны **525,4 мың**, оның ішінде аймақаралық және аймақтық көші-қон сәйкесінше **197,4 мың** және **328,0 мың** адамды құрады.

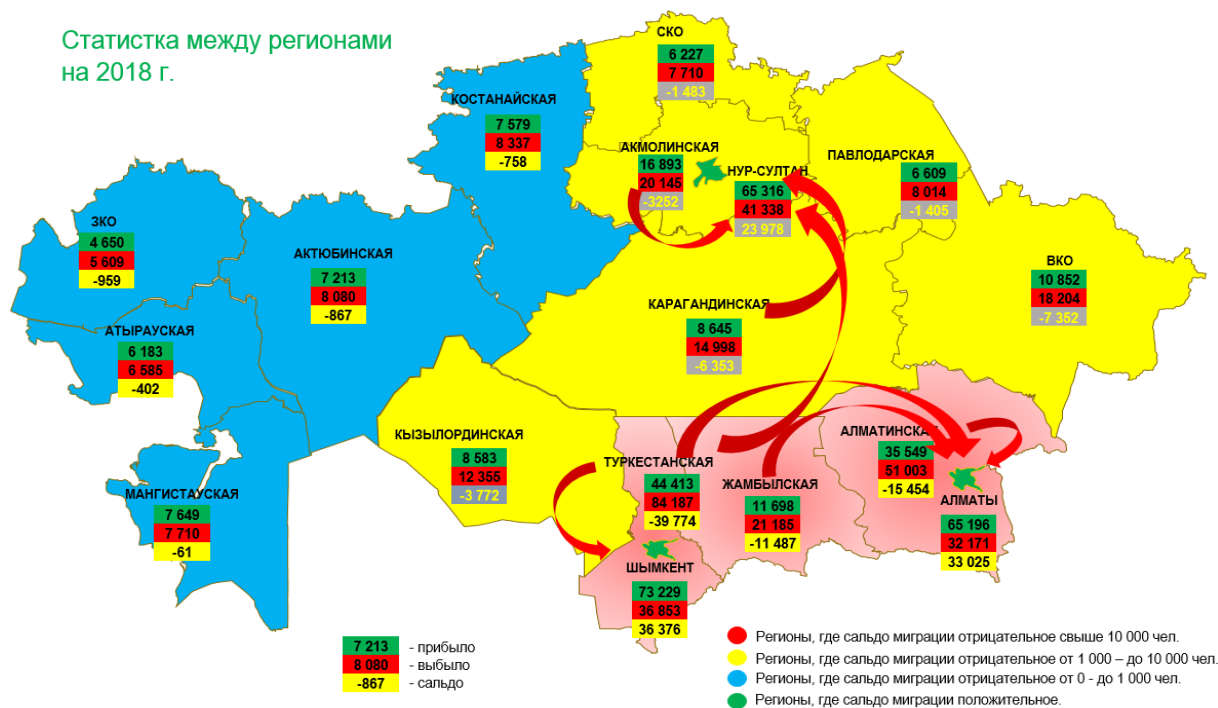
Жастық топтар бойынша аймақаралық көші-қонда келесі көрсеткіштер бақыланды:

еңбек етуге қабілеті бар – 133,8 мың адам. (67,8 %);

балалар – 55,4 мың адам (28,0 %);

пенсионерлер – 8,2 мың адам (4,2 %).

Статистика между регионами
на 2018 г.

2018 ж., 2019 ж. Халықтың ағып келуінің негізгі аймақтары Нұр-Сұлтан (37,0 мың адам.), Алматы (31,7 мың адам) и Шымкент (25,4 мың адам.) болып табылады.

Қазіргі уақытта, елдің солтүстік аймақтарында (Солтүстік Қазақстан, Павлодар, Ақмола, Қостанай облыстарында) оңтүстік аймақтарға (Алматы, Жамбыл, Қызылорда, Түркістан облыстарында және Шымкент қаласында – 7 млн. адам.) қарағанда азырақ (барлығы шамамен 2,9 млн. адам).

Еңбек тапшы аймақтарды жұмыс күшімен қамтамасыз ету, аймақтық сәйкессіздіктер мен демографиялық теңгерімсіздікті жою мақсатында «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы аясында (бұдан әрі – Бағдарлама) еңбек ресурстарының аумақтық жұмылдырылғыштығы ерікті түрде қоныс аударуға жәрдемдесу арқылы ынталандырылуда.

Осылайша, 2011 жылдан бастап аймақ ішінде экономикалық әлеуеті төмен тұрғылықты мекендерден, ал 2015 ылдан бастап жұмыс күші мол жерлерден жұмыс күші жетпейтін аймақтарға ерікті түрде қоныс аудару жүзеге асырылады.

Қазіргі уақытта көші-қонды реттеу тәсілдемесі өзгертілген. Көшіп кету аймақтары ретінде 7 аймақ - Алматы, Жамбыл, Манғыстау, Түркістан, Қызылорда облыстары және Нұр-Сұлтан мен Шымкент қалалары анықталған.

Қоныс аударушыларды қабылдау үшін 4 аймақ – Шығыс Қазақстан, Қостанай, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстары (ҚР 2016 жылғы 18 ақпандағы № 83 ҰҚ). Оралмандар үшін қосымша – Ақмола облысы.

Ағымдағы жылы Бағдарлама аясында **9,9 мың** адамды қоныс аударту жоспарланған.

Оралмандар мен қоныс аударушыларды қабылдаудың аймақтық квотасы бойынша **4 492 адамға** келесі көмекқаржы құрайтын мемлекеттік қолдау шаралары көрсетілді:

▪ на **ПЕРЕЕЗД**

▪ на **ПОКРЫТИЕ РАСХОДОВ**
по найму (аренде) жилья
и оплате ком/услуг

ЕДИНОВРЕМЕННАЯ ВЫПЛАТА

каждому члену семьи по **35 МРП (88,4 тыс. тенге)**.

ЕЖЕМЕСЯЧНАЯ ВЫПЛАТА

в течение года от **15 до 30 МРП на семью (от 37,9 до 75,7 тыс. тенге)**

 Государственные **ГРАНТЫ** на реализацию новых **БИЗНЕС-ИДЕЙ** в размере до **100 МРП (252,5 тыс. тенге)**.

4. Инфрақұрылымның дамуы

- *Жылумен, сумен жабдықтау және су бұру желілері жүйелерін жаңғырту саласында*

«Нұрлы жол» инфрақұрылымдық дамыту мемлекеттік бағдарламасы (бұдан әрі – мемлекеттік бағдарлама) аясында жылумен, сумен жабдықтау және су бұру жүйелерін қайта жаңарту және салу жөніндегі жобаларды іске асыру

шеңберінде тікелей нәтиже көрсеткіштеріне қол жеткізуде «желілердің тозуын төмендету» бойынша 2020 жылға дейін 67%-дан 57% - ға дейін деп белгіленген.

Бюджетке түсетін жүктемені азайту мақсатында «Нұрлы жол» мемлекеттік бағдарламасы **бюджеттік кредиттеу және субсидиялау тетіктері** арқылы тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық инфрақұрылымын жаңғыртуды көздейді.

2015-2018 жылдар аралығындағы кезеңде **399 жобаны** іске асыру үшін кредиттеу және субсидиялау шеңберінде **228,9 млрд.теңге** бөлінді, табиғи монополиялар субъектілері қаражаттың **218,4 млрд. теңгесін** немесе 95%-н игерді. Қаражатты игеру кезеңі - 2 жыл.

3 451,7 км жылу, сумен жабдықтау және су бұру желілерін, **29 қазандық** және **99 бірлік басқа да объектілерді** салу және қайта жаңарту жоспарланған.

Жалпы мемлекеттік бағдарламаны іске асыру кезеңінде 2015 жылдан бастап 2018 жылға дейін **3 367,5 км** жылу, сумен жабдықтау және су бұру желілері (*384,5 км жылумен жабдықтау желілері және 2 983 км сумен жабдықтау және су бұру желілері*), **24 қазандық, 77 бірлік басқа да нысандар** салынды және реконструкцияланды.

Құрылыс-монтаж жұмыстары жалғасуда.

2019 жылы жылумен, сумен жабдықтау және су бұру жүйелерін қайта құру және салу бойынша **18 жобаны** іске асыруға **37,9 млрд.теңге** бөлінді.

26,7 км жылу, сумен жабдықтау және су бұру желілерін және **3 бірлік** басқа да объектілерді салу және қайта жаңарту жоспарлануда.

Ағымдағы жылдың 1 қыркүйегіндегі жағдай бойынша қаржыландыру жоспарына сәйкес **33,9 млрд.теңге** аударылды, табиғи монополиялар субъектілері қаражаттың **18,4 млрд. теңгесін** немесе 54%-н игерді.

3,9 км желі салынды және қайта жаңартылды (*4,8 км жылумен жабдықтау желілері, 84,1 км сумен жабдықтау желілері, 5,0 км су бұру желілері*). Құрылыс-монтаж жұмыстары жалғасуда.

Жұмыстарды игеру және аяқтау кезеңі - 2020 жылғы 10 желтоқсанға дейін.

- Автомобиль жолдары бойынша

Бүгінгі таңда «Нұрлы жол» инфрақұрылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес республика көлемінде жалпы ұзындығы 4400 шақырымда қайта жаңарту жұмыстары бойынша 14 жоба жүзеге асырылуда, онда 18 мың адам және 12 мыңға жуық техника жұмылдырылған. Бұдан бөлек 428 шақырымда күрделі жөндеу, 1415 шақырымда орташа жөндеу, 20,6 мың шақырымда күтіп ұстау жұмыстары жасалуда.

Аталмыш жобаларға **Орталық-Оңтүстік, Орталық-Шығыс, Орталық-Батыс, Орталық-Солтүстік** дәліздері қарасты. Сонымен қатар, халықаралық дәліздер мен шекара маңындағы бағыттарға да басымдық беріледі: Алматы-Өскемен, Үшарал-Достық, Бейнеу-Ақжігіт, Қалбатау-Майқапшағай, Ақтөбе-Атырау-РФ шекарасы.

Бүгінгі таңда барлық жобалар бойынша сәйкесінше шаралар ұйымдастырылып, жұмыстар жүріп жатыр. Мердігерлік шарттарына қол қойылып, дайындық жұмыстары жасалып, құрылыс жұмыстары басталуда.

Инфрақұрылымдық жобаларды жүзеге асыруға инвестицияларды тарту

бойынша біршама жұмыс атқарып жатырмыз. Мемлекеттік емес қарыз есебінен мемлекеттік кепілдікпен Еуропалық қайта құру және даму банкімен және ҚХР ЭКСимБанкімен келісім жасалды. Тартылған қаражаттың есебінен 2019 жылы Талдықорған-Өскемен (763 км), Қалбатау-Майқапшағай (415 км), Меркі-Бурылбайтал (266 км), Астана қ.оңтүстік-батыс айналма жолы (34 км), Күрті-Бурылбайтал (143 км) учаскелерінде жұмыстар жалғасуда.

Жұмыс жоспарына сәйкес биыл **548** шақырым жолды пайдалануға береміз деп отырмыз.

Негізгі жобалар бойынша қысқаша ақпарат:

Орталық-Оңтүстік жобасын іске асыру «Теміртау-Қарағанды», «Қарағанды қ. айналып өту» автожолдарының жалпы ұзындығы 61 шақырымды құрайтын қайта жаңарту учаскелерінде жалғасты.

Сонымен қатар, ұзындығы **228** шақырым «Күрті-Бурылбайтал» учаскесін қайта жаңарту жұмыстары да жалғасуда. Жылдың қорытындысы бойынша, бір жолақта 120 шақырым бойынша қозғалысты ашу жоспарланған.

Жалпы ұзындығы **363** шақырым «Қарағанды-Балқаш» учаскесін қайта жаңарту жұмыстары жасалуда, жобаны толық жүзеге асыру 2021 жылға жоспарланған.

Сонымен қатар, биыл ұзындығы **297** шақырым «Балқаш-Бурылбайтал» және ұзындығы **85** шақырым «Күрті-Бурылбайтал» учаскелерінде құрылыс-монтаж жұмыстары басталды. Қайта жаңарту жұмыстарынан кейін екі учаске 4 жолақты, І-ші «Б» техникалық санатына сәйкес болады. Жоспар бойынша құрылыс жұмыстары 2021 жылы аяқталады.

«Күрті-Қапшағай» жобасы бойынша жұмыстарды биыл бастау жоспарланған. Бүгінгі таңда мердігер компаниялар анықталып, дайындық жұмыстары басталды.

Осылайша, Нұр-Сұлтан мен Алматы арасындағы жолдың барлық учаскелері құрылыс-монтаж жұмыстарымен қамтылған. Қайта жаңарту жұмыстары аяқталғаннан кейін аталмыш жол 4 жолақты І-техникалық санатқа сәйкес болады. Жұмыстар кезең-кезеңмен аяқталып, барлық қашықтықтағы қозғалыс 2021 жылы ашылады деп жоспарланған.

Орталық-Шығыс жобасы бойынша

Бұл бағыт бойынша биыл пайдалануға 249 шақырым автожол беріледі. Оның ішінде 161 шақырым Нұр-Сұлтан-Павлодар автожолы және 88 шақырым Павлодар-Семей автожолы. Яғни, Нұр-Сұлтан-Павлодар, Павлодар-Семей учаскелері бойынша жұмыстар толық аяқталады.

Ақтөбе-Атырау-РФ шекарасы (Астрахань) жобасы бойынша

Ұзындығы 299 шақырым Қандыағаша-Мақат учаскесіндегі жұмыстар жалғасуда. Жыл қорытындылары бойынша 17 шақырымды (487-504 км) пайдалануға беру, 100 шақырымда қозғалыс ашу көзделіп отыр.

Атырау-Астрахань учаскесі бойынша жұмыстар 60 шақырымда (833-893 км «СинеМидасСтрой» ЖШС) жүргізілуде. Оның 20 шақырымы бойынша автокөлік қозғалысы биыл ашылады. Қалған 217 шақырым бойынша мердігер компанияларды анықтау жұмыстары жүргізіліп, ІІІ-тоқсанда жұмыстар

басталады. Жобаның толық аяқталуы 2021 жылға жоспарланған.

«Ақтөбе-Қандыағаш» жобасы бойынша конкурстық іс-шаралар жүргізілуде. Жоспар бойынша, ағымдағы жылы мердігер компанияларды анықтап, дайындық жұмыстары басталады.

Ұзындығы 180 шақырым **Үшарал-Достық** автожолының учаскелерінде құрылыс жұмыстары жүргізілуде. Ағымдағы жылы жаңа жабын төселген 40 шақырымда жол қозғалысы ашылады. Жоба 2021 жылы толық аяқталады.

Ұзындығы **73 шақырым Жетібай-Жаңаөзен** учаскесіндегі жұмыстар биыл аяқталады.

Ұзындығы **96 шақырым Ұзынағаш-Отар** учаскесі бойынша құрылыс жұмыстары толық жүргізілуде. Жоба 2021 жылы толық аяқталады.

Алматы-Өскемен

Ұзындығы 763 шақырым **Талдықорған-Өскемен** учаскесінде құрылыс-монтаж жұмыстары жүргізілуде. Жобаның толық аяқталу мерзімі – 2022 жыл.

Меркі-Бурылбайтал жобасы бойынша құрылыс-монтаж жұмыстары биыл басталды. 2022 жылы жобаны толық аяқтау жоспарланған.

Ұзындығы 34 шақырым **«Астана қ. Оңтүстік-Батыс айналма жолы»** жобасы бойынша кең ауқымды құрылыс жұмыстары жүргізілуде. Жоба бойынша 4 жол айырығы, 2 көпір, жаяу жүргіншілер үшін 1 жер үсті жол өткелі жоспарланған. Биыл учаскедегі жол қозғалысын ашу көзделген. Жоба 2020 жылы толық аяқталады.

Қалбатау-Майқапшағай жобасының учаскелерінде құрылыс-монтаж жұмыстары жүргізілуде. Жоба 2022 жылы толық аяқталады деп жоспарланған.

- Әуежайлар қатысты

Бүгінгі таңда Қазақстанда әуе көлігі инфрақұрылымын жаңғырту жалғасуда - Қазақстан әуежайларының 16 ұшу-қону жолағында (ҰҚЖ) және 13 терминалында қайта құру жұмыстары жүргізілді.

2019 жылы Қостанай және Балқаш қалалары әуежайларының ұшу-қону жолақтарын қайта жаңарту жөніндегі жобаларды аяқтау жоспарлануда. Орал қаласындағы әуежайдың аэровокзалын жаңғырту жұмыстары басталды.

Жақын арада Шымкент, Қызылорда қалаларының әуежайларында МЖӘ тетіктерін пайдалана отырып жаңа жолаушылар терминалдарын салу жоспарланған. Сондай-ақ 2025 жылға дейінгі кезеңде Алматы, Қостанай және Атырау қалаларының әуежайларында аэровокзал кешендерін салу/қайта жаңарту жөніндегі жобаларды іске асыру жоспарлануда.

Сонымен қатар, ағымдағы жылдың мамыр айында ҚР Премьер-Министрі Түркістан қаласында жаңа халықаралық әуежай құрылысының капсуласын салды. Жобаны іске асыруды «YDA INSAAT» (Түркия) компаниясы МЖӘ тетіктері арқылы жүзеге асырады.

Бұдан басқа, Нұрсұлтан Назарбаев халықаралық әуежайының ұшу-қону жолағын қайта жаңарту/салу жобасы бойынша құжаттама әзірлену сатысында.